

*Láng I.; Faragó T.; Schmuck E.; Vásárhelyi J.; Nemes Cs., 1997:
Az ENSZ Közgyűlés Rendkívüli Ülésszaka:
a fenntartható fejlődés nemzetközi programjának értékelése
és a további feladatok. (szerk.: Faragó T.; Nemes Cs.)
Fenntartható Fejlődés Bizottság, Budapest, 95 o. ISBN 963 03 4431 9*

FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS ÉS KÖRNYEZET

AZ ENSZ KÖZGYŰLÉS RENDKÍVÜLI ÜLÉSSZAKA:
A FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS
NEMZETKÖZI PROGRAMJÁNAK ÉRTÉKELÉSE
ÉS A TOVÁBBI FELADATOK

Az ülésszak eseményei
A "Feladatok a XXI. századra" program áttekintése
A további feladatok meghatározása: 1998-2002
Az ülésszak jelentősége
Az ülésszak által elfogadott dokumentum

1997

FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS BIZOTTSÁG

TARTALOM

ELŐSZÓ	(<i>dr. Szili Katalin</i>) .....
1.	A "FÖLD-CSÚCS"-ON ELFOGADOTT PROGRAM VÉGREHAJTÁSÁNAK PROBLÉMÁI, EDDIGI EREDMÉNYEI ÉS AZ 1997. ÉVI RENDKÍVÜLI ÜLÉSSZAK: ÉRTÉKELÉSEK
1.1.	Stockholm, 1972 – Rio de Janeiro, 1992 – New York, 1997 (<i>dr. Láng István</i>) .....
1.2.	A fenntartható fejlődés programjának jelentősége és végrehajtása, a rendkívüli ülészak értékelése (<i>dr. Faragó Tibor</i>) .....
1.3.	A nem-kormányzati környezetvédő és más szervezetek szerepe és tevékenysége (<i>dr. Schmuck Erzsébet</i>) .....
1.4.	Helyi kezdeményezések és programok (<i>dr. Vásárhelyi Judit</i>) .....
2.	A RENDKÍVÜLI KÖZGYŰLÉSI ÜLÉSSZAK ELŐKÉSZÍTÉSE, PROGRAMJA ÉS EREDMÉNYEI (<i>dr. Faragó Tibor, dr. Nemes Csaba</i>)
2.1.	Az ülészak előkészítése.....
2.2.	Az ülészak programja, résztevői és állásfoglalásaik .....
2.3.	Részvételünk a programmal kapcsolatos nemzetközi együttműködésben. Magyar delegáció az ülészakon, Göncz Árpád köztársasági elnök beszéde .....
2.4.	A rendkívüli ülészak és az elfogadott dokumentum jelentősége, a következő időszak munkaprogramja.....

MELLÉKLETEK

- A. AZ ÜLÉSSZAK ÁLTAL ELFOGADOTT DOKUMENTUM ÉS
MUNKAPROGRAM (1998-2002): A "FELADATOK A XXI. SZÁZADRA"
TOVÁBBI VÉGREHAJTÁSÁNAK PROGRAMJA .....
- B. AZ ÜLÉSSZAK RÉSZTVEVŐI:
ORSZÁGOK ÉS NEMZETKÖZI SZERVEZETEK .....
- C. AZ ENSZ-PROGRAMMAL ÉS A FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS TÉMÁIVAL
KAPCSOLATOS HAZAI KIADVÁNYOK .....
- D. A FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS BIZOTTSÁG
MANDÁTUMA ÉS TAGJAI .....
- E. RÖVIDÍTÉSEK.....

ELŐSZÓ

Az ENSZ Környezet és Fejlődés Konferencia mérföldkövet jelentett a fenntartható fejlődéssel kapcsolatos nemzetközi együttműködésben: a környezeti kockázatok növekvő veszélyének megértése terén, valamint a társadalmi haladás, a gazdasági fejlődés és a földi környezet egymással összefüggő problémáinak feltárása és ésszerű feloldása terén.

Az elmúlt öt évben úgy nemzetközi, mint nemzeti szinten a fenntartható fejlődés programjának végrehajtása terén alapvető változásokról nem, csupán a kezdeti lépések megtételéről beszélhetünk. Ennek ellenére nem szabad alábecsülni a program jelentőségét, a háttérben álló egyre bővülő ismeretanyagot, a globális és helyi környezeti problémák és kockázatok felismerését, a megoldásukra irányuló, erősödő politikai akaratot, ajánlásokat és terveket.

E folyamatnak – ellentmondásai ellenére – egyszerűen nincs alternatívája és tény, hogy a közös felelősség elismerése mellett roppant nagyok az érdekellentétek a különböző ország- és társadalmi csoportok között.

A Brundtland-jelentés és az ENSZ-konferencia határozatai, a fenntartható fejlődés nemzetközi programja, illetve a nemzetközi környezetvédelmi egyezmények egyre jelentősebb hatással voltak hazai programjaink és jogszabályaink kialakítására is. A fenntartható fejlődés elvei és “szelleme” megtalálhatók már minden újabb keletű ágazati és ágazatközi jogszabályban és programban.

Ezt tükrözi egyebek mellett az 1995-ben elfogadott új környezetvédelmi törvény és a fenntartható fejlődés elvei és nemzetközi programja lett az 1997-ben elkészült és az Országgyűlés által – ellenszavazat nélkül – elfogadott Nemzeti Környezetvédelmi Program egyik alappillére.

Az ENSZ Közgyűlés 19. rendkívüli ülészsaka behatóan foglalkozott a fenntartható fejlődés nemzetközi programjának értékelésével. Az egyes ország- és érdekcsoportok sajátos helyzetének és megközelítésének ellentmondásait tükröző éles viták ellenére teljes egyetértés volt abban, hogy az 1992-ben elfogadott program alapvetően helyesen határozta meg a hosszútávú feladatokat és azok végrehajtásának szükségességét.

A végrehajtás a hazai – a környezet védelmét, a természeti erőforrásokkal való ésszerű gazdálkodás ügyét, az ezekkel összefüggő társadalmi és gazdasági feladatok megoldását szolgáló – jogszabályaink és programjaink esetében is döntő jelentőségű. Ennek úgy nemzetközi, mint nemzeti szinten egyrészt számos intézményi, közgazdasági és pénzügyi, szabályozási és ellenőrzési feltétele van, másrészt a megvalósításhoz nélkülözhetetlen a megfelelő tájékoztatás és társadalmi részvétel, valamint az együttműködés a különböző országos, területi és helyi érdekcsoportok között.

Magyarország az ENSZ Fenntartható Fejlődés Bizottság tagja 1993 óta és 1994-1996 között a Bizottság mindhárom tartalmi kérdésekkel foglalkozó ülészsakára, illetve az 1997. évi rendkívüli közgyűlési ülészsakra beszámoló készült a többéves munkaprogramnak megfelelően a végrehajtás gondjairól és eredményeiről. E tevékenység felügyeletét és általában véve az 1992. évi ENSZ-konferencián elfogadott határozatokból adódó hazai feladatok végrehajtásának koordinálását is az 1993-ban megalakult hazai Fenntartható Fejlődés Bizottság látja el, amelyben az érintett tárcák mellett képviseletet kaptak a nem-kormányzati szervezetek is.

A rendkívüli közgyűlési ülészsakon elfogadott értékelés és ajánlások jelentősek hazai feladataink szempontjából is. A nemzetközi együttműködésben való részvételünk – beleértve az ENSZ keretében

folyó együttműködést, az euro-atlanti integrációt vagy a térségünk államaival folytatott kétoldalú kapcsolatokat – elválaszthatatlan a fenntartható fejlődés elérése érdekében elhatározott hazai programjaink végrehajtásától.

Erre tekintettel a rendkívüli közgyűlési ülészakon résztvevő delegációnk vezetője, dr. Göncz Árpád köztársasági elnök a plenáris ülésen elmondott beszédében méltatta a fenntartható fejlődéssel kapcsolatos “riói folyamatot” és annak jelentőségét Magyarország számára; külön szolt arról, hogy e folyamat eredményeire is tekintettel kell lenni az ENSZ reformjának keretében; javaslatokat tett azokra a területekre és témakörökre, amelyekre nagyobb figyelmet kell fordítani – hazai feladatainkkal is összefüggésben – a fenntartható fejlődéssel kapcsolatos ENSZ-program további végrehajtása során.

A rendkívüli közgyűlési ülészak – a viták és az elfogadott ajánlásokban foglalt ellentmondások ellenére is – a nemzetközi együttműködés jelentős állomása volt és annak tapasztalait és határozatait figyelembe kell venni saját teendőink megfogalmazása és végrehajtása során is.

Dr. Szili Katalin államtitkár
a Fenntartható Fejlődés Bizottság vezetője

---

1. A "FÖLD-CSÚCS"-ON ELFOGADOTT PROGRAM VÉGREHAJTÁSÁNAK PROBLÉMÁI, EDDIGI EREDMÉNYEI ÉS AZ 1997. ÉVI RENDKÍVÜLI ÜLÉSSZAK: ÉRTÉKELÉSEK

1.1. STOCKHOLM, 1972 – RIO DE JANEIRO, 1992 – NEW YORK, 1997

STOCKHOLM, 1972

U Thant, az ENSZ főtitkára 1969-ben drámai felhívással fordult a világ közvéleményéhez az ENSZ Gazdasági és Szociális Tanács 17. ülészakán. Többek között ezeket mondta:

“Az emberiség történelme során most első ízben vagyunk tanúi egy olyan világviszonylatú válság kibontakozásának, amely mind a fejlett, mind a fejlődő országokat érinti; az emberi környezet válságáról van szó.

...

Ha a jelenlegi irányzatok továbbra is érvényesülnek, biztosra vehető, hogy veszélybe kerül az élet a földgolyónkon. Ezért sürgősen fel kell hívni a világ figyelmét azokra a problémákra, amelyek megakadályozhatják az emberiséget abban, hogy legmagasabb rendű törekvéseink megvalósulását lehetővé tevő környezetben éljen.”

Ezek a szavak jelentették az első magasszintű állásfoglalást arról, hogy a jövőben az Egyesült Nemzetek Szervezete is foglalkozni kíván a környezet problémáival. Hamarosan határozat született arról, hogy 1972-ben világszerte tartanak. Svédország vállalta el a házigazda szerepét.

A rendezvény hivatalos elnevezése “Az Emberi Környezet ENSZ Konferenciája” (UN Conference on the Human Environment). A rendezés körül diplomáciai bonyodalmak keletkeztek; a Német Demokratikus Köztársaság abban az időben nem volt tagja az ENSZ-nek, ezért nem hívták meg a konferenciára. Tiltakozásul a Szovjetunió, valamint a szocialista országok többsége – köztük Magyarország – nem vett részt az összejövetelen. Bár a Konferencia ajánlásait ezek az országok is utólag helyeselték és saját nemzeti környezetpolitikájukban érvényesíteni igyekeztek, a távolmaradás évekre szóló lépéshátrányt jelentett.

A stockholmi környezetvédelmi világértkezleten 113 állam delegációja vett részt. A konferencia főelőadója M. F. Strong volt. A konferencia széles körű vita után a következő dokumentumokat fogadta el:

- Nyilatkozat az emberi környezetről
- Nyilatkozat az irányelvekről
- Akcióprogram – javaslatok (összesen 109 javaslat)
- Szervezeti kérdések.

A nyilatkozatokban az ember-központúság elve érvényesült. Megjelent a jövő generációk iránti felelősség igénye. Sürgették a nemzetközi együttműködések kialakítását.

Az Akcióprogramban megfogalmazott javaslatok a következő témacsoportokat tartalmazzák:

- A települések környezetvédelme
- A természeti erőforrásokkal való gazdálkodás környezetvédelmi szempontjai
- Szennyeződések
- A tengerek szennyeződése
- A környezetvédelem pedagógiai, tájékoztatói, szociális és kulturális kérdései
- Fejlődés és környezetvédelem.

A globális problémák közül a tengerek tisztaságának védelme jelent meg markánsan.

A szervezeti intézkedések közül a legjelentősebb javaslat volt egy új ENSZ intézmény, az ENSZ Környezeti Programjának (UNEP) a létrehozása. Ennek első igazgatója M. F. Strong lett.

A nyolcvanas évek közepén kialakultak azok az új irányzatok, amelyek indokolták egy újabb ENSZ-konferencia előkészítését. Ide sorolhatók elsősorban a gazdaságpolitika és a környezetpolitika integrálásának szükségessége, a globális környezeti problémák kialakulása, a fejlett és a fejlődő világ közötti szakadék mélyülése, a világ népességének nagyon gyors növekedése.

Az új konferencia tartalmi előkészítésében jelentős szerepet játszott a Környezet és Fejlődés Világbizottság (a Brundtland Bizottság), amely felerősítette a fenntartható fejlődés koncepcióját. (A stockholmi konferencia dokumentumaiban még nem fordult elő e kifejezés).

Az ENSZ Közgyűlése 1992-re tűzte ki az új konferenciát. A helyszín: Brazília, Rio de Janeiro. E konferenciát ismét M. F. Strong szervezte.

RIO DE JANEIRO, 1992

A rendezvény hivatalos elnevezése: Környezet és Fejlődés ENSZ Konferencia (UN Conference on Environment and Development). A megnevezés jól tükrözi azt a szemléleti változást, ami Stockholm óta végbement, vagyis a gazdasági fejlődés és a környezetvédelem összekapcsolódását.

A konferenciára a 178 ENSZ tagállam közül 172 küldött hivatalos delegációt, közülük 110 delegációt államfő vagy kormányfő vezetett. A rendezvény alapvető tárgyalási szakasza június 3-tól 11-ig tartott, majd június 12-13-án szervezték meg a Föld Csúcstalálkozót, ahol az állam- és kormányfők tartottak beszédet, köztük Göncz Árpád, a Magyar Köztársaság elnöke.

Rióban a következő főbb dokumentumokat fogadták el:

- Riói Nyilatkozat, melyben általános elveket fogalmaztak meg az erőforrások hasznosításáról, a környezet védelméről, a fenntartható fejlődésről és az egyes országok együttműködésének alapelveiről.
- A "Feladatok a XXI. századra" c. dokumentum, amely jellegét tekintve ajánlások és javaslatok gyűjteménye és négy részből áll: szociális és gazdasági dimenziók; a fejlődéshez szükséges erőforrások védelme és kezelése; nagy társadalmi csoportok szerepének erősítése; a megvalósítás eszközei.
- ENSZ Éghajlatváltozási Keretegyezmény, amely előkészítése során az volt a fő törekvés, hogy jogilag kötelező érvényű megállapodás szülessen a légkörbe jutó üvegházhatást kiváltó gázok csökkentésének mértékére. Több iparilag fejlett ország, közöttük elsősorban az Egyesült Államok azonban nem fogadták el a konkrét határértékeket és az időpontok megjelölését. Az egyezmény ily módon csupán jó szándékot deklaráló megállapodást jelentett.
- Egyezmény a biológiai sokféleségről, amely két nagy területet ölel fel: a klasszikus értelemben vett természetvédelmet, illetőleg a genetikai erőforrások biotechnológiai módszerekkel való hasznosítása révén keletkező haszon méltányos megosztását.
- Nyilatkozat az erdőkre vonatkozó elvekről. Az eredeti cél az volt, hogy az erdőkről is szülessen külön egyezmény. Ez nem valósult meg a legnagyobb fakitermelő országok ellenállása miatt, amit nyilvánvalóan gazdasági okok motiváltak. Az igény azonban fennmaradt, hogy valamikor jöjjön létre egy ilyen egyezmény, ezért e nyilatkozatot közbülső fázisként lehet értékelni.

Pénzügyi és szervezeti kérdésekben is születtek megállapodások: a fejlett országok felajánlották, hogy a nemzeti GNP 0,7 %-át a fejlődő országok környezetvédelmi és gazdasági fejlesztési támogatására, segélyezésére fordítják. Ez az arány 1992-ben 0,35 % volt átlagosan. Abban nem született megállapodás, hogy egyes országok – pl. az USA, Japán – hány éven belül vállalják a 0,7%-nak megfelelő érték elérését. Megerősítették a Globális Környezeti Alapot (Global Environment Facility), amelyből az egyes országok külön-külön vagy együttesen igényelhetnek támogatást pályázati úton környezetfejlesztési programokhoz. Megegyezés született abban is, hogy az ENSZ keretében létrejön egy új, magasszintű bizottság, a Fenntartható Fejlődés Bizottság (Commission on Sustainable Development), amely figyelemmel kíséri a konferencia határozatainak és ajánlásainak végrehajtását. Magyarország kezdettől fogva tagja e bizottságnak.

A Riói Konferencia után Magyarországon is megalakult a nemzeti Fenntartható Fejlődés Bizottság, amely tárcaközi jelleggel működik.

NEW YORK, 1997

Az ENSZ Közgyűlés rendkívüli ülészakot tartott 1997. június 22-27. között, melynek során értékelték az 1992-es Riói Konferencia ajánlásainak végrehajtását, illetve a Rióban aláírt egyezmények helyzetét. Ebből származott a "Rio+5" elnevezés, amit a zöld mozgalmak hamarosan "Rio mínusz 5"-re kereszteltek át.

A rendezvény során plenáris üléseket tartottak, ahol az állam- és kormányfők rövid felszólalásokban fejtették ki álláspontjukat, illetve informálták a jelenlevőket országuk környezetpolitikai eredményeiről. Ezzel párhuzamosan szakértői munkacsoportokban éles viták folytak a záródokumentum tartalmi kérdéseiről.

A közgyűlési ülészakot megelőzően a hét legfejlettebb ipari ország (USA, Kanada, Japán, Nagy-Britannia, Franciaország, Németország, Olaszország) és Oroszország vezetői az amerikai Denverben tartották meg az éves csúcsertekezletüket. A denveri csúc záróközleményének környezeti fejezete már előre vetítette, hogy mi várható New Yorkban.

A denveri nyilatkozat szerint határozott lépéseket kell tenni a Rióban elfogadott ajánlások és kötelezettségek teljesítése érdekében. A fenntartható fejlődésről azt jelentették ki, hogy az megköveteli a környezeti és gazdasági politikák teljes integrálását, továbbá, hogy a fejlődés a demokratikus kormányzásra és az emberi jogok teljes tiszteletben tartására épüljön és végső célként a szegénység megszüntetését tűzze ki.

A klímaváltozást igen komoly veszélynek minősíti a nyilatkozat és erre tekintettel az Éghajlatváltozási Keretegyezmény végrehajtását áttekintő következő konferencián (Kiotó, 1997. december) kötelező jellegű megállapodást kell kötni az emissziók mennyiségi vonatkozásairól. Más szavakkal ez azt jelentette, hogy New Yorkban nem lesz áttörés ezen a területen, legfeljebb némi elmozdulásra lehet számítani.

Az erdők esetében említést tettek a fenntartható erdőhasználatról, a javasolt akciótervekről, de utalás sem történt egy globális erdő-egyezmény előkészítésére. A denveri nyilatkozat hangsúlyozta az édesvíz-készletek, továbbá az óceánok védelmét, a sivatagosodás elleni harc fontosságát, a környezetegészségügy növekvő szerepét.

Az ENSZ Közgyűlés rendkívüli ülészakán az Európai Unió képviselője (Wim Kok holland miniszterelnök) igen határozott elképzelésekkel lépett fel. A fenntartható fejlődés esetében a környezeti, gazdasági és szociális politikák koordinálását sürgette. A szociális elem bevitele a fenntartható fejlődés értelmezésébe új megvilágításba helyezte a fejlődési modellt.

A globális klímaváltozást illetően sürgette az EU képviselője, hogy a fejlett országok Kiotóban kötelező érvényű megállapodást kössenek a légkörbe jutó gázok csökkentésére. Az Európai Unió vállalja, hogy 2010-ig 15 %-os redukción hajt végre az 1990-es szinthez viszonyítva. Az erdők vonatkozásában javasolta a holland miniszterelnök, hogy kezdődjön el tárgyalássorozat egy Globális Erdő Egyezmény elkészítésére, melyet 2000-ben írnának alá az országok vezetői. Az Európai Unió globális környezetpolitikai tényezőként jelent meg az ülészakon. Öt évvel korábban, Rióban ilyen szerepet még nem töltött be.

New Yorkban tehát nem volt alapvető változás a Rio-i helyzethez képest a klímaváltozás és az erdők esetében. Ez mindenképpen kudarc, de ez a kudarc már Rióban kezdődött. A biodiverzitás egyezményről alig esett szó az ülésen. A fejlődő országok képviselői sérelmezték, hogy a felajánlott 0,7 %-os támogatást nem kapják meg. Vagyis ebben az esetben sem érvényesültek a korábbi elkötelezettségek. A Globális Környezeti Alap viszont dicséretet kapott az eddigi működéséért. Nagyon sokan sürgették az Alap feltöltését és a pályázati lehetőségek kiszélesítését.

Az igazsághoz azonban az is hozzátartozik, hogy a delegációvezetők beszédeiben nagyon sok, nemzeti szinten végrehajtott eredményről esett szó. A "kis lépések" vonatkozásában kétségkívül előrelépés van a Rió utáni időszakban, de a világot nyomasztó alapvető problémák esetében lényegében véve ott vagyunk, ahol Rió előtt voltunk.

1.2. A FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS PROGRAMJÁNAK JELENTŐSÉGE ÉS VÉGREHAJTÁSA, A RENDKÍVÜLI ÜLÉSSZAK ÉRTÉKELÉSE

A NEMZETKÖZI PROGRAM ELFOGADÁSA ÉS A VÉGREHAJTÁS FOLYAMATA

Húsz évvel az 1972-ben megtartott stockholmi ENSZ-konferenciát követően 1992 júniusában rendezték meg az ENSZ Környezet és Fejlődés Konferenciát Rio de Janeiroban. Ennek magasszintű szakaszán – a "Föld Csúcson" – elfogadták a "Feladatok a XXI. századra" elnevezésű programot és a fenntartható fejlődés alapelveit rögzítő nyilatkozatot. A program a fenntartható fejlődés elérésének – az egymással szorosan összefüggő társadalmi, gazdasági és környezetvédelmi problémák megoldásának – átfogó globális, regionális és nemzeti feladatait határozta meg. A konferencia keretében megnyitották aláírásra a Biológiai Sokféleség Egyezményt és az ENSZ Éghajlatváltozási Keretegyezményt, valamint elfogadták a fenntartható erdőgazdálkodás elveit összefoglaló dokumentumot is.

Az említett program végrehajtásának elősegítésére 1993-ban megalakult az ENSZ Fenntartható Fejlődés Bizottsága, amely az 1993-1997 közötti időszakra részletes munkatervet fogadott el. Az ENSZ Titkárság keretében e program, illetve a folyamat elősegítésére a kijelölt főtítkárhelyettes (Nitin Desai) irányítása alatt egy hatékony szervezetet hoztak létre. A témakörrel kapcsolatos "intézményesülés" megkezdődött vagy megerősödött más nemzetközi szervezetek keretében is és a nem-kormányzati körökben is. Külön is említésreméltó a Globális Környezeti Alap és az annak keretében kezdeményezett programok végrehajtását segítő szervezeti egységek létrehozása az UNDP-nél, az UNEP-nél és a Világbanknál; a WTO keretében létrehozott környezetvédelmi bizottság; vagy a kifejezetten a globális környezeti problémákkal foglalkozó nem-kormányzati szervezet, a "Föld Tanács" megalakulása Maurice Strong elnökletével. Az ENSZ reformjával összefüggésben az utóbbi időben újabb – a fenntartható fejlődés ügyeivel kapcsolatos koordinációt is elősegítő – változásokra került sor: egyrészt tovább erősítették az érintett szervezetközi testületek mandátumát (ACC, IACSD), másrészt összevonták a gazdasági és szociális témakörökkel korábban foglalkozó három részleget és ezzel egyetlen – az elképzelések szerint majd jóval hatékonyabban működő – új szervezeti egységet hoztak létre, a Gazdasági és Szociális Főosztályt (DESA), amely N. Desai főtítkárhelyettes irányítása alatt végzi tevékenységét. Ez utóbbi keretében működik a Program, illetve a kapcsolódó ENSZ intézmények munkájának koordinálását segítő és az ENSZ-bizottság (UNCSD) titkársági feladatait ellátó Fenntartható Fejlődési Részleg (DSD).

A Program fontosságát jelzi, hogy az ENSZ szakosított és regionális szervezetei (ENSZ Környezetvédelmi Program, ENSZ Fejlesztési Program, Élelmezésügyi és Mezőgazdasági Szervezet, Egészségügyi Világszervezet, ENSZ Európai Gazdasági Bizottság stb.) és számos más nemzetközi szervezet is kidolgozta saját munkaprogramját a "Feladatok a XXI. századra" programhoz kapcsolódóan. Az utóbbiak sorában kiemelkedő jelentőségű az OECD keretében folyó elemző tevékenység, amely a gazdasági fejlődés és a környezetvédelem kapcsolatainak feltárására, illetve konkrétan a fenntartható termelési eljárások és fogyasztási szokások vizsgálatára vonatkozik, továbbá az Európai Unió által elfogadott – a fenntartható fejlődés elveire épülő – új környezetvédelmi program.

1993 és 1997 között az ENSZ-bizottság éves ülészeit részletesen foglalkozott az említett program egyes elemeivel. A bizottság 2., 3. és 4. ülészeit amellyel, hogy tételesen végigvette az összes ágazati és ágazatközi programelemet és konkrét javaslatokat fogadott el azok hatékonyabb végrehajtásához, fórumot biztosított az összes érintett csoport és érdekképviseleti szervezet számára az e munkában való közvetlen részvételre. Az 1997-es ülészeit az összegzés, átfogó értékelés és a rendkívüli ülészeitre való felkészülés jegyében telt el.

Ebben az időszakban több nagy jelentőségű nemzetközi találkozóra is sor került, amelyek témája ugyancsak szorosan kapcsolódott az 1992-ben elfogadott ENSZ-programhoz. Ilyen esemény volt a kis szigetországok sajátos helyzetével foglalkozó konferencia (Világkonferencia a kis fejlődő szigetállamok fenntartható fejlődéséről, Bridgetown, Barbados, 1994. április 25. - június 6.); a népesedési világkonferencia (Nemzetközi konferencia a népesedésről és a fejlődésről, Kairó, 1994. szeptember 5-13.); a szociális fejlődési csúcstalálkozó (Világkonferencia a szociális fejlődésért, Koppenhága, 1995. március 6-12.); a nők társadalmi szerepével foglalkozó ENSZ-konferencia (Peking, 1995. szeptember 4-15.); a települések és a lakókörnyezet fejlesztését tárgyaló II. Habitat-konferencia (ENSZ konferencia az emberi településekről, Isztambul, 1996. június 3-14.) és az Élelmezési Világkonferencia (Róma, 1996. november 13-17.).

A kifejezetten a fenntartható fejlődés témaköreit tárgyaló fent említett világtalálkozók mellett más nagyszabású – e témakör szempontjából is kiemelkedő jelentőségű – eseményekre is sor került ebben az időszakban; ilyenek voltak többek között a bécsi emberi jogi konferencia, amelyen egyebek mellett foglalkoztak a fejlődéshez való joggal; a Multilaterális Kereskedelmi Tárgyalások Uruguay-i Fordulóját lezáró tárgyalások, amely új fejezetet nyitott a nemzetközi kereskedelemben vagy az európai környezetvédelmi miniszterek szófiai konferenciája.

A Környezet és Fejlődés Konferenciát követő néhány éven belül hatályba léptek a "riói" globális környezetvédelmi egyezmények is: a Biológiai Sokféleség Egyezmény, az Éghajlatváltozási Keretegyezmény, valamint – az ott elhatározott és az ENSZ keretében kidolgozott – az elsivatagosodás elleni küzdelemmel foglalkozó nemzetközi egyezmény. Komoly lépések történtek más globális jelentőségű nemzetközi környezetvédelmi megállapodások terén is: megszigorították az ózonkárosító anyagokkal foglalkozó megállapodást; hatályba lépett az ENSZ Tengerjogi Egyezménye, fontos határozatok születtek a bázeli egyezmény keretében.

A számottevő eredmények ellenére összességben tovább romlott a földi környezet állapota és több területen a globális léptékű "Észak-Dél" együttműködés feltételrendszere. Az előbbi jól mutatja az UNEP által 1997-ben kiadott "A globális környezet állapota" c. kötet, az utóbbira pedig az egyik leggyakrabban idézett tény a fejlődők támogatását célzó nemzetközi alaphoz (ODA) való hozzájárulások csökkenése. Ez utóbbira vonatkozott a fejlett országoknak az a vállalása, hogy GNP-jük 0,7 %-át ajánlják fel e célra; ezzel szemben az érintett 21 országból származó 1992-es átlagos 0,34 %-os támogatási szint 1995-re 0,27 %-ra, majd 1997-re 0,25 %-ra csökkent.

A PROGRAM ÁTTEKINTÉSE ÉS A TOVÁBBI FELADATOK

Az elmúlt öt év eredményeinek összegzésére, a kötelezettségvállalások megerősítésére és a program végrehajtására vonatkozó további feladatok meghatározására hívták össze az ENSZ Közgyűlés rendkívüli ülészakát az 1997. június 23-27. közötti időszakra. Ennek előkészítése volt az ENSZ Fenntartható Fejlődés Bizottság 1997. áprilisi ötödik ülészakájának elsődleges célja. A program értékelésére és a további feladatok meghatározására elkészült egy részletes elemző dokumentum tervezete. Ugyanakkor számos kérdésben nem sikerült az álláspontok közelítése (a fejlődő országok anyagi és technológia támogatása, nemzetközi egyezmény kidolgozása az erdők védelmére, az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentése stb.). Közvetlenül a rendkívüli közgyűlési ülészaká előtt került sor a legfejlettebb országok vezetőinek denveri találkozójára (a Nyolcak Csúcstalálkozója), amelyen jelentős figyelmet szenteltek a globális környezetvédelmi kérdéseknek is.

A rendkívüli közgyűlési ülészakon több mint 170 ország delegációja és számtalan nemzetközi szervezet, illetve nem-kormányzati szervezet képviselője vett részt. A plenáris üléseken a delegációvezetők – állam- és kormányfők, miniszterek, illetve az országok állandó ENSZ-képviselői – értékelték a fenntartható fejlődés terén elért eredményeket, kritikusan szóltak a társadalmi problémákról, a földi környezet állapotáról, a nemzetközi együttműködés feladatairól, országaik gondjairól és eredményeiről. A fejlett országok képviselőiben fontos javaslatok hangzottak el többek

között az USA elnöke, a francia elnök, a brit, a holland, a német miniszterelnök részéről. A közgyűlés plenáris ülésével párhuzamosan folyt a "háttérben" a vita egy munkabizottság, illetve több munkacsoport keretében az ENSZ-program értékelését tartalmazó és a további feladatokat meghatározó dokumentum egyes részeiről.

Az ülészakon teljes összhang alakult ki a fenntartható fejlődésre vonatkozó nemzetközi együttműködés folytatásának és megerősítésének szükségességéről, az 1992-ben elfogadott program jelentőségéről, az abban vállalt kötelezettségvállalások és azok végrehajtásának megerősítéséről, az együttműködés nemzetközi intézményrendszerének továbbfejlesztéséről. Egyetértés volt abban, hogy az elmúlt öt évben bizonyos területeken jelentős eredmények születtek, de összességében (globálisan) a fenntartható fejlődéssel ellentétes tendenciák tovább erősödtek (tovább nőtt a szegény és a gazdag országok és társadalmi rétegek közötti távolság, tovább romlott a földi környezet állapota stb.). A rendkívül sokoldalú ENSZ-program összetevőinek legnagyobb részét illetően is hasonló állásponton voltak a delegációk és ennek megfelelően meghatározták a következő időszak teendőit – beleértve az ENSZ-bizottság következő ötéves munkaprogramját. Ennek keretében a fejlődő országok fenntartható fejlődését elősegítő támogatási rendszer fejlesztésének kérdései vagy a szegénység elleni küzdelem témája mellett egyebek mellett olyan témaköröket vettek fel a munkaprogramba, mint az édesvízkészletek védelme, a fenntartható földgazdálkodás, az ipar, az idegenforgalom, az energetika jövője.

A rendkívüli ülészak eredményeit egy – 1997. június 27-ről 28-ára virradó éjszaka egyhangúan elfogadott – részletes dokumentum tartalmazza (A. melléklet), amely a fent említett általános értékelés és konkrét témakörök mellett tételesen szól a fenntartható fejlődés egyes területeinek feladatairól, az ENSZ-program végrehajtásának további teendőiről. Ezek egyebek mellett a következőket ölelik fel: a társadalmi, a gazdasági és a környezetvédelmi feladatok integrálásának erősítése; a környezetileg hatékony technológiák fejlesztése és átadása; az "ökológiai hatékonyság" növelése (hosszú távon a termelés természeti erőforrásszükségletének tízszeres javítása, illetve két-három évtizeden belül egy négyszeres hatékonyság-javulás elérése az iparosodott országokban); a közgazdasági eszközök nagyobb mértékű alkalmazása a fenntartható fejlődés, illetve a környezetvédelem céljainak elérésére (a környezeti költségek elismerésének szükségessége az áruk és szolgáltatások árában; a környezetileg káros tevékenységek támogatásának megszüntetése); az édesvízkészletek fenntartható használata; a tengerek védelme; a légkör védelme; a biológiai sokféleség megőrzése; a kereskedelem, az energetika, a közlekedés jövője – tekintettel a környezetvédelmi szempontokra; az érintett nemzetközi intézményrendszer erősítése, különös tekintettel az ENSZ-nek a témakörrel foglalkozó szakosított szervezeteire, programjaira, az azok közötti koordináció és együttműködés javítására.

Néhány – a közvélemény számára is leginkább bemutatott – kérdésben azonban olyan mértékben különböztek az egyes országcsoportok érdekei és álláspontjai, hogy azokban nem lehetett "áttörést" elérni. Különösen három ilyen kérdéskört kell említeni: a fejlődők számára biztosítandó fejlesztési célú pénzügyi támogatási rendszert; a légkör védelmét különös tekintettel az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentésére és az erdők védelmét.

A korábbi kötelezettségvállalások szerint a fejlett országok nemzeti jövedelmük 7 %-ét fizetik be a megfelelő pénzügyi alapba; ténylegesen azonban az átlagos befizetési arány tovább romlott 1992 óta és jelenleg nem éri el a 3 %-ot. A rendkívüli ülészakon megerősítették a korábbi kötelezettségvállalást, de a fejlődők javaslatai ellenére ezúttal sem lehetett megállapodni a teljesítés "részhatáridőiről".

Az üvegházhatású gázok, különösen a szén-dioxid kibocsátásával kapcsolatban az Európai Unió és a fejlődő államok egy része (a kis szigetországok) jelentős kibocsátás-csökkentést javasolt a következő évtizedre; ezt a javaslatot azonban a fejlődők egy másik csoportja (a kőolaj-exportálók) elutasította, számos fejlett ország (köztük Ausztrália, Japán, az USA) pedig – bár általában véve egyetértett azzal, hogy sürgős lépésekre van szükség – a konkrét, számszerűsíthető kötelezettségeket

illetően fenntartásait hangsúlyozta és arra utalt, hogy e kérdéssel a kiotói konferencián kell majd tárgyalni.

Végül, az erdők védelmére vonatkozóan elsősorban az Európai Unió tagországai sürgették egy átfogó nemzetközi egyezmény kidolgozását, ezt azonban többek között az USA nem tartotta időszerűnek (és meglepő módon egy ilyen egyezmény kidolgozása ellen lépett fel a környezetvédelmi mozgalmak több képviselője is). Végül a résztvevők úgy állapodtak meg, hogy folytatják az erdők védelmével kapcsolatos intézkedések nemzetközi koordinációját, a továbbiakban egy magasabb szintű testület – a Kormányközi Fórum az Erdőkről (IFF) – folytatja a fenntartható erdőgazdálkodást szolgáló intézkedések kidolgozásának, végrehajtásának elősegítését, s az egyezmény ügyére majd csak 1999 után térnek vissza.

1.3. A NEM-KORMÁNYZATI KÖRNYEZETVÉDŐ ÉS MÁS SZERVEZETEK SZEREPE ÉS TEVÉKENYSÉGE

Az ENSZ Közgyűlés Rendkívüli Ülésszaka, illetve tágabban véve, a fenntartható fejlődés folyamatának, akadályainak, témaköreinek átfogó értékelése fontos alkalmat jelentett a témakör iránt érdeklődő, egyre nagyobb számú civil mozgalomnak is a saját értékelésének elkészítésére és képviselésére is. A témakörrel kapcsolatos ENSZ-programok, s különösen az 1992-ben elfogadott program szerint, valamint a nemzetközi intézményrendszer számára is ma már egyértelmű, hogy a fenntartható fejlődés egyetlen eleme sem érhető el pusztán a kormányzati vagy kormányközi intézmények tevékenységével, a nem-kormányzati szervezetek, a civil mozgalmak, érdekképviselői szervezetek hatékony közreműködése nélkül.

A Brundtland Bizottság "Közös Jövők" c. jelentése a környezetvédő mozgalmakra is jelentős hatást gyakorolt. A fenntartható fejlődés koncepciója és annak gyakorlati megvalósítása központi kérdéssé vált sok környezetvédő szervezet számára is. Viták folytak és folynak a fenntartható fejlődés tartalmáról, elvi kérdéseiről (pl. összeegyeztethető-e a gazdasági növekedéssel), alapvetéseiről és a konkrét megvalósítás lehetőségeiről. Ennek hatására és ezen célok érdekében több új szervezet is alakult, így például 1991-ben az ANPED (az Északi Félteke Civil Szervezeteinek Szövetsége a Fenntartható Fejlődésért.)

A riói Környezet és Fejlődés Konferenciát Előkészítő Bizottság ülésein mintegy önálló "szektor" vettek részt meg e mozgalmak. A első előkészítő ülésen mintegy húsz civil szervezet képviselője volt jelen, majd ez a jelenlét a későbbiek során számottevő mértékben megnövekedett. A Környezet és Fejlődés Konferencia alkalmából már a civil szervezetek több tízezer képviselője volt a brazil városban folyó események résztvevője.

Valójában e szervezetek egy nagyszabású párhuzamos rendezvényt tartottak a riói Flamengó Parkban az ENSZ-konferencia idején, ahol résztvevők folyamatosan követhették a hivatalos eseményeket, mivel kivetítették, élő adásban közvetítették számukra a világkonferencia történéseit. A környezetvédő mozgalmak mellett itt jelen voltak a gyermek, ifjúsági, nő, vallási szervezetek, szakszervezetek, üzleti élet és más érdekcsoportok képviselői, akik számára fontos volt, hogy miként tárgyalnak és határoznak a fenntartható fejlődésről, a Föld környezeti ügyeiről a világ országainak állam- és kormányfői. Ennek a Flamengó Parkban megtartott nem-kormányzati rendezvénynek jelentős szerepe volt a környezetvédő mozgalmak globális együttműködésének kialakulásában, megerősödésében.

Ez megnyilvánult abban is, hogy a világkonferencia után megalakult ENSZ-bizottság (Fenntartható Fejlődés Bizottság) ülészakainak fejleményeit a helyszínen már rendszeresen több száz civil szervezet képviselői követték, szervezték saját vitauléseiket, megfogalmazták véleményüket, különböző módon igyekeztek annak hangot is adni és hatással lenni az ENSZ-bizottság által tárgyalt kritikus témákban a helyzet értékelésére, illetve a feladatok meghatározására.

Mit jelent konkrétan a civil szervezetek jelenléte ezeken a konferenciákon, eseményeken? E szervezetek képviselői vagy küldöttei általában megfigyelőként vehetnek részt a hivatalos eseményeken, esetenként szót is kapnak a plenáris üléseken, ahol kifejtethetik nézeteiket. A civil szervezetek fő tevékenysége a lobbizás, elsősorban a saját országuk delegációjának a meggyőzésén keresztül, de gyakran hívják segítségül a médiákat is és rendszeresen közösen is fellépnek a különböző országokból érkezettek.

A napi munka lényege a hivatalos konferencia, a vitatémák, a dokumentumok követése, elemzése és ehhez kapcsolódóan a civil szervezetek javaslatainak kialakítása, a "lobby-terv" ezek

érvényesítésére. E mozgalmak helyszíni programja részben követi a hivatalos programot, a mi azt jelenti, hogy a hivatalosan napirenden lévő témakörökben egyeztetnek, de emellett az általuk fontosnak tartott további témakörökben szekcióüléseket tartanak. A riói konferencia óta a környezetvédő mozgalmak képviselői is szinte minden fontos kérdéskört napirendre tűztek beleértve az ágazati és az ágazatközi kérdéseket, vagy a riói egyezmények végrehajtásának helyzetét.

Az elmúlt években a civil szervezeteknek a "riói folyamat" keretében tartott nemzetközi rendezvényekhez, konferenciákhoz kapcsolódó tevékenysége szervezettebbé vált és számos esetben sikerült javaslataikat elfogadtatni. E szervezetek tevékenységét az általuk – egy évre – választott Koordinációs Bizottság irányítja, amelyben helyt kapnak a különböző régiók és a nagyobb csoportok (ifjúsági és nőmozgalmak, szakszervezeti csoportok stb.) képviselői. E bizottságban a közép-kelet-európai régió is egy fővel képviselteti magát.

E nemzetközi események – eredeti céljuk mellett – kiváló alkalmat teremtenek a környezetvédő szervezetek együttműködésének erősítéséhez. Kezdetben a globális fórumokon résztvevő civil szervezetek csak a rendezvény idején folytattak párbeszédet, ott vitatták meg elképzeléseiket és alakították ki közös javaslataikat. Hiányzott az előzetes egyeztetés és ez sok esetben hátráltatta az eredményességet. Az utóbbi két évben nagy hangsúlyt kapott az előkészítés, így például az ENSZ-bizottság ülészakaira már előzetesen egyeztetett javaslatokkal érkeznek a résztvevők. A számítógépes világhálózat használata "napi kapcsolatokat" hozott létre a fejlődő világ, a fejlett országok és Közép-Kelet-Európa témakör iránt érdeklődő civil szervezetei között.

Az utóbbi években felerősödött a nemzetközi környezetvédő szervezetek globális kérdésekkel összefüggő aktivitása. A Föld Barátai meghirdette a Fenntartható Társadalmak programját, amelynek a megvitatása rendre helyet kap a CSD ülések alkalmával a civil mozgalmak képviselői által szervezett eseményeken. Az ANPED a fenntartható fogyasztás és termelés ügyével foglalkozik. A fejlődő országokban tevékenykedő Harmadik Világ Hálózat pedig kiemelt figyelmet fordít a nemzetközi kereskedelmi és pénzügyi folyamatokra.

A civil mozgalmaknak a riói folyamattal kapcsolatos nemzetközi tevékenysége számottevően megnőtt és ez is mutatja, hogy a globális egyeztetési folyamatokat egyre fontosabbnak tartják, még akkor is, ha elégedetlenek a globális fórumok hatékonyságával.

Bár részvételük erősödik, mégis a közép-kelet-európai környezetvédő mozgalmak "alulképviseltek" ebben a folyamatban. E helyzet megváltoztatása több szempontból is kívánatos lenne, hiszen a globális szinten való együttműködés jó lehetőséget biztosít arra, hogy megismerjük a fejlődő világ környezetvédelmi problémáit is és azokat a folyamatokat, amelyek ide vezettek. A fenntartható fejlődés megvalósításának a lehetőségeit és nehézségeit globális kitekintéssel is szemügyre vehetjük. E globális folyamatot mélyebben megismerve pedig többet tehetnénk helyi szinten is a fenntartható fejlődés gyakorlati megvalósításáért.

E folyamatban kiemelkedő jelentősége volt a ENSZ Közgyűlés 1997. évi rendkívüli ülészakának és az azt előkészítő CSD-ülésszaknak, hiszen ez jó alkalmat adott a civil szervezetek számára is az átfogó értékelésre. Az ott résztvevő képviselők kritikusan értékelték, hogy az 1992-ben elfogadott program végrehajtása akadozik, a nemzetközi közösség nem hajtotta végre vállalásait.

A civil szervezetek által leginkább kifogásolt területek elsősorban a következők voltak: a fejlett országok által a fejlődők részére megajánlott segélyek tényleges szintje messze elmaradt az 1992-ben elfogadott programban jelzettől; illetve hiányoznak azok az új és kiegészítő pénzügyi intézmények és eszközök, amelyek a fenntartható fejlődés feladatainak megoldását szolgálnák; a globális környezetvédelmi egyezmények végrehajtása akadozik; tovább terjednek az elsősorban a fejlett országokban kialakult, nem fenntartható termelési és fogyasztási szokások.

Ennek megfelelően jelentős lobbizás folyt részükről annak érdekében, hogy a legfontosabbnak ítélt területeken a rendkívüli ülészak egyértelműen határozza meg a teendőket és az azok végrehajtásáért felelősöket. Így kiálltak amellett, hogy a következő években megkülönböztetett figyelmet kapjanak azok a termelő ágazatok – többek között az energiaipar vagy a mezőgazdaság -, amelyek a legnagyobb hatással vannak a földi környezet állapotára és amelyek jövője meghatározó a társadalmak további fejlődése szempontjából.

Ugyanakkor néhány témakörben a civil szervezetek is megosztottak voltak és lényegesen eltérő álláspontot képviseltek, például, az erdők védelmére vonatkozó nemzetközi megállapodás ügyében.

A hazai környezetvédelmi mozgalom jelentős változásokon ment keresztül az elmúlt évtizedben és ez meghatározó volt abból a szempontból is, amilyen súllyal és ahogyan az említett nemzetközi eseményekre a hazai nem-kormányzati szervezetek is készültek, illetve azok előkészítésében részt vettek. A mozgalmak képviselői egyre jobban megértették, hogy a helyi környezeti problémák mellett tágabb értelemben is foglalkozni kell a fenntartható fejlődés kérdéseivel, a környezetvédelem társadalmi és gazdasági vetületeivel és oda kell figyelni a határokon áttérjedő környezeti problémákra, a nemzetközi környezetvédelmi együttműködésre.

Annak ellenére, hogy a nemzetközi környezetvédelmi folyamatokra még mindig viszonylag kevés számú hazai társadalmi szervezet fordít figyelmet, az utóbbi néhány évben megnövekedett – e szervezetek részvételével – azon hazai kezdeményezések, egyeztetések, események, projektek száma, amelyekben szorosan összefüggnek a riói folyamat egyes elemeivel, illetve tágabb értelmezésben, a fenntartható fejlődés feladataival.

Ezzel kapcsolatban – a nem-kormányzati szervezetek közreműködésével is – lényeges hazai jogi, szervezeti, programalkotási tevékenység folyt az elmúlt években, beleértve a témakörrel összefüggő törvények kialakítását vagy bizonyos szervezeti keretek megszületését. Az utóbbival kapcsolatban megemlítendő, hogy a környezetvédő szervezetek képviselőket delegálhattak az 1993-ban megalakult hazai Fenntartható Fejlődés Bizottságba, továbbá az 1995-ben elfogadott környezetvédelmi törvény értelmében megalakult Országos Környezetvédelmi Tanácsba.

1995-ben készült el a hazai környezetvédő társadalmi szervezetek alternatív programja a fenntartható fejlődésről. Ennek a jelentősége az, hogy – miközben megismerhették és megvitathatták egymás nézeteit a környezeti és az azokkal összefüggő társadalmi-gazdasági problémákról – e mozgalmak összefoglalták az e témával kapcsolatos közös álláspontjukat és javaslatokat fogalmaztak meg.

A környezetvédelem, illetve a fenntartható fejlődés területén folytatott általánosabb tevékenység mellett, a riói dokumentumok és egyezmények hazai elfogadásával és azok végrehajtásának elősegítésével több hazai szervezet is foglalkozik. Ez adott alapot arra, hogy 1997 tavaszán a téma iránt érdeklődő hazai szervezetek napirendre tűzzék és két kiskiadványban összegezzék a "riói folyamatból" – mindenekelőtt a "Feladatok a XXI. századra" c. programból és az ott elfogadott egyezményekből – adódó hazai feladatok megvalósításának értékelését.

Ezzel párhuzamosan a szervezetek figyelemmel kísérhették a Föld Tanács által szervezett "Rio+5" kezdeményezést is és képviseltethették magukat a Rio de Janeioban 1997 tavaszán megtartott rendezvényen, amely szorosan kapcsolódott a CSD 5. ülészakára, illetve a rendkívüli ülészakra való nemzetközi felkészüléshez.

Öröndetesen növekszik azon kezdeményezések száma, amelyek célja helyi vagy regionális szinten a fenntartható fejlődés megvalósítása. A közelmúltban e programok képviselői elhatározták, hogy létrehozzák e modell-kezdeményezések hálózatát. Ennek az a célja, hogy egyrészt segítse a mintaértékű programok elterjedését, másrészt lehetővé tegye az ilyen programokkal foglalkozók tapasztalatcseréjét közös szakmai konzultációk megtartásával.

A fentiekben jelzett eredmények ellenére ugyanakkor a hazai mozgalmak az elmúlt években nem használták ki azt a lehetőséget, hogy a fenntartható fejlődés kérdésével foglalkozó nemzetközi programok, intézmények – így a “riói folyamat” – segítségével és a hazai szervezeti és intézményi adottságok figyelembevételével is befolyásolják a döntéshozókat és az állampolgárokat a fenntartható fejlődés szemléletének elterjesztésére és feladatainak megvalósítására. E téren sokkal hatékonyabb tevékenységre van szükség a továbbiakban.

1.4. HELYI KEZDEMÉNYEZÉSEK ÉS PROGRAMOK

A HELYI KEZDEMÉNYEZÉSEK JELENTŐSÉGE

A fenntartható fejlődés átfogó globális és nemzeti programjai csak az általános keretét jelenthetik az elkötelezett erőforrás-gazdálkodásnak. Az egyén vagy a közösség konkrét környezetének ismerete, a megszokás, a saját helyünkkel való tudatos - vagy akár öntudatlan - azonosulás képezi azt a feltétlenül szükséges alapot, melynek segítségével nemcsak a szakemberek és a szakmapolitikusok, hanem a helyben élő emberek is kapcsolatba kerülhetnek a fenntartható fejlődés kihívásával.

Létezik olyan szakmai vélemény - és számos kisebb európai országban is hajlanak eme álláspont felé -, mely szerint nem is képzelhető el az ökológiai fenntarthatóság megközelítése más módon, csupán alulról felfelé építkezve, az áttekinthető kistérségek adottságaiból és a helyi önfenntartási lehetőségekből kiindulva.

A helyi kezdeményezések egyre nagyobb szerepet játszanak a "riói folyamatban" és mind több település lakói szembesülnek az önkormányzatok vagy a nem-kormányzati szervezetek által kezdeményezett programok kapcsán az ökológiailag fenntartható erőforrás-gazdálkodás gondolatával.

Mi több, esetükben a közös jövőkép, környezeti akcióterv és programok, kollaboratív tervezési folyamatok segítségével az ökológiáról és ökonómiáról való együttes, közös kiindulásból történő gondolkodás rögvest a maga konkrétságában történik. Az átlagos közösségek átlagos tagjainak könnyebb a fenntarthatóság komplex gondolatát a saját maguk érintettségének, érdekelttségének, konkrét életének és jövőjének az "esetével" megérteni, mint annak globális elvontságából kiindulni. Különösen igaz ez olyan országok, olyan közösségek tagjaira, akik bolygónkat nem tekintik még (már?) "globális falunak" vagy nincsen módjuk gyakran vagy messzire elhagyni lakóhelyüket.

A helyi kezdeményezések jelentőségét az 1992-ben elfogadott "Feladatok a XXI. századra" c. program is elismeri. A 28. fejezet ajánlásai a helyi hatóságoknak szólnak a "Feladatok..." támogatására.

A helyi gazdasági, társadalmi és környezeti infrastruktúra állapotának és jövőjének szempontjából meghatározó a helyi tervezés és a szabályozás. A lakosok mozgósítása, az ökológiailag fenntartható fejlődés iránt fogékonnyá tétele csupán a helyi erőforrások felmérése, a helyi feladatok megtervezése alapján lehetséges. Elengedhetetlen feltétele ennek a közös jövőkép és a helyi közmegegyezés a helyi erőforrásokkal való bánásmódra vonatkozólag.

A helyi hatóságoknak a nemzetközi együttműködés mellett a legfőbb teendője, hogy közösségük fenntartható fejlődéséről párbeszédet kezdeményezzenek, avagy fogadókésszé és együttműködővé váljanak abban az esetben, ha a közösségen belül a kezdeményezés a civil társadalom felől indul ki.

Ha a helyi hatóságok teljes mélységében és összetettségében megértik, hogy a közösségnek sürgősen kapcsolatba kell kerülnie a helyi erőforrásokról szóló tervezési folyamattal, ennek biztos jele az lesz, ha a helyi politika legmegbízhatóbb mutatójában, a helyi költségvetésben is megjelenik ennek támogatása.

A helyi hatóságok egyik eszköze tehát a fenntarthatóságnak kedvező döntéshozatal, a finanszírozás, a másik eszköze pedig az emberi erőforrások fejlesztése, a tudatformálás, képzés, oktatás.

Mondani sem kell, hogy ez utóbbi mennyivel több időt és törődést kíván meg a helyi hatóságoktól. Ráadásul környezet-etikai állásfoglalásukra is szükség van, mivel az ökológiai fenntarthatóság érdekében végzett tudatformálás időigénye meghaladja a helyi képviselőtestület politikai felkérésének, megbízatásának várható időszakát. A közösség távolabbi érdekének képviseletéből adódóan a közvetlen politikai érdek meghaladásához tetemes józan észre, értelemre, erkölcsre és egészséges optimizmusra van szükség.

Az ENSZ Közgyűlés rendkívüli ülészakát az ENSZ Fenntartható Fejlődés Bizottságának 5. ülészaka előzte meg és ennek keretében számos tapasztalatcsere és egyeztetés zajlott a helyi feladatok megfogalmazása, helyi programok kezdeményezése kérdésében.

Ugyancsak tapasztalható volt, hogy egyes nemzeti fenntartható fejlődés bizottságok különös súlyt helyeznek a helyi fenntarthatóság előmozdítására vagy képviseletére. Egyes országokban ezt akár a tárcaközi együttműködés elé is helyezik, vagy legalábbis azzal egy szintre és ennek megfelelően elősegítik a "Feladatok a XXI. századra" c. dokumentumban felsorolt meghatározó társadalmi csoportok erőteljes képviseletét, munkájuknak pedig teret, finanszírozást biztosítanak e bizottságokban.

HAZAI PÉLDÁK

Magyarország is egyre több olyan helyi vagy regionális kezdeményezésről számolhat be, ahol egy szövetkezet, kutatóintézet, értelmiségi csoport, civil szervezet vagy önkormányzat kezdeményezésére kialakult – az együttműködésre épülő – tervezéshez szükséges társadalmi légkör és állapot: a helyi társadalom bevonása, mozgósítása az ökológiai fenntarthatóság érdekében.

E kezdeményezések sorában a legtöbb szervezet kistérséggel, a helyi társadalom kisebb körével kezdett el foglalkozni, ahol a gazdasági folyamatok átláthatóak, a közösség szinte közvetlenül megszólítható.

Ilyen települések vagy térségek Magyarországon, a teljesség igénye nélkül a következők :

- Gömörszőlős, ahol az Ökológiai Intézet a Fenntartható Fejlődésért 1993 óta dolgozik a fenntartható fejlődés elveinek gyakorlati alkalmazásán. A modell-kísérlet a fenntartható falu koncepciójának megalkotása és kivitelezése, a hagyományokon alapuló földhasználat, foglalkoztatási lehetőségek feltárása – a természeti erőforrásokon alapuló termékszerkezet és a vidéki környezetharmonikus élet megőrzésének szempontjaival.
- Galgafarm, az életmód, a vegyszermentes termelés és az értékesítés egységére vonatkozó kísérlet, ahol népfőiskola készíti fel az új szerephez szükséges lelki egészségre a résztvevőket.
- Az Ormánság számos piciny, elmaradt falva is őrzi a hagyományos gazdálkodás elemeit, itt az Ormánság Alapítvány épít ezekre, miközben a tájvédelem a táj autonóm fejlődését akadályozó tényezők gyöngítése a cél.
- Sokoró térsége, melynek programja kistelepüléseken indult és onnan „hatolt be” a nagyvárosba: magát Győr városát is sikerült "ökocity" (sic) útjára csábítani.

- Somogyfajsz és környéke, a Somogyi Természetvédelmi Egyesület kezelésében, ahol a hagyományos természetvédelem volt a program kiindulópontja. Az élőhelyek védelmének belső logikája szervesen vezetett el az extenzív, fenntartható gazdálkodás, a területfejlesztés, a szociális kérdések, a műemlékvédelem kérdéseivel való foglalkozáshoz.
- Gyűrűfű, az elhíresült magyar falu, ahol elsőnek szegezték be a legutolsó ház ablakát is. Környéke vegyszerektől mentes, alkalmas arra, hogy az ökofalu-alapítók megtelepedjenek itt.
- Felső-Hernád Településszövetség falvai, ahol a program kiinduló eleme az őshonos gyümölcsfafajták visszatelepítése volt.
- Sátoraljaújhely, Mosonmagyaróvár, Baja és Szentendre városok a maguk Fenntartható Közösség programjával, az önkormányzat és a civil környezetvédők kiérlelt együttműködésével. Ennek eredményeit az MTA „Magyarország az ezredfordulón” c. stratégiai kutatása is visszaigazolta.
- Debrecen, Kalocsa, Sajószentpéter, Hajdúböszörmény városok, ahol a közösség különféle szektorainak képviselői közös képzésben és az általuk kimunkált akcióprogram követéses támogatásában részesültek.
- A Dörögdi Medence kis vízgyűjtő területén 1991 óta folyó organikus fejlesztési program, amely a természetvédelem, a biológiai mezőgazdaság, az agro-kulturális-iskolaturizmus és a kistérség demokratikus kommunikációjának, legújabbán pedig a kistérség autonóm energiaellátásának kérdéseit öleli fel. Az utóbb említett három program végrehajtását a Független Ökológiai Központ segíti.

A RENDKÍVÜLI ÜLÉSSZAK ÉRTÉKELÉSE A HELYI KEZDEMÉNYEZÉSEKRŐL

A rendkívüli közgyűlési ülészak – a "Feladatok a XXI. századra" programmal összhangban – nagy jelentőséget tulajdonított a fenntartható fejlődés helyi és regionális programjainak ("Helyi feladatok a XXI. századra").

Az elfogadott dokumentum (A. melléklet) egyrészt elismeri az eddigi eredményeket:

(12.) "A helyi hatóságok erőfeszítéseket tettek a "Feladatok a XXI. századra" c. programmal kapcsolatban és törekedtek a fenntartható fejlődésre. Valójában helyi szinten végrehajtották a "Helyi feladatok a XXI. századra" és egyéb fenntartható fejlődési programokat."

másrészt ösztönzi e programok további kidolgozását:

(24.a) "A 'Helyi Feladatok a XXI. századra' és más helyi fenntartható fejlődési programokat ...– tevékenyen ösztönözni kell."

(32.) "A 'Helyi feladatok a XXI. századra' programjait is hatékonyan támogatni kell. Globális célokat tűzhet ki a Fenntartható Fejlődés Bizottság ahhoz, hogy elősegítsék a "Helyi feladatok a XXI. századra" programokkal kapcsolatos kampányt és foglalkozzanak a "Helyi feladatok a XXI. századra" kezdeményezéseket gátoló tényezőkkel."

Emellett számos ágazati témakörben (vízkészlet-gazdálkodás és szennyvízkezelés, energiaellátás, egészségügy stb.) kapott külön hangsúlyt a regionális, szubregionális és a helyi feladatok meghatározása és támogatása. A hatékony helyi cselekvésnek azonban feltétele az adott térséget is érintő döntéshozatalban való részvétel és a megfelelő információkhoz való hozzájutás lehetősége. E témakörök is kiemelten szerepeltek az 1992-ben elfogadott Programban és a rendkívüli ülészak által adott értékelésben.

2. A RENDKÍVÜLI KÖZGYŰLÉSI ÜLÉSSZAK ELŐKÉSZÍTÉSE, PROGRAMJA ÉS EREDMÉNYEI

2.1. AZ ÜLÉSSZAK ELŐKÉSZÍTÉSE

Az 1992. évi Környezet és Fejlődés Konferencián elfogadott dokumentumokat – köztük a "Feladatok a XXI. századra" elnevezésű programot (a továbbiakban: a Programot) – az azt követő ENSZ Közgyűlési ülés szak megerősítette. Ugyanebben a határozatában (47/190, 1992. december 22.) a Közgyűlés úgy döntött, hogy legkésőbb 1997-ben rendkívüli közgyűlési ülés szakot kell tartani a Program teljeskörű áttekintésére és értékelésére.

A későbbiekben hozott közgyűlési határozatokban (50/113, 51/181) megfogalmazódtak az ülés szak előkészítésének és megrendezésének körülményei: többek között az, hogy azt a legmagasabb szinten kell megrendezni, az előkészítésben meghatározó szerepet kap az ENSZ Fenntartható Fejlődés Bizottsága, továbbá az, hogy elő kell segíteni a jelentős érdekképviseleti, társadalmi csoportok ("nagy csoportok") részvételét e folyamatban.

Az 1993-ban megalakult ENSZ Fenntartható Fejlődés Bizottság (UN CSD) munkaszervezési kérdésekkel foglalkozó 1993. évi ülését követően – az ott elfogadott "többéves munkaterv" szerint – 1994-ben, 1995-ben és 1996-ban behatóan foglalkozott a program egyes elemeivel.

Az 1997. évi 5. ülés szak (UN-CSD5, 1997. április) fő célja pedig már az ötéves időszak áttekintése, a program végrehajtását szolgáló újabb és részletesebb feladatterv meghatározása, a Rendkívüli Ülés szak előkészítése volt.

Az értékelés során világossá vált, hogy az eltelt néhány év túlságosan rövid időszak volt ahhoz, hogy lényeges előrehaladást lehessen elérni a Program végrehajtásában. Ennek megfelelően az előzetes javaslatok szerint nem a Program újrafogalmazása volt a cél, hanem annak az eltökéltségnek a megerősítése, hogy az abban meghatározott célkitűzéseket teljesíteni kell és ehhez konkrét feladattervre, hatékonyabb politikai megközelítésre, végrehajtási eszközökre és koordinációra van szükség.

Ezt az elhatározást az előzetes tervek szerint egy politikai deklaráció keretében fogadta volna el a Rendkívüli Ülés szak, az előkészítéssel foglalkozó ENSZ-bizottságban viszont nem alakult ki egyetértés e deklaráció tartalmát illetően.

Emellett újra kellett gondolni a célokat és a teendőket azokon a területeken, amelyeken korábban nem lehetett érdemi megállapodásra jutni vagy az eltelt időszak alatt egyértelművé vált, hogy a korábban megkötött kompromisszumokkal nem lehet érdemi eredményeket elérni.

E kritikus területek közé sorolhatók: a társadalmi, gazdasági és környezeti szempontok integrálása; a fenntartható fejlődés eléréséhez szükséges pénzügyi erőforrások és technológiák kérdése; a szükséges információkhoz való hozzáférés és a társadalmi részvétel a döntéshozatalban; a fenntartható erdőgazdálkodás; az ivóvízkészletek védelme; a levegőszennyezés és konkrétan az üvegházhatású gázok légköri kibocsátása; a környezeti szempontból leglényegesebb ágazatok jelene és jövőbeli fejlődése (energiagazdálkodás, közlekedés, mezőgazdaság, idegenforgalom stb.); a fenntartható termelési és fogyasztási szokások; a nemzetközi kereskedelem és a környezetvédelem összefüggései.

A CSD-ülésszak munkájába bekapcsolódtak a nagy csoportok: egyrészt lehetőséget kaptak arra, hogy a hivatalos program keretében bemutassák tevékenységüket és javaslatukat, másrészt hozzájárulhattak a Program értékeléséhez, a további feladatok meghatározásához és a rendkívüli közgyűlési ülészak alapdokumentumának előkészítéséhez is. A csoportok sajátos feladataival már behatóan foglalkozott a "Feladatok a XXI. századra" program. A következő nagy csoportokról van szó: bennszülött népek; gyermek és ifjúsági csoport; helyi önkormányzatok; mezőgazdasági tevékenységgel foglalkozók csoportja; munkások és szakszervezetek; nem-kormányzati szervezetek; nők; tudományos-műszaki közösségek csoportja; vállalkozói és ipari csoport.

Az ENSZ-bizottság ülészakán elkészült a rendkívüli ülészak elé terjesztendő – a Program értékelését és a jövő feladatait összefoglaló – dokumentum tervezete, de ebben számos kérdés függőben (azaz az érintett szövegrész “szögletes zárójelben”) maradt.

Az ENSZ Közgyűlésnek ez volt a 19. rendkívüli ülészaka, amelyet 1997. június 23-27. között tartottak meg az ENSZ székhelyén, New Yorkban.

A munka valójában két szintéren folyt. A nyilvános plenáris üléseken a delegációkat vezető állam- és kormányfők, illetve más magas rangú személyek mondták el beszédeiket és fogalmazták meg véleményüket a fenntartható fejlődés nemzetközi programjának eddigi eredményeiről, a végrehajtás hiányosságairól és a további teendőkről, illetve röviden bemutatták nemzeti programjaikat.

Ezzel párhuzamosan működött egy munkabizottság (Ad Hoc Committee of the Whole) és annak égisze alatt zárt munkacsoportok keretében folyt a Program eddigi végrehajtásának értékelését és a további feladatokat rögzítő dokumentum egyes részeinek előkészítése, illetve külön foglalkoztak a fent említett deklaráció tervezetével. A lényegi munkát végző munkabizottság elnökévé Mostafa Tolbát (Egyiptom) választották, aki a nemzetközi környezetvédelmi mozgalom “nagy öregje” (aki hosszabb időn át az 1972. évi Stockholmi Konferencia határozata alapján megalakított Környezeti Program vezetője volt).

E bizottság keretében több munkacsoport alakult azzal a céllal, hogy a szakértők által korábban függőben hagyott legkritikusabb kérdésekben ésszerű kompromisszumokat találjanak – ezúttal az érintett országokat képviselő politikusok.

2.2. AZ ÜLÉSSZAK PROGRAMJA, RÉSZTVEVŐI ÉS ÁLLÁSFOGLALÁSAIK

AZ ÜLÉSSZAK PROGRAMJA ÉS MUNKACSOPORTJAI

Az ülészsakon 170 ország és számtalan nemzetközi, kormányközi és nem-kormányzati szervezet képviseltette magát; számos állam-, illetve kormányfő, mintegy 170 miniszter (beleértve azt, hogy néhány ország esetében több miniszter), sok nemzetközi szervezet vezető tisztségviselője vett részt a plenáris ülésen és közülük sokan felszóltak az általános vitában és bekapcsolódtak a legkritikusabb kérdéseket tárgyaló munkacsoportok tevékenységébe is.

Az ülészsak több újdonságot hozott az ENSZ történetében: először került sor közgyűlési ülészsak megtartására egy jelentős konferencián elfogadott program értékelése érdekében, úgy, hogy a magasszintű szakasszal párhuzamosan tárgyalások is folytak egy munkabizottság keretében a legvitatottabb kérdésekben; először fordult elő, hogy a nem-kormányzati szervezetek aktív részvételi lehetőséget kaptak a közgyűlési ülészsak előkészítésében és megtartásában. Ez azt is jelentette, hogy az ülészsakot előkészítő CSD5-találkozó keretében a jelentős érdekképviselői, társadalmi, szakmai csoportok ("nagy csoportok") külön is bemutathatták a fenntartható fejlődéssel kapcsolatos javaslataikat és eredményeiket, javaslatokat tehettek a közgyűlési ülészsak elé terjesztendő dokumentum tervezetéhez, illetve a közgyűlési ülészsak plenáris ülésén szóvivőik lehetőséget kaptak álláspontjuk rövid ismertetésére is.

Az ülészsak formális napirendje a következő főbb pontokból állt: megnyitó, az ENSZ Fenntartható Fejlődés Bizottság (UNCSD) elnökének beszámolója, a "Feladatok a XXI. századra" program végrehajtásának áttekintése és értékelése, az ülészsak végső dokumentumának elfogadása.

A rendkívüli ülészsak elnökéül az ENSZ akkori "rendes" közgyűlési ülészsakának elnökét, Ismail Razalit (Malajzia) választották, aki történetesen az ENSZ-bizottság (UNCSD) első ülészsakának is elnöke volt 1993-ban, tehát kitűnően ismerte a "ríói folyamatot". Említésre méltó, hogy a rendkívüli ülészsak utolsó napján az egyik legkritikusabb témakörrel foglalkozó munkacsoportban Razali átvette a vita irányítását és néhány óra alatt minden függő kérdésben kompromisszumot ért el.

A megnyitót követően a Közgyűlés plenáris ülésével párhuzamosan kezdte meg működését egy ad hoc bizottság (Committee of the Whole), amelynek az volt a feladata, hogy a még nyitott kérdésekben keresse a megegyezést, illetve véglegesítse a közgyűlési ülészsak által elfogadandó dokumentumot. E bizottság elnökéül az ENSZ Fenntartható Fejlődés Bizottság 5. ülészsakának elnökét, M. Tolbát választották meg. A legkritikusabb kérdések vitájára munkacsoportokat szerveztek és azok zárt ülésein folytak az egyeztetések; a legfontosabb munkacsoportok, illetve témakörök a következők voltak: (a) a tervezett politikai deklarációt tárgyaló munkacsoportot az ad hoc bizottság elnöke vezette, (b) az erdők védelmére vonatkozó további nemzetközi együttműködéssel foglalkozó munkacsoportot a holland és a tanzániai környezetvédelmi miniszterasszony vezette (akik akkor egyúttal az EU, illetve a fejlődők országcsoportjának képviselői is voltak); (c) a légkör védelmével (a "Feladatok a XXI. századra" program 9. fejezetének további végrehajtásával) és különösen az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentésének kérdésével foglalkozó munkacsoport társelnökei az argentin környezetvédelmi államtitkár, illetve a japán nagykövet lettek; (d) a nemzetközi pénzügyi kereteket és intézményeket tárgyaló munkacsoport vezetését a holland pénzügyminiszterre és a tanzániai miniszterre bízták, emellett külön informális konzultációk folytak az ágazati és az ágazatközi

kérdésekről. A legvitatottabb és külön tárgyalt témakörök mellett már az előkészítés során is különös hangsúlyt kapott a szegénység elleni küzdelem kérdése, az óceánok és tengerek szennyezése, illetve a tengeri halászat szabályozása, az ágazatok sorában az energetika mellett a közlekedés és az idegenforgalom, a vegyi anyagokkal kapcsolatos szabályozás.

Az ülésnap június 25-ei napja tiszteletadással kezdődött: tiszteletadással a közelmúltban elhunyt Jacques-Yves Cousteau emlékének, aki neve minden résztvevő számára egybefonódott a környezetvédelem ügyével, az óceánok, a tengerek, a vízi világ értékeinek és az azokat veszélyeztető hatások bemutatásával.

BESZÉDEK, ÉRTÉKELÉSEK, JAVASLATOK

Az alábbiakban – a rendkívüli ülésnap plenáris ülésén elhangzott – néhány beszéd azon részeit adjuk közre kivonatolva, amelyek sajátos értékelési szempontokra vagy javaslatokra utaltak.

ENSZ: Kofi Annan, főtitkár. Megnyitó beszédében hangsúlyozta az ENSZ Környezet és Fejlődés Konferencia jelentőségét: mérföldkő volt az új globális diplomácia történetében, az ott elfogadott célkitűzések minden korábbi konferenciánál magasabbak voltak, azok támogatottsága minden eddiginél szélesebb körű és a végrehajtásban érintettek köre minden korábbinál változatosabb. A Konferencia “konceptcionális” áttörést jelentett a környezet és a fejlődés kapcsolatának gyakorlati feladatokra való lefordításában. Bizonyos jelei vannak az előrehaladásnak, de nagyon sok területen nem hajtották végre a vállalásokat; ilyenek: a szegénység elleni küzdelem, a kedvezményes finanszírozás és a környezetbarát technológiák átadása, a szén-dioxid-kibocsátás csökkentése, az erdők és a vízkészletek védelme. A Főtitkár utalt az ENSZ folyamatban lévő reformjára és annak jelentőségére a rendkívüli ülésnap által tárgyalt feladatok hatékony végrehajtása szempontjából. Ha a földi környezet tovább és visszafordíthatatlanul károsodik, akkor végső soron ez a természeti erőforrásokért való küzdelem destabilizáló következményeit fogja előidézni.

Brazília: Fernando H. Cardoso elnök. Az 1992-es konferencia jelentős volt, de újra meg kell erősíteni azt, hogy a nemzetközi együttműködésben kiemelkedő jelentőségűnek kell lennie a fenntartható fejlődés ügyének. Elő kell segíteni, hogy a nemzetközi közvélemény jobban ismerje a fenntartható fejlődés témáját és ennek elősegítésére Brazília helyet fog adni a “Környezet és Fejlődés Riói Fórumának” azért, hogy e város lehessen a “fenntartható fejlődés nemzetközi fővárosa”. A brazil elnök felvetett több konkrét témakört, amelyekkel érdemben kell foglalkozni; ilyenek egyebek mellett: a városok környezetvédelmi programja; az óceánok védelme; a termelési és fogyasztási szokások; az ENSZ megerősítése a környezetvédelem területén; a nem-kormányzati szervezetek közreműködésének támogatása.

Egyesült Királyság: Tony Blair miniszterelnök. Újra növelni fogják a fejlődők – elsősorban Afrika legszegényebb országainak – támogatására, a szegénység elleni küzdelmet szolgáló pénzügyi alapokat. Meg kell kezdeni a tárgyalásokat egy erdővédelmi egyezményről és országa készségesen segít az erdőkkel kapcsolatos tapasztalatainak átadásában. Gazdasági növekedésre van szükség, de olyanra, amelyik tisztább termelési eljárásokra épít, amelyik környezeti és társadalmi szempontból felelősségteljes. Kiemelt témaként kell kezelni a vízellátás és a szennyvízkezelés ügyét. Rió óta országa települési önkormányzatainak 70 %-a fogadott el helyi fenntartható fejlődési programot; azt tervezik, hogy 2000-re minden önkormányzatnak legyen ilyen programja. Hangsúlyosan szólt az üvegházhatású gázok problémájáról, az ezzel kapcsolatos EU-javaslatról, a szükséges intézkedésekről többek között a közlekedés és az energiahatékonyság területén. Ezért is vonta össze a közlekedési és a környezetvédelmi tárcát és bízta rá annak vezetését a helyettesére. Azon országoké a legnagyobb felelősség e kérdésben, amelyek a legnagyobb kibocsátók. Mindenekelőtt végre kell hajtani a meglévő kötelezettség-

vállalásokat. Támogatni kell a fejlődő országokat abban is, hogy megküzdjenek a különböző globális környezeti problémákkal és ezért is országa támogatja a GEF feltöltését. Meg kell őrizni e bolygót, mint értékes örökséget és ugyanolyan teljes életet biztosító környezetet kell majd átadni a következő nemzedékeknek, mint amilyet mi kaptunk.

Európai Bizottság: Jacques Santer elnök. A Riói Konferencia öntudatra ébresztette a világot és meghatározta a fenntartható fejlődés elveit, amelyek alapvetőek minden kormány célkitűzései számára. Ez komoly felelősséget jelent és ez motiválja az Európai Közösséget is. Az igazság az, hogy a helyzet – így a globális környezet állapota – azóta még rosszabb lett. Az Európai Unió azonban a helyes irányba mozdult el: jobban integrálta a környezetvédelmi szempontokat a különböző (területfejlesztési, mezőgazdasági, energia) politikáiba; a kétoldalú együttműködési megállapodásaikban szerepet kaptak a fenntartható fejlődéssel kapcsolatos rendelkezések és maga az Európai Közösség is már 32 nemzetközi környezetvédelmi megállapodás részese; a Közösség 1992 óta számottevően megnövelte a fejlődést szolgáló nemzetközi projektek támogatását. A továbbiakban a következő fontosabb területeken kell előrelépni: a fenntarthatóbb fogyasztási és termelési szokások; a piaci eszközök hatékonyabb alkalmazása a fenntartható fejlődéshez; a nemzetközi együttműködés fejlesztése. A Közösség elő akarja segíteni, hogy: a WTO keretében folytatott egyeztetések során elérhető legyen az, hogy a jövőben a kereskedelmi liberalizáció és a környezetvédelem egymást erősítse; nagyobb arányt biztosítson a környezetvédelmet és társadalmi haladást segítő projekteknek a fejlesztést szolgáló támogatásain belül; minden iparosodott ország vállalja az üvegházhatású gázok kibocsátásának jelentős csökkentését; alkalmazzák az erdők védelmével kapcsolatos ajánlásokat és megkezdődjenek egy erdővédelmi egyezményről a tárgyalások; a Sokoldalú Befektetési Megállapodás kidolgozásának befejezése úgy, hogy a külföldi beruházások során figyelembe vegyék a környezetvédelmi szempontokat.

Franciaország: Jacques Chirac elnök. A francia elnök szerint, fel kell adni azt az elképzelést, hogy a természet helyreállítja az ember által okozott károkat vagy az emberiség képes lesz erre. Fontos az elővigyázatosság elvének betartása és ennek érdekében konkrét lépéseket kell tenni a következő öt évben: meg kell állapodni az üvegházhatás erősödése elleni teendőben, tárgyalásokat kell kezdeni az erdővédelmi egyezményről, s végre meg kell határozni a konkrét kötelezettségeket a biológiai sokféleség és az elsivatagosodás ügyében. A GEF-nek központi szerepe van és alapját újra fel kell tölteni. A vízkészletek hiánya egyre nagyobb kockázatot jelent: a vízfogyasztás – húszévenként megkétszereződve – kétszer olyan gyorsan nő, mint a népesség. A vízszennyezés az egyik fő probléma. E téren új kezdeményezésekre van szükség és ez legyen az ENSZ-bizottság (UN CSD) egyik fő témája; a francia elnök meghívta e téma képviselőit a feladatok egyeztetésére.

Hollandia: Wim Kok miniszterelnök. Az Európai Unió képviselőjében és a társult országok támogatásával elmondott beszédében, a holland kormányfő a fenntartható fejlődés ügyének támogatása és általános kérdései mellett a következő témákat, feladatokat hangsúlyozta: a gazdasági növekedés fontossága csökkenő környezetterhelés mellett; a fogyasztási szokások megváltoztatása úgy, hogy javuljon az erőforrásokkal való gazdálkodás hatékonysága és elkerüljük a visszafordíthatatlan környezetkárosítást; az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentése; a vízkészletekkel való fenntartható gazdálkodás; az erdők védelme és egy globális egyezmény kidolgozásának megkezdése; technológiák átadása a fejlődő országok számára; nemzetközileg koordinált fenntartható energiagazdálkodás; az ökológiai hatékonyság lényeges javítása (négyeszeresére növelése néhány évtizeden belül); a fejlődő országok számára megfelelő pénzügyi források biztosítása a "Feladatok a XXI. századra" végrehajtásához; a GEF megerősítése és az újrafeltöltés fontossága.

Japán: Ryutaro Hashimoto miniszterelnök. A Föld-Csúcs jelentős kezdeményezések fóruma volt és ezúttal meg kell erősíteni az elkötelezettséget a fenntartható fejlődés előmozdítására és konkrét lépéseket kell tenni ennek érdekében. Meg kell változtatni életmódunkat, új környezetbarát technológiákra van szükség. Az ENSZ-nek még nagyobb szerepet kell kapnia. Hangsúlyosan és részletesen szövegezte a kiotói konferencia fontosságáról és arról a elvárásról, hogy ott megállapodás születessen majd az érintett gázok kibocsátásának csökkentéséről. Le kell csökkenteni a szén-dioxid

kibocsátást 1 t/fő szintre 2100-ig ahhoz, hogy a gáz légköri mennyisége ne legyen nagyobb, mint az ipari forradalom előtti kétszerese. Ez megoldhatatlan a jelenlegi technológiákkal és ezért a technológiafejlesztést és a támogatásokat magában foglaló új "Zöld Kezdeményezésre" tett javaslatot. Japánnak a múltban komoly környezeti problémái voltak, de sokat tett a környezetvédelem javításáért és készséggel megosztja másokkal a sikereire vonatkozó tapasztalatai mellett a hibáit is annak érdekében, hogy azokat már mások ne ismételjék meg. Japán segíti a fejlődő országokat és fontosnak tartja, hogy ebben a környezeti szempontokra is legyenek tekintettel; országa növelte, sőt túlteljesítette ezzel kapcsolatos vállalását. Emellett támogatni fognak egy új tervet (Kezdeményezés a fenntartható fejlődésért a XXI. századra), amelynek fő pontjai a levegő- és vízvédelemmel, az energiahatékonyság növelésével, a szennyvízkezeléssel, a természetvédelemmel, a környezeti neveléssel kapcsolatosak.

Németország: Helmut Kohl kancellár. A fő kérdés az, hogyan őrizzük meg az élet természeti alapjait, miközben növekszik a népesség, fogynak az édesvízkészletek, változhat az éghajlat és terjeszkednek a sivatagok. A fejlődő világban uralkodó szegénység elleni küzdelmet folytatni kell, s ehhez a fejletteknek támogatást kell adniuk, a fejlődőknek viszont meg kell teremteniük a feltételeket az "egészséges fejlődéshez". A rendkívüli ülészakon határozni kell a lényeges előrelépésről. Meg kell állapodni Kiotóban az üvegházhatású gázok csökkentéséről figyelembe véve az EU -15%-os javaslatát. Szükség van egy erdővédelmi megállapodásra. Javítani kell az ENSZ érintett szervezeteinek együttműködését, majd létre kell hozni egy olyan globális szervezetet a környezeti ügyekre, amelynek egyik fő pillére az UNEP. A környezetvédelmi együttműködés célját az ENSZ Alapokmányának is tükröznie kell.

Orosz Föderáció: Viktor S. Csernomirgyin kormányfő. A fenntartható fejlődés és a környezetvédelem feladatai az ENSZ tevékenységének előterébe kerültek Rió után, de továbbra is veszélyben van a földi környezet. A jelenlegi találkozó célja a nemzetközi együttműködés erősítése és tekintettel kell lenni minden országcsoporthoz érdekre, beleértve az átmeneti gazdaságú országokat. Nehéz helyzete ellenére, országa támogatja a globális problémák megoldását: elfogadták nemzeti fenntartható fejlődési stratégiájukat, végrehajtják a "riói egyezményeket". Az országnak komoly felelőssége van a föld környezet védelmében; a piacgazdaságra való áttérés és a gyökeres társadalmi reformok lehetővé teszik ennek felvállalását. Fontos a megállapodás az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentéséről figyelemmel az egyes országok közös, de megkülönböztetett felelősségére. Mindent megtesznek az ózonkárosító anyagok kiváltása érdekében. Javasolta, hogy az elsivatagosodásról szóló egyezmény egészüljön ki az átmeneti gazdaságú országokra vonatkozó függeléssel. Érdekeltek egy erdővédelmi egyezmény kidolgozásában. Emellett kiemelte számos konkrét téma fontosságát, köztük az ENSZ környezetvédelemmel foglalkozó intézményei közötti jobb munkamegosztást, a fenntartható fejlődés indikátorait.

Tanzánia: Benjamin W. Mkaapa elnök. A fejlődő országok csoportjának képviselőjeként szólva hangsúlyozta az 1992-es találkozó és az új globális együttműködést kifejező "Feladatok a XXI. századra" program, továbbá az ott elfogadott egyezmények jelentőségét. Bár még ezek is viszonylag szerény eredmények voltak az akkori elvárásokhoz képest, de még ezek végrehajtása is várat magára. Külön kiemelte, hogy a GNP 0,7 %-ra vonatkozó vállalással szemben a fejlett országok többsége csökkentette az ODA-hozzájárulást. A beruházások és a kereskedelem egyre fontosabbak a fenntartható növekedéshez és fejlődéshez. Ugyanakkor a közvetlen külföldi beruházások nem feltétlenül a fenntartható fejlődés hosszabb távú céljait szolgálják. A GEF forrásait lényegesen meg kell növelni és javítani kell működésének hatékonyságát. Elő kell segíteni, hogy a fejlődő országok termékei és szolgáltatásai nagyobb mértékben bejuthassanak a fejlettek piacaira. Rió óta a világgazdaság jelentősen globalizálódott, de liberalizálódása elmaradt a fenntartható fejlődés igényeihez képest. Az egyik legsúlyosabb kérdés a fejlődő országok eladósodottsága, amelyre megoldást kell találni. A technológia-átadás lényeges a fenntartható fejlődésre való áttéréshez a fejlődő országokban, de ebben a vállalkozói kör erőfeszítései mellett meg kell hogy maradjon az állami szerepvállalás. Számos ágazati kérdésben

is megoldást kell találni, így az energiahatékonyság javításában vagy a megújuló energiaforrások jobb hasznosításában.

USA: Bill Clinton elnök. Az amerikai elnök először a Föld-Csúcs óta elért eredményekkel kezdte: a radioaktív hulladékok tengerbe szüllyesztésének tilalma, a szárazföldön végzett tevékenységek miatti tengerszennyezés korlátozása, a halállományok fenntarthatóbb hasznosítása, az elsvatagosodás elleni küzdelem, illetve az USA-ban elért eredmények. Beszéde legnagyobb részét az üvegházhatású gázokkal kapcsolatos témakörnek szentelte elismerve, hogy az USA részesedése e gázok légköri kibocsátásában jelenleg 23 % miközben a világ népességének csak 4 %-a él ott. A tudomány üzenete világos: mi változtatjuk meg a földi éghajlatot; e gázok légköri koncentrációja jelenleg a legmagasabb az utóbbi 200 ezer év távlatában és gyorsan növekszik. Vázolta e globális változás esetleges következményeit. Fontosnak tartotta, hogy országa közvéleménye jobban megértse e kibocsátások csökkentésének szükségességét és bejelentette, hogy egymillió (a házak tetejére szerelhető) napelem telepítését fogják támogatni az országban 2010-ig. Üdvözölte azt, hogy az EU ekkora figyelemmel foglalkozik e problémával, de irreálisnak nevezte a -15 %-os kibocsátás-csökkentési javaslatot. Ugyanakkor megígérte, hogy a kiotói konferenciára kialakítják az USA konkrét álláspontját e kibocsátások korlátozásáról, de egyúttal jelezte, hogy azoknak a fejlődő országoknak is bizonyos vállalásokat kell tenniük, amelyek kibocsátása gyorsan növekszik. Az USA 1 milliárd dollár külföldi támogatási keretet fog biztosítani a fejlődő országok számára – támogatva e kibocsátások csökkentését.

Zimbabwe: Robert G. Mugabe elnök. Afrikában még a többi fejlődő országhoz képest is sokkal rosszabb a helyzet, mély gazdasági és társadalmi válság van. Míg a GDP átlagosan 5,2 %-kal nőtt a fejlődő világban 1992-1996 között, az afrikai országokban a Szaharától délre és bizonyos fokig Kelet-Európában alacsonyabb volt a növekedési ütem. A környezeti degradáció is folytatódik; csak Afrikában 3,6 millió hektár erdő tűnik el évente, nő a szén-dioxid kibocsátás. Az általános trend az, hogy tovább növekszik a gazdagok és a szegények közötti különbség. A népesség növekedésével együtt pedig tovább nő többek között a termőföld kizsákmányolása és egyre nagyobb ilyen területek válnak sivataggá. Nem változott meg az energiafogyasztás szerkezete, pedig nagyobb figyelmet kell szentelni a megújulóknak; Zimbabwe látta vendégül a Napenergia Világtalálkozót és ott elfogadtak egy tízéves programot. A rendkívüli ülés előtt fontos feladatok állnak, különösen az afrikai államok fenntartható fejlődésének és környezetvédelmének támogatásával kapcsolatban. A globalizáció és a liberalizáció súlyos következményekkel is járhat a fejlődő országok számára. A bennszülött vállalkozók kiszorulnak a piacról és a nemzetközi vállalatok lesznek a fő szereplők a fejlődő világban is, hozzájárulva a természeti erőforrások csökkenéséhez és a környezetszennyezéshez. A WTO segíti ezeket a vállalkozásokat, de anélkül, hogy figyelmeztetne a környezetért vállalt felelősségre. A környezetvédelem és a szegénység elleni küzdelem szorosan összefügg, de az ehhez szükséges új pénzügyi források hiányoznak. A GEF – kudarcot jelentett. Zimbabwe is elfogadta azt, hogy a "Feladatok a XXI. századra" szellemében elsősorban a nemzeti kormányok felelőssége a végrehajtás, de miután ehhez a megfelelő programokat elfogadták, feltétlenül szükség van a nemzetközi együttműködésre. Márpedig öt évvel Rió után szinte abbamaradt a fenntartható fejlődéssel kapcsolatos nemzetközi párbeszéd, a multilaterális együttműködés.

Világbank: James D. Wolferson elnök. Rióban a kormányok megfogadták, hogy egy egyenlőbb és fenntarthatóbb világ elérésére fognak törekedni, de a szegénység és a környezetpusztulás továbbra is folytatódik, a világ lakosainak kevesebb, mint a negyede hasznosítja a nyersanyagok háromnegyedét, miközben 3 milliárd ember él naponta kevesebb, mint 2 dollárból. Globálisan nem érték el a kitűzött célokat, de számos országban komoly elmozdulás van a környezetvédelem területén. A GEF kifejezetten hatékonynak bizonyult. A Világbank fontosnak tartja az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentését az ipari országok részéről és segíteni fogja a fejlődőket a globális változás káros következményeinek mérséklésében; kezdeményezte a fosszilis energiahordozók hatékonyabb és a megújuló energiaforrások jobb felhasználását. A Világbank cselekedni fog a biológiai sokféleség védelme területén is elsősorban az erdők védelmének elősegítésével: meg kell állítani az erdővel borított

területek rohamos csökkenését és a Világbank többek között a WWF-fel együtt tett új kezdeményezéseket. A Világbank komoly erőfeszítéseket tesz, illetve kezdeményez a freonok kiváltása, az elsivatagosodással kapcsolatos problémák megoldása és a vízkészletek védelme ügyében is.

2.3. RÉSZVÉTELÜNK A PROGRAMMAL KAPCSOLATOS NEMZETKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉSBEN. A MAGYAR DELEGÁCIÓ AZ ÜLÉSSZAKON, GÖNCZ ÁRPÁD KÖZTÁRSASÁGI ELNÖK BESZÉDE

A fenntartható fejlődés programjának kialakításába és végrehajtásába (a “riói” folyamatba) hazánk is bekapcsolódott, az 1992-es világtalálkozó előkészítése érdekében nemzeti bizottság alakult és az esemény jó alkalmat teremtett arra, hogy átfogó felmérés készüljön hazánk környezeti állapotáról és a környezetvédelem helyzetéről.

A konferenciát követően kormányhatározat készült a feladatokról és megalakult a hazai Fenntartható Fejlődés Bizottság, amely egyebek mellett felelt az ENSZ-bizottság (UN CSD) munkaprogramjának követéséért, az ülészekokra való felkészülésért és a fenntartható fejlődés ügyének hazai képviselőjéért - elsősorban az ágazatközi együttműködés elősegítésével.

Az adott időszak fontos fejleménye, hogy a környezet védelmét érintő új törvények egész sora látott napvilágot és ezek már kifejezetten foglalkoznak az “integrált környezetvédelem” kérdéseivel, illetve ugyanebben a szellemben elkészült a Nemzeti Környezetvédelmi Program. E fejleményeket is bemutatták az ENSZ-bizottság ülészekaira kiadott nemzeti jelentések.

Ezzel párhuzamosan folyt a munka a “riói” egyezményekkel kapcsolatban: csatlakoztunk az éghajlat és a biológiai sokféleség védelmével foglalkozó egyezményekhez, s folyamatban van az elsivatagosodás elleni küzdelemről szóló egyezményhez való csatlakozás előkészítése.

Az ENSZ Környezet és Fejlődés Konferencián és az ENSZ-bizottság ülészekain is tevékenyen részt vett a magyar delegáció. A rendkívüli ülészekot közvetlenül előkészítő ötödik ENSZ-bizottsági ülészekon több munkacsoport – így az erdők védelmével, a tájékoztatás jelentőségével, a pénzügyi kérésekkel, a nem-kormányzati szervezetek közreműködésével, a helyi kezdeményezésekkel foglalkozó munkacsoport – tevékenységébe is bekapcsolódott a magyar delegáció, amelynek akkor a KTM és a KÜM képviselői mellett tagja volt dr. Holdampf Gyula osztályvezető (FM), dr. Schmuck Erzsébet⁺, a Magyar Természetvédők Szövetségének elnöke, illetve Koloszar Miklós főtanácsos (PM), dr. Várkonyi Anna újságíró és dr. Vásárhelyi Judit, a Független Ökológiai Központ igazgatója, mindhárman a hazai Fenntartható Fejlődés Bizottság tagjai.

A rendkívüli ülészekon a magyar delegációt – az 1992-es világtalálkozóhoz hasonlóan – Göncz Árpád köztársasági elnök⁺ vezette és annak tagja volt dr. Szili Katalin környezetvédelmi államtitkár (KTM), dr. Eörsi Máttyás külügyi államtitkár (KÜM), dr. Baráth Etele országgyűlési bizottsági elnök, dr. Láng István⁺ akadémikus, dr. Náthon István⁺ nagykövet, dr. Szelei K. Gyula főosztályvezető (KÜM), dr. Lakatos András követségi tanácsos, dr. Faragó Tibor⁺ főosztályvezető (KTM), dr. Nemes Csaba főosztályvezetőh. (KTM), dr. Várkonyi Anna újságíró, továbbá az elnök úr tanácsadói, Faragó András, dr. Gulyás András, Papp Nándor és az ENSZ-misszió diplomatái, dr. Lakatos Veronika, Sándor István, dr. Sz. Nagy Csaba.

A magyar delegáció képviselői bekapcsolódtak egyebek mellett az erdőkről, a levegőkörnyezetvédelemről, a tervezett politikai nyilatkozatról, az elsivatagosodás és az aszályok problémájáról, a nagy csoportok részvételéről folytatott egyeztetésekbe. A magyar delegáció is csatlakozott – a többi társult tagország delegációjához hasonlóan – az Európai Unió képviselőjében a holland miniszterelnök által elmondott nyilatkozathoz.

⁺ Részt vett az 1992. évi riói világkonferencián is.

A Magyar Köztársaság Elnöke a rendkívüli ülészak magasszintű szakaszának első napján, 1997. június 25-én mondta el angol nyelvű beszédét a plenáris ülésen (ennek magyar fordítását adjuk közre az alábbiakban).

“Elnök Úr !

Valódi megtiszteltetés számomra, hogy szólhatok ezen – a környezet és fejlődés konkrét, az emberiség érdekeivel összefüggő témáinak szentelt – közgyűlési ülészakon, amelyet az Egyesült Nemzetek Szervezete történetének ebben a rendkívül fontos szakaszában tartanak. Örömmel tölt el, hogy sok ismerős arcot látok itt, olyanokét akik ott voltak öt évvel ezelőtt Rióban, ahol az ENSZ első jelentős konferenciáját rendezték meg azon találkozóik sorában, amelyek kiemelkedő globális témák megtárgyalásával foglalkoztak.

A Riói Konferencia idején még csak éppen megszabadultunk a hidegháború béklyóitól. Boldogok és optimisták voltunk és megkíséreltünk kialakítani egy új globális együttműködést az emberiség történetének egy új szakaszára. Egy olyan együttműködést, amely mentes a stratégiai hatalmi küzdelmektől, s helyette egy olyan út kijelölésének tekinthető, amelyen haladva a lehetőségek és az elképzelések alapos értékelésével kitűzhető az, ami elérhető annak érdekében, hogy megőrizzük bolygónkat a következő nemzedékek számára. Az ENSZ Környezet és Fejlődés Konferencia útmutatást adott számunkra az alapvető elvekről, amelyek betartásával megfelelően gazdálkodhatunk a legfontosabb örökségünkkel – miközben elősegítjük a környezet vonatkozásában is fenntartható gazdasági növekedést mindenki javára.

Öt évvel az UNCED után nem csak valamivel idősebbek vagyunk, hanem sokkal bölcsőbbek is. A világ drámaian megváltozott ezalatt az öt év alatt. Emiatt alkalmazkodásunk az új kihívásokhoz új szemléletmódot követel – a közös kötelezettség-vállalásainkon, állhatatosságunkon és optimizmusunkon túlmenően. Az új megközelítésnek újító gondolkodásmódra kell támaszkodnia, amelynek ugyanakkor szilárdan annak felismeréséhez kell kapcsolódnia, hogy mi az, ami lehetséges és elérhető.

A Riói Csúcstalálkozó nyomán megtartott globális konferenciák sorozata – a népesedésről, az emberi jogokról, az emberi településekről, a szociális haladásról vagy a nők szerepéről – felvázolta a követendő cselekvési programok alapvető irányait. Ugyanakkor e találkozók jelentősen hozzájárultak ahhoz, hogy elkezdődjön az Egyesült Nemzetek Szervezete egész küldetésének újragondolása a XXI. századra. Úgy tekintünk erre a Rendkívüli Ülészakra, mint amelyik egy fontos része azoknak a sokoldalú összegző törekvéseknek, amelyek célja az, hogy új lendületet adjanak a "Feladatok a XXI. századra" végrehajtásának miközben biztosítják azt is, hogy ezek az erőfeszítések megfelelően szolgálják a Szervezet átfogó reformfolyamatát is.

Elnök Úr !

A globális konferenciákból és az ENSZ más területein végzett tevékenységekből levonható tanulságoknak és feladatoknak kettős természete van. Egyfelől azok mindegyike – vitathatatlan “saját” érdeme mellett – hozzájárul az egyetemes, együttes cselekvéshez. Másfelől, együttesen véve azokat, nem csupán rangsorolásuk követelménye merül fel a részünkről, hanem egy alapos hatékonyság próbái is, valamint esetleg a “szubszidiaritás” elvének teljesebb alkalmazásáé is. Az ENSZ olyan globális konferenciáinak – mint az UNCED – programjait nem hajthatjuk végre a reformmal kapcsolatos erőfeszítésektől függetlenül, s megfordítva, egyetlen a reformmal kapcsolatos lépés sem lehet sikeres, ha elfeledkezünk azon teendőik irányait jelző útmutatásokról, amelyeket

Rióban, Bécsben, Kairóban, Isztambulban, Koppenhágában és Pekingben fogalmazták meg. Az intézményi keretekben és erőforrásokban jelentkező hiányosságoknak a közös politikai akarattal való áthidalása – a Rióban bemutatott együttműködés igazi próbája lesz és éppen ennek az együttműködésnek a fenntartását kíséreljük meg e Rendkívüli Ülésszakon.

A globalizálódás, az integráció és a sokoldalú összefüggések lehetnek és kell hogy legyenek a környezeti szempontból fenntartható fejlődés meghatározó tényezői. Sajnálatosan, jelenlegi világunkban túl gyakran találkozhatunk az integráltság hiányát mutató esetekkel, törvénytelenességgel, amely az emberi jogok és az alapvető szabadságjogok kirívó megsértésével jár együtt. E jelenségek nemcsak az emberi méltóság megsértésének folytatását eredményezik, hanem azzal a káros következménnyel is járnak, hogy akadályozzák a fenntartható emberi fejlődést és igen gyakran a környezet végzetes pusztulását is okozzák. A hatékony környezetgazdálkodás és a fenntartható növekedés állandó kihívások. Ezek szükségessé teszik a törvények átfogó betartását és a kormányok folyamatos elkötelezettségét amellet, hogy saját népeik javára tevékenykednek a helyes kormányzás elvének megfelelően.

Az UNCED szellemében jelentős eredményeket értünk el gazdaságunk átalakításában és az integrált környezetvédelem alapjainak lerakásában. Új környezetvédelmi törvényeink és új környezetvédelmi programunk egyaránt megfelelően tükrözi a "Feladatok a XXI. századra" ajánlásait és a fenntartható fejlődés elveit.

Elnök Úr !

A "Feladatok a XXI. századra" alapvető célkitűzései továbbra is meghatározó jelentőségűek számunkra. Ennek alapján kell most valóságúen értékelnünk eredményeinket és megfogalmaznunk azokat az intézkedésekre és a megfelelő eredmények elérésére irányuló terveket a fő területek végrehajtására, különös tekintettel azokra, amelyek kritikusak társadalmi, gazdasági és környezeti szempontok alapján. Azokra az ágazati feladatokra akarok ezzel utalni, amelyek az energetika, közlekedés, földhasználat és mezőgazdaság, vízkészlet-gazdálkodás, erdőgazdálkodás, idegenforgalom vagy a mérgező és a radioaktív hulladékok biztonságos ártalmatlanítása területén jelentkeznek.

Tisztában vagyunk azzal, hogy a nemzetközi programok végrehajtására kell összpontosítanunk az elkövetkező években. Ehhez az is szükséges, hogy a "Feladatok a XXI. századra" program végrehajtásához erős legyen az együttműködés igénye az egyes társadalmakon belül. A Riói Konferencia egy új időszak kezdetét jelentette, amikor az érdekelt állampolgárok, társadalmi szervezetek, környezetvédelmi csoportok egyre erőteljesebben hallatják hangjukat és ezzel egyidejűleg saját maguk is végrehajtanak fontos programokat ezzel is hozzájárulva az UNCED keretében elfogadott célkitűzésekhez. Az e folyamat által elindított kiszélesedő társadalmi folyamat jelentőségét nem szabad alábecsülni, és mi mindnyájan kifejezzük elismerésünket e szervezetek erőfeszítéseiről, lelkesedéséről és buzgalmaért.

Az ENSZ Fenntartható Fejlődés Bizottság bebizonyította, hogy hatékony fórumot biztosít a "Feladatok a XXI. századra" program végrehajtását elősegítő párbeszédhez és a nemzetközi tevékenységek összehangolásához, a különböző szereplők – ENSZ intézmények, kormányok és nem-kormányzati szervezetek – együttműködésének támogatásához. Magyarország büszke arra, hogy

szolgálhatja e bizottságot és hozzá akarunk járulni a Rióban megkezdett együttműködéshez annak érdekében, hogy az megfeleljen a jövő évezred kihívásainak is.

Öt évvel ezelőtt Rióban elköteleztem magam azon megfelelő alapelvek, programok és egyezmények végrehajtásának előmozdítása mellett, amelyek hozzájárulnak a környezettel kapcsolatos globális problémák megoldásához is. Most már tudatában vagyok annak, hogy hosszú út áll még előttünk és sok a teendőnk mielőtt elérjük végső céljainkat és teljesítjük vállalásainkat.“

2.4. A RENDKÍVÜLI ÜLÉSSZAK ÉS AZ ELFOGADOTT DOKUMENTUM JELENTŐSÉGE, A KÖVETKEZŐ IDŐSZAK MUNKAPROGRAMJA

AZ ÜLÉSSZAK EREDMÉNYEI

Az ülészak 1997. június 28-án határozatot hozott, amelyben elfogadta a "Feladatok a XXI. századra" további végrehajtásának programját és ennek keretében:

- egy nyilatkozatot az elkötelezettségről a fenntartható fejlődés célkitűzéseinek elérésére,
- az 1992 óta elért eredmények kritikus értékelését a "Feladatok a XXI. századra" minden területére,
- számos döntést és ajánlást a további teendőkről,
- döntéseket a feladatok megoldását szolgáló intézményrendszer fejlesztésére,
- az ENSZ Fenntartható Fejlődés Bizottság munkamódszereire és az 1998-2002 közötti időszakra vonatkozó munkaprogramjára vonatkozó határozatot.

A résztvevők egyértelműen úgy döntöttek, hogy az 1992-ben elfogadott program célkitűzései helyesek voltak, a programot nem kell és nem szabad újratárgyalni, az érvényben van és maradéktalanul végre kell hajtani.

Az ülészak úgy értékelte, hogy bár bizonyos előrehaladás történt a fenntartható fejlődés nemzetközi programjának végrehajtásában, de sokkal konkrétabb lépésekre van szükség a továbbiakban.

A közgyűlési határozat szerint a Program újabb átfogó felülvizsgálatára majd 2002-ben kerül sor és az ezzel kapcsolatos lehetőségekkel 2000-ben fog foglalkozni a Közgyűlés.

A rendkívüli ülészakon elfogadott dokumentum lényegében az 1992-ben jóváhagyott program ("Feladatok a XXI. századra") legfontosabb elemeit veszi sorra és egyrészt értékeli az azokkal kapcsolatos fejleményeket, másrészt megfogalmazza a következő időszak teendőit. Ettől lényeges eltérést jelent az, hogy míg a Program bizonyos ágazatok ügyeivel csak közvetve foglalkozik, addig az előző évek tapasztalatai alapján fontos kérdéssé vált azok külön tárgyalása; ilyen terület az energetika, a közlekedés, az idegenforgalom stb.

Az elfogadott dokumentum kiemelkedő jelentőségű "üzenetei" és elemei többek között a következők:

- a korábbi kötelezettségek általános jellegű megerősítése ("Nyilatkozat az elkötelezettségről");
- a "riói" és más jelentősebb környezetvédelmi egyezmények végrehajtásának és továbbfejlesztésének szükségessége;
- az elmúlt időszakban tartott – az "Feladatok a XXI. századra" témaköréhez is kapcsolódó – világkonferenciák ajánlásainak végrehajtása;

- a fejlődő országok sajátos szükségleteinek jobb figyelembevétele, beleértve a szegénység elleni küzdelem támogatását, az élelmezési biztonság javítását;
- a pénzügyi segítségnyújtást és a technológia-átadást;
- a fenntartható fogyasztási szokások és termelési eljárások szorgalmazása, az ökológiai hatékonyság növelése;
- a légkör védelme és különösen az üvegházhatású gázokkal kapcsolatos probléma kezelése;
- az édesvízkészletek fenntartható használata;
- az erdők védelme és a fenntartható erdőgazdálkodás előmozdítása úgy, hogy egyrészt végrehajtják az eddig kidolgozott javaslatokat, másrészt pedig ezután az egyeztetéseket magasabb szinten folytatják és a későbbiekben visszatérnek egy egyezmény kidolgozásának kérdésére;
- a környezetvédelem szempontjából olyan kulcsfontosságú ágazatok jövőjének vizsgálata, mint az energetika, a közlekedés vagy az idegenforgalom;
- intézményi kérdések, mindenekelőtt az ENSZ érintett intézményei közötti koordináció és együttműködés javítása.

A politikai nyilatkozat. Az eredeti tervek szerint külön politikai nyilatkozat foglalta volna össze a Programmal kapcsolatos értékelés legfontosabb elemeit, a jövő feladatait, s ebben a rendkívüli ülésen résztvevő politikusok hangsúlyosan megerősítették volna elszántságukat a fenntartható fejlődés feladatainak megoldására, az azzal összefüggő gazdasági, pénzügyi, szociális, környezetvédelmi, ágazati kötelezettségvállalások végrehajtására. A tervezett nyilatkozat több eleme azonban az utolsó pillanatig heves viták tárgya volt: a fejlődésre és környezetre vonatkozó emberi jogok kérdése, a nemzetközi kereskedelem és a környezetvédelem bizonyos összefüggései, a fejlett országok által a fejlődők részére vállalt pénzügyi támogatások betartása, a környezetbarát technológiákhoz való hozzájutás feltételei, a következő időszak feladattervéhez a legkritikusabb területek meghatározása és egyfajta rangsorolása, azon létező és tervezett környezetvédelmi megállapodások köre, ahol sürgős teendők vannak külön is kiemelve a készülő "kiotói jegyzőkönyv" és az erdők védelmére javasolt jogi eszköz jelentőségét. Végül az a megállapodás született, hogy e külön nyilatkozat helyett a készülő részletes értékelő dokumentum egy rövid bevezető résszel egészül ki, amely legalábbis tartalmazza a program melletti elkötelezettség kinyilvánítását és annak szükségességét, hogy hatékonyabban kell munkálkodni a Programban meghatározott célkitűzések eléréséhez.

Pénzügyi kérdések. A fenntartható fejlődés eléréséhez, illetve a "Feladatok a XXI. századra" program végrehajtásához jelentős pénzügyi forrásokra van szükség és ezek mértékéről, illetve nemzetközi és nemzeti forrásairól már hosszas egyeztetések voltak az ENSZ Környezet és Fejlődés Konferenciáján is (ld. a Program 33. fejezetét). A leggyakrabban idézett kötelezettségvállalás a fejlődők részére a fejlettek által biztosítandó, a GNP 0,7 %-át kitevő (az ODA keretében nyújtott) támogatási hozzájárulás volt. A rendkívüli ülésen is ennek "számonkérése", illetve e kötelezettség megerősítésének szükségessége volt az egyik fő vitatéma. Bár végül egyetértés alakult ki e vállalás megerősítését illetően, de az említett támogatási szint elérésének ütemezését – határidőkhöz kötését – a fejlettek ezúttal sem fogadták el. Emellett említésre méltó a GEF eddigi eredményeinek elismerése és különösen a fejlődők részéről annak hangsúlyozása, hogy az alap újrafeltöltése lényeges a globális környezeti problémák megoldásához.

Termelési és fogyasztási szokások. Elsősorban az iparosodott országok nem fenntartható termelési és fogyasztási szokásainak kritikája, az azokból eredő káros globális hatások kérdése és a változtatás szükségessége volt napirenden. Az ökológiai hatékonyság javításában általános volt az egyetértés, de

viták alakultak ki az erőforrás-gazdálkodás (az anyag- és energiaigényesség) tízszeres, illetve rövidebb távon négyszeres hatékonyság-javításának kérdéséről, továbbá az ennek elérését is célzó közgazdasági eszközök bevezetéséről és az azzal járó esetleges hátrányos következményekről, mindenekelőtt a fejlődő országok számára.

Az erdők védelme. Az erdők védelméről szóló nemzetközi megállapodás kérdése már 1992-ben is nagy vitát váltott ki, s végül az ENSZ-bizottság égisze alatt egy testület (IPF) kapott megbízást a további egyeztetésekre. Ennek eredményeképpen számos olyan intézkedést, eljárást tárgyaltak meg, amelyek hatékonyak tekinthetők a fenntartható erdőgazdálkodás számára. Az erdővel borított területek pusztulása azonban tovább folytatódik és többen azt képviselték az ülészakon, hogy halaszthatatlan egy nemzetközi egyezmény kidolgozása. E témakörrel külön munkacsoport foglalkozott, de a delegációk meghatározott köre – olyan országok képviselőiben, amelyek jelentős mértékben függnek a fakitermeléstől és a faáruk nemzetközi kereskedelmétől – nem volt hajlandó elfogadni semmilyen esetleges korlátozó megállapodás kidolgozásának gondolatát. A szinte az utolsó pillanatokban megkötött kompromisszumok szerint magasabb szintre emelik a témakörrel kapcsolatos egyeztetéseket, a megalakuló Kormányközi Fórum az Erdőkről (IFF) folytatja a fenntartható erdőgazdálkodást szolgáló intézkedések kidolgozásának, végrehajtásának elősegítését és később esetleg visszatérnek egy megállapodás tárgyalására is.

Az elsivatagosodással foglalkozó egyezmény. Az egyezmény kidolgozását rendkívül éles viták után Rióban határozták el, de az azóta elkészült és hatályba lépett egyezménnyel kapcsolatban továbbra is megoszlanak a vélemények elsősorban annak globális jelentőségét, a nemzetközi közösség együttműködési felelősségét és a feladatok ellátásának finanszírozását illetően. A másik két “riói egyezménnyel” szemben ennek az egyezménynek nem a GEF gondozza a pénzügyi támogatási alapját, hanem erre önálló “globális mechanizmust” dolgoztak ki, amelyet azonban a fejlettek csak korlátozott mértékben támogatnak. Emiatt a rendkívüli ülészakon is a fejlődők az egyezmény végrehajtásához “új és kiegészítő” pénzügyi forrásokat szorgalmaztak, a fejlettek képviselői viszont csak általában az említett mechanizmus támogatását és a megfelelő források biztosítására való felhívást tartották elfogadhatónak.

Az ipari és természeti katasztrófák. E témakörben elhúzódó vita volt különösen a “jelentős technológiai és hasonló katasztrófák” káros környezeti hatásainak mérsékléséről és azon országok megsegítéséről, amelyeket ilyen károk értek. A témakörben – a csernobili katasztrófa okán – a leginkább érintett delegáció eredeti, részletes javaslatait nem fogadták el, valószínűleg a felelősségvállalás bizonyos kérdései miatt, s csak az ülészakon végére alakult ki egyetértés az érintett szövegrészre vonatkozóan.

A légkör védelme, az üvegházhatású gázok kibocsátása. Az 1992-es “Föld-Csúcshoz” vezető folyamat egyik jelentős eredménye volt az üvegházhatású gázok kibocsátásának korlátozásáról szóló egyezmény. Az egyezményben részesek azóta egyöntetűen elfogadták, hogy az abban foglalt kötelezettségek alapján nem vagy alig érhetik el a közösen elfogadott célkitűzést, de a továbblépés részleteiben számottevő különbségek maradtak. E kérdéskör tárgyalása volt az egész rendkívüli ülészakon legnagyobb vitát kiváltó és legellentmondásosabb része. Az fejlettek közül az EU képviselői határozott kiállást kértek a kibocsátás-csökkentést jelentő “szigorítások” szorgalmazása mellett, amelyeket a Részesek Konferenciájának kellene majd elfogadnia 1997 végén a kiotói ülészakon. Más jelentős iparosodott országok – köztük az USA – képviselői és a fosszilis energiahordozók kitermelésétől és kereskedelmétől függő OPEC-országok azonban nem akarták előre és ezen a fórumon meghatározni a tárgyalások irányát. Az elfogadott szöveg ezt az ellentmondásos helyzetet tükrözi.

Az energiaellátás jövője. A környezetvédelem, illetve tágabban véve a fenntartható fejlődés szempontjából leglényegesebb gazdasági ágazatok közül az energetika kapta a legnagyobb figyelmet, különös tekintettel az energiaellátás hosszútávú jövőjére. Általában támogatták az energiahatékonyság és a megújuló energiaforrások szélesebb körű alkalmazásának szükségességét, de különösen a fosszilis energiaforrások kitermelésétől és kereskedelmétől erősen függő országok képviselői javasolták, hogy más környezetvédelmi szempontból lényeges ágazatok is hasonló figyelmet kapjanak. E területen számtalan nemzetközi szervezet tevékenykedik és célszerűnek látszott legalább az ENSZ égisze alatt működő ilyen testületek és intézmények munkájának jobb összehangolása, beleértve az ECOSOC keretében létrehozott két ilyen testületet ("Az új és megújuló energiaforrások és a fejlődést szolgáló energia kérdéseivel foglalkozó bizottság", "Természeti erőforrások bizottsága"). A viták eredményeképpen e témakörrel külön is foglalkozni fog az ENSZ-bizottság az új többéves munkaprogramjának keretében.

Az édesvízkészletek fenntartható használata. Általános egyetértés alakult ki abban, hogy az egészséges ivóvíz biztosítása kezd az egyik legnagyobb problémává válni a készletek helytelen használata, a népességnövekedés és az egyre nagyobb mértékű vízszennyezés miatt. A javaslatok szerint egy átfogó globális cselekvési programra van szükség e probléma megoldására – beleértve az egészséges vízellátást és a szennyvízkezelés megfelelő megoldását is. A viták egyik sarkalatos pontja volt az a fejlődő országok által megfogalmazott igény, hogy a nemzetközi közösség biztosítsa számukra a szükséges pénzügyi eszközöket és technológiákat e feladatok megoldásához.

AZ ELFOGADOTT DOKUMENTUM JELLEGE

E dokumentum "nehéz olvasmány", hiszen annak egyes részeit hosszú viták során fogalmazták meg és annak érdekében, hogy azok mindenki által elfogadhatók legyenek, sokszor újabb és újabb kifejezésekkel és szavakkal bővültek az egyes mondatok és bekezdések.

Ennek következtében egyes részek aránytalanul rövidek lettek, mivel konszenzus híján bizonyos függő részeket egyszerűen töröltek a tervezetből, más részek pedig újabb és újabb utalásokkal és javaslatokkal bővülve felettebb bonyolultak és áttekinthetetlenek lettek.

Hadd álljon itt példaként az elfogadott dokumentum 28. bekezdésének harmadik mondata, amely a fenn nem tartható termelési és fogyasztási szokásokkal kapcsolatos felelősséggel foglalkozik és amelynek egyes mozaikjait hosszú viták után rakták össze a *fejlett* és a *fejlődő* országok képviselői:

<p><i>Minden országnak a fenntartható fogyasztási szokások támogatására kell törekednie; a fejlett országoknak élen kell járniuk a fenntartható fogyasztási szokások elérésében; a fejlődő országok pedig törekedjenek arra, hogy fenntartható fogyasztási módokat vezessenek be a fejlődési folyamat során, <u>eközben biztosítva a szegények alapszükségeit és elkerülve azokat – a részben az iparosított országokban meglévő – fenn nem tartható szokásokat, amelyeket általában úgy tekintenek, mint amelyek a környezetet indokolatlanul veszélyeztetik, nem hatékonyak és pazarlók a fejlődési folyamatban.</u></i></p>	<p><i>All countries should strive to promote sustainable consumption patterns; <u>developed countries should take the lead in achieving sustainable consumption patterns; developing countries should seek to achieve sustainable consumption patterns in the development process, <u>guaranteeing the provision of basic needs to the poor, while avoiding those unsustainable patterns, particularly in industrialized countries, generally recognized as unduly hazardous to the environment, inefficient and wasteful.</u></u></i></p>
--	--

A KÖVETKEZŐ IDŐSZAK MUNKAPROGRAMJA

Az 1993-ban elfogadott "többéves munkatervhez hasonlóan" egy munkaprogram készült, amely 2002-ig határozza meg az ENSZ-bizottság által az egyes ülészakok alkalmából áttekintendő területeket. Ez egyúttal azt is jelenti, hogy az adott ülészakra való felkészülés során hatékonyabban kell koordinálni az érintett szervezetek végrehajtásra irányuló tevékenységét.

A korábbival szemben a rendkívüli ülészak által elfogadott munkaprogram nem törekszik a "Feladatok a XXI. századra" folyamatos és átfogó áttekintésére, hanem csak a legkritikusabbnak tekintett területeket tűzi napirendre.

Alapvetően új megközelítést jelent az is, hogy sorra veszi azokat a konkrét gazdasági ágazatokat, amelyeknek meghatározó szerepe van a fenntartható fejlődés elérése szempontjából.

Ezek az ágazatok csak közvetve jelentek meg a "Feladatok a XXI. századra" programban, s a korábbi ún. ágazati megközelítés lényegében az egyes környezeti elemekre gyakorolt hatásokon vagy meghatározott környezetkárosító tevékenységeken keresztül érintette a gazdasági ágazatokat.

Mindezekre tekintettel a következő négy esztendő mindegyikére az elfogadott munkaprogram megjelöl a korábbi értelemben vett (a) ágazati és (b) ágazatközi jellegű témákat, továbbá konkrét (c) gazdasági ágazatokat, amelyeket behatóan meg kell vizsgálni a Programban megfogalmazott célok és ajánlások figyelembevételével.

Emellett továbbra is minden évre vonatkozóan át kell tekinteni két "elsőrendű fontosságú" témát; ezek: a szegénység (a szegénység elleni küzdelem), illetve a fogyasztási szokások és termelési eljárások. 2002 ismét az átfogó értékelés és a további feladatok meghatározásának éve lesz. Végül a munkaprogram tartalmaz néhány sajátos további elemet is (ld. az "A" melléklet függelékét).

Ennek megfelelően az említett hármas bontásban a munkaprogram konkrét elemei a következők:

- 1998:
  - a) vízkészlet-gazdálkodás
  - b) technológia-átadás, oktatás, tudomány, tájékozottság javítása
  - c) ipar
- 1999:
  - a) óceánok és tengerek
  - b) fogyasztási és termelési szokások
  - c) idegenforgalom
- 2000:
  - a) integrált földhasználat tervezés és földgazdálkodás
  - b) pénzügyi források, kereskedelem és beruházás, gazdasági növekedés
  - c) mezőgazdaság

- 2001:
  - a) légkör és energia
  - b) információk a döntéshozatal és részvétel számára
  - c) energia, közlekedés/szállítás

- 2002:
  - a "Feladatok a XXI. századra" program végrehajtásának átfogó értékelése, 1992-2002

AZ ÜLÉSSZAK ÁLTAL ELFOGADOTT DOKUMENTUM ÉS
A MUNKAPROGRAM (1998-2002):

A "FELADATOK A XXI. SZÁZADRA"
TOVÁBBI VÉGREHAJTÁSÁNAK PROGRAMJA

(Elfogadta* az ENSZ Közgyűlés rendkívüli ülészsaka, 1997. június 23-27.)

TARTALOM

	bekezdés	oldal
A. Nyilatkozat az elkötelezettségről	1- 6	45
B. Értékelés az ENSZ Környezet és Fejlődés Konferencia óta eltelt haladásról	7- 21	45
C. Sürgős beavatkozást igénylő területek feladatainak végrehajtása	22- 115	49
1. Gazdasági, társadalmi és környezeti célkitűzések integrálása	23- 32	49
2. Ágazatok és problémakörök	33- 75	56
3. A végrehajtás eszközei	76- 115	70
D. Nemzetközi intézményekre vonatkozó intézkedések	116- 137	77
1. Nagyobb összhang a különböző kormányközi szervezetekben és folyamatokban	117- 121	77
2. Az ENSZ érintett szervezeteinek és intézményeinek szerepe	122- 129	78
3. A Fenntartható Fejlődés Bizottság további szerepe és munkaprogramja	130- 132	79
4. A Fenntartható Fejlődés Bizottság munkamódszere	133- 137	79
Függelék:		
A Fenntartható Fejlődés Bizottság több évre szóló munkaprogramja, 1998-2002		83

*Megjegyzés:

A Rendkívüli Ülésszak hivatalos jegyzőkönyve tartalmazza azokat a kijelentéseket és fenntartásokat, amelyeket az Államok e dokumentum elfogadásakor tettek.

Szerkesztői megjegyzések

(Az ezen az oldalon található néhány megjegyzés nem része a közölt ENSZ-dokumentumnak, hanem néhány fogalommal és hivatkozással kapcsolatban tartalmaz magyarázó észrevételeket a témakörben kevésbé jártas olvasó részére.)

- Egyezmény a Biológiai Sokféleségről: az 1992. évi konferencián aláírásra megnyitott nemzetközi egyezmény
- ENSZ Éghajlatváltozási Keretegyezmény: az 1992. évi konferencián aláírásra megnyitott nemzetközi egyezmény
- ENSZ egyezmény az elsivatagosodás elleni küzdelemről azokban az országokban, amelyeket komoly mértékű aszály és/vagy sivatagosodás sújt, különösen Afrikában: az 1992. évi konferencia állásfoglalása alapján kidolgozott és elfogadott új egyezmény
- ENSZ Habitat II konferencia: "ENSZ konferencia az emberi településekről", Isztambul, 1996. június 3-14. (UN Conference on Human Settlements)
- ENSZ-konferencia a kis szigetállamokról: "Világkonferencia a kis fejlődő szigetállamok fenntartható fejlődéséről". Bridgetown, Barbados, 1994. április 25. - június 6. (Global Conference on the Sustainable Development of Small Island Developing States)
- ENSZ-konferencia a népesedésről: "Nemzetközi konferencia a népesedésről és a fejlődésről", Kairó, 1994. szeptember 5-13. (International Conference on Population and Development)
- ENSZ-konferencia a nők társadalmi szerepéről: Peking, 1995. szeptember 4-15. (Fourth World Conference on Women)
- ENSZ-konferencia a szociális fejlődésről: "Világkonferencia a szociális fejlődésért", Koppenhága, 1995. március 6-12. (World Summit for Social Development)
- ENSZ konferencia az élelmezésről: "Élelmezési Világkonferencia": Róma, 1996. november 13-17. (World Food Summit)
- Erdő Alapelvek ("Jogilag nem kötelező érvényű hivatalos nyilatkozat az összes erdőtípust érintő gazdálkodásra, védelemre és fenntartható fejlesztésre vonatkozó globális egyetértés alapelveiről"): az 1992. évi konferencián elfogadott dokumentum, amely a fenntartható erdőgazdálkodás alapelveit sorolja fel
- Feladatok a XXI. századra ("Agenda 21"): a fenntartható fejlődés nemzetközi programja, amelyet 1992-ben az ENSZ Környezet és Fejlődés Konferencián fogadtak el
- Fenntartható Fejlődés Bizottság: az ENSZ keretében 1993-ban létrehozott testület, amelynek az a fő feladata, hogy segítse a fenntartható fejlődés feladatainak végrehajtását, értékelje az ezzel kapcsolatos fejleményeket és akadályokat, meghatározza a további feladatokat
- Kormányközi Fórum az Erdőkről: a fenntartható erdőgazdálkodás témájával foglalkozó nemzetközi fórum az ENSZ Fenntartható Fejlődés Bizottság keretében, amely konkrétabb feladatkörrel folytatja korábbi Kormányközi Testület tevékenységét
- Nagy csoportok: a "Feladatok a XXI. századra" program több olyan jelentős társadalmi, érdekképviselői csoportot határozott meg, amelyeknek sajátos szerepe van a fenntartható fejlődés elérésében. Ilyenek többek között a bennszülött népek, a nem-kormányzati szervezetek, a fiatalok, a nők, a tudósok
- Országcsoportok: a fenntartható fejlődés feladatainak és a végrehajtás értékelésének szempontjából is meghatározó jelentősége volt az ENSZ-ben elismert olyan országcsoportok együttműködésének, mint a fejlődő országok több mint 130 tagú csoportja, a fejlett, illetve iparosodott országok, továbbá az ún. átmeneti vagy átalakuló gazdaságú országok csoportja
- Riói Nyilatkozat ("Riói nyilatkozat a környezetről és a fejlődésről"): az 1992. évi konferencián elfogadott dokumentum, amely a fenntartható fejlődés 27 alapelvét sorolja fel
- Rövidítések: a dokumentumban számos rövidítés (betűszó) van, amelyek kifejtését és magyar fordítását a D. melléklet mutatja be

A. NYILATKOZAT AZ ELKÖTELEZETTSÉGRŐL

1. Az ENSZ Közgyűlés 19. Rendkívüli Ülésszakán, mi – az államok és kormányok vezetői és más delegációvezetők – nemzetközi intézményektől és nem-kormányzati szervezetektől delegált partnereinkkel együtt, azért gyűltünk össze, hogy áttekintsük az ENSZ Környezet és Fejlődés Konferencia óta eltelt öt évben elért haladást és megújítsuk arra vonatkozó elkötelezettségünket, hogy tovább tevékenykedünk azon céljaink és célkitűzéseink eléréséhez, amelyeket a Riói "Föld Csúcs" fogalmazott meg.

2. Az ENSZ Környezet és Fejlődés Konferenciája mérföldkövet jelentő esemény volt. Ezen a konferencián elindítottunk egy új világméretű együttműködést a fenntartható fejlődésért – egy olyan együttműködést, amely figyelembe veszi a környezetvédelem és a fejlődési folyamatok oszthatatlanságát. Ez globális egyetértésen és a legmagasabb szintű politikai állásfoglaláson alapul. A "Feladatok a XXI. századra" elnevezésű programot a Riói Konferencián fogadták el válaszul napjaink nyomasztó környezeti és fejlődési problémáira azért, hogy felkészítse a világot a következő évszázad kihívásaira a fenntartható fejlődés hosszú távú céljainak elérése érdekében.

3. Ezen a rendkívüli ülészen a "Feladatok a XXI. századra" végrehajtásának átfogó felgyorsítására összpontosítottunk és nem az intézkedések újratárgyalására vagy arra, hogy válogassunk, rangsoroljunk a végrehajtás szempontjából az egyes feladatkörök között. Újra megerősítjük, hogy a "Feladatok a XXI. századra" a fenntartható fejlődés megvalósításának alapvető akcióprogramja marad. Megerősítjük mindegyik alapvető, amely a "Riói Nyilatkozat a Környezet és Fejlődésről" és az "Alapelvek az Erdőkről" elnevezésű dokumentumokban található. Meg vagyunk győződve arról, hogy a fenntartható fejlődés megvalósításának véghezvitele megköveteli a gazdaság, a környezet és a társadalom alkotóelemeinek integrálását. Újra elkötelezzük magunkat az együttes munkára – a globális együttműködés szellemében – megerősítve közös erőfeszítéseinket annak érdekében, hogy egyaránt eleget tehesünk a jelenlegi és a jövőbeni nemzedékek igényeinek.

4. Elismerjük, hogy számos pozitív eredményt értünk el, de mélységes az aggodalmunk amiatt, hogy jelenleg rosszabbak a fenntartható fejlődés elérésére irányuló általános trendek, mint 1992-ben. Hangsúlyozzuk, hogy a "Feladatok a XXI. századra" átfogó végrehajtása életbevágóan fontos marad és még sürgetőbb mint valaha.

5. Az idő lényeges szempont a fenntartható fejlődés kihívásainak megválaszolásában, amint azt a Riói Nyilatkozatban és a "Feladatok a XXI. századra" c. dokumentumban megállapították. Ezért ismét elkötelezzük magunkat az ENSZ Környezet és Fejlődés Konferencia (UNCED) keretében létrehozott globális együttműködés mellett, a folyamatos párbeszéd és tevékenység mellett, amelyet a hatékonyabb és igazságosabb világgazdasági rendszer megvalósításának szükségessége ösztönöz és amely támogató nemzetközi feltételrendszert biztosít a környezeti és fejlődési célok elérésére. Ezért köteleztük el magunkat a jóhiszemű együttműködési szellemben folytatandó további közös munka mellett ahhoz, hogy felgyorsítsuk a "Feladatok a XXI. századra" program végrehajtását. Felhívunk mindenkit a világ minden tájáról, hogy kapcsolódják be közös ügyünkbe.

6. Kötelezettséget vállalunk arra, hogy a "Feladatok a XXI. századra" legközelebbi átfogó vizsgálatánál 2002-ben a fenntartható fejlődés megvalósításában nagyobb, mérhető előrehaladást mutathassunk majd be. Ez a munkaprogram eszköz, hogy elérjük a "Feladatok a XXI. századra" további végrehajtását. Elkötelezzük magunkat ennek a munkaprogramnak a teljes végrehajtására.

B. ÉRTÉKELÉS AZ ENSZ KÖRNYEZET ÉS FEJLŐDÉS KONFERENCIA ÓTA MEGTETT HALADÁSRÓL

7. Az ENSZ Környezet és Fejlődés Konferenciája (UNCED^{*}) óta eltelt öt évben az országok közötti kapcsolatokat a globalizáció felgyorsulása jellemzi, a világpiacon, a közvetlen külföldi befektetésekben és a tőkebefektetés területén. A globalizáció új lehetőségeket és kihívásokat jelent. Fontos a nemzeti és nemzetközi környezeti és szociális politika végrehajtása és megerősítése abból a célból, hogy biztosítsa a globalizációs trendek előnyös hatását a fenntartható fejlődésre, különösen a fejlődő országokban. Jelenleg a globalizációs trendek hatása a fejlődő országokra egyenetlen. A fejlődő országok csak korlátozott számban voltak képesek ezen trendek előnyeit élvezni, nagy külső magántőke beáramlást vonzani, és az export által kiváltott jelentős növekedést vagy az egy főre jutó bruttó hazai termék (GDP) növekedésének gyorsulását tapasztalni. Számos más ország azonban, különösen afrikai és legkevésbé fejlett ország gazdasági növekedése lassú vagy "negatív előjelű" és azok tovább marginalizálódnak. Ennek következményeként 1995-ben ezeknél az országoknál az egy főre jutó GDP stagnált vagy csökkent. Ezeknél és néhány más fejlődő országnál a szegénység problémája, a szociális haladás alacsony szintje, az elégtelen infrastruktúra és a tőkehiány megakadályozza a globalizációból eredő előnyök kihasználását. Mialatt folytatják erőfeszítéseiket a fenntartható fejlődésért és azért, hogy befektetésekre tegyenek szert, ezeknek az országoknak még mindig nemzetközi segítségre van szükségük a fenntartható fejlődés érdekében tett erőfeszítéseikhez. Különösen a legkevésbé fejlett országok függenek továbbra is a nagymértékben a csökkenő volumenű Hivatalos Fejlesztési Segélytől (ODA), az alapvető szükségletekhez és a globalizálódó világgazdaságban való hatékonyabb részvételhez nyújtandó szükséges kapacitás bővítésben és infrastrukturális fejlesztésben. A világgazdaság növekvő egymásra utaltságában, a pénzügyi és egyéb makrogazdasági politikák megfelelő végrehajtásához az szükséges, hogy figyelembe vegyék azok lehetséges hatását más országokra is. Az UNCED óta az átmeneti gazdaságú országok jelentős haladást értek el a fenntartható fejlődés elveinek érvényesítésében. Azonban, ezen országok teljes integrálódásának szükségessége a világgazdaságba egyike a kritikus problémáknak a fenntartható fejlődéshez vezető úton. A nemzetközi közösségnek folytatnia kell ezen országok támogatását azon erőfeszítéseikben, hogy felgyorsítsák az átmenetet a piacgazdaságba és elérjék a fenntartható fejlődést.

8. Bár a gazdasági növekedés – a globalizációs folyamatokkal megerősítve – számos ország számára lehetővé tette a szegények arányának csökkenését, mások számára viszont felgyorsult a marginalizáció. Túl sok országban rosszabbodtak a gazdasági körülmények és romlott a közszolgáltatás; a világ szegénységben élő népességének száma nőtt. Az utóbbi években növekedett a jövedelmek egyenlőtlensége az országokon belül és az országok között is, számos országban növekszik a munkanélküliség, és gyorsan növekedett a különbség a legkevésbé fejlett országok és más országok között az elmúlt években. Ugyanakkor van egy kedvezőbb jelzés: a népesség-növekedési ütem globálisan csökken, nagyrészt a kiterjedt alapoktatás és egészségügyi ellátás eredményeként. A trend kivetítése a XXI. század közepére egy állandó világnépességhez vezet. Haladás van a szociális ellátásban: az oktatás hozzáférhetőségének növelésével, csökkenő gyermekhalandósággal és növekvő várható élettartammal a legtöbb országban. Azonban sok ember, különösen a legkevésbé fejlett országokban még mindig nem jut hozzá a megfelelő élelemhez és a szociális alapszolgáltatásokhoz, vagy tiszta vízhez és közegészségügyi ellátáshoz. Csökkenteni a jelenlegi egyenlőtlenségeket a gazdagság javak elosztásában és az erőforrások hozzáférhetőségében, mind az országokon belül, mind az országok között, egyike a legkomolyabb kihívásoknak, amivel az emberiség szemben találja magát.

9. Öt évvel az UNCED után a világ környezeti állapota tovább romlott, amint az ENSZ Környezetvédelmi Programjának (UNEP) "A világ környezeti állapota"¹ c. tanulmányából kitűnik, és jelentős olyan környezeti problémák maradtak meg, amelyek mélyen gyökereznek minden térség országainak gazdasági-társadalmi szerkezetében. Némi haladás tapasztalható az intézményi fejlődés feltételeiben, a nemzetközi egyetértés kialakításában, a társadalmi részvételben és a magánszféra tevékenységében, aminek az eredményeképpen, számos országnak sikerült a szennyeződés megfékezése és az erőforrás degradáció ütemének lassítása. Mindent egybevéve azonban a tendenciák rosszabbodnak. Folyamatosan növekszik számos szennyezőforrás emissziója, különösen a toxikus anyagoké, az üvegházhatású gázoké és a hulladékoké, bár néhány iparosodott országban csökken az emissziók mértéke. Alig van haladás a nem fenntartható termelési és fogyasztási szokások területén. Elégtelen a haladás a radioaktív és a veszélyes

^{*} Amikor a "Feladatok a XXI. századra" programban a "kormányok" kifejezést alkalmazzák, az magában foglalja az Európai Közösséget is az annak hatáskörére vonatkozó területekre.

hulladékok környezetbarát kezelésében, és határokon átlépő szállításának megfelelő ellenőrzésében. Számos országban a gyors gazdasági növekedés és urbanizálódás magával hozza a levegő és vízszennyeződés növekedését is, amelynek halmozott hatása van az emberi egészségre. A savas eső és a határokon áterjedő légszennyeződés egykor csak az iparosodott országok problémájának volt tekinthető, de egyre inkább számos fejlődő régióban is problémává válik. A világ szegényebb régióiban az állandó szegénység együtt jár a természeti erőforrások degradációjával és a sivatagosodás terjedésével. Azon országokban, amelyeket súlyosan érint az aszály és/vagy a sivatagosodás, különösen Afrikában, a mezőgazdaság termelékenysége – egyebek között – bizonytalan és folyamatosan csökken, akadályozva a fenntartható fejlődés megvalósítására tett erőfeszítéseiket. A nem megfelelő és nem biztonságos vízellátás egyre több embert érint világszerte, tovább súlyosbítva a rossz egészségi állapot és az élelmezés bizonytalanságának problémáját a szegények között. A természetes élő helyek és a érzékeny ökológiai rendszerek állapota – beleértve a hegyi ökoszisztémákat – még mindig romlik a világ minden táján, amelynek következményeként csökken a biológiai sokféleség. Világszinten a megújuló erőforrások, különösen az édesvizek, erdők, termőtalajréteg és a tengeri halállomány felhasználási aránya felette van ezek megújulási arányának, s az ezekkel való jobb gazdálkodás nélkül ez a helyzet nem fenntartható.

10. Míg az anyag és energia felhasználás hatékonyságában előrehaladás tapasztalható, különösen a meg nem újuló erőforrásoknál, az általános trendek nem fenntarthatóak. Ennek következtében a növekvő szennyeződés azzal fenyeget, hogy meghaladja a globális környezet szennyeződés-felvevő kapacitását, esetleg még jobban akadályozva a fejlődő országok gazdasági és társadalmi fejlődését.

11. Az UNCED óta a kormányok és a nemzetközi szervezetek széleskörű erőfeszítéseket tesznek, hogy integrálják a döntéshozatalban a környezeti, gazdasági és társadalmi feladatokat – a fenntartható fejlődés elérésére új politikák és stratégiák kidolgozásával, vagy a meglévő politikák és tervek adaptálásával. Mintegy 150 ország válaszolt az UNCED-en elfogadott kötelezettségvállalásokra a megfelelő nemzeti bizottságok vagy más koordináló mechanizmusok segítségével, amelyek arra hoztak létre, hogy továbbfejlesszék a fenntartható fejlődéshez szükséges integrált megközelítést.

12. A nagyobb csoportok bemutatták, hogy mit lehet elérni elkötelezetten tevékenykedve: megosztva az erőforrásokat és a megegyezésre törekedve, figyelembe véve a "tősgyökeres" mozgalmak érdekeltiségét és részvételét. A helyi hatóságok erőfeszítéseket tettek a "Feladatok a XXI. századra" c. programmal kapcsolatban és törekedtek a fenntartható fejlődésre. Valójában helyi szinten végrehajtották a "Helyi feladatokat a XXI. századra" és egyéb fenntartható fejlődési programokat. Nem-kormányzati szervezetek, oktatási intézmények, tudományos közösségek és a sajtó képviselői erősítették az általános tájékozottságot és hozzájárultak a környezet és a fejlődés közti kapcsolatok megvitatásához minden országban. Az üzleti élet és ipar – beleértve a nemzetközi nagyvállalatok – bevonása, szerepe és felelőssége igen fontos. A kis- és nagyvállalkozók százai hoznak létre "zöld beruházást" új működési módon. Munkások és szakszervezetek együttműködési viszonyt létesítenek a munkaadókkal, és a közösségek támogatják a fenntartható fejlődést a munkahelyeken. A földdel gazdálkodók által tett kezdeményezések javuló mezőgazdasági gyakorlatot eredményeztek, hozzájárulva az erőforrásbarát földhasználathoz. A bennszülött népek növekvő szerepet játszanak azokban a témákban, amelyek befolyásolják érdekeiket, különösen hagyományos az ismereteikkel és gyakorlatukkal kapcsolatban. A fiatalok és a nők kiemelkedő szerepet játszanak szerte a világon abba, hogy a közösségek felismerjék a jövő nemzedékekre vonatkozó felelősségüket. Mindamelllett több lehetőséget kellene teremteni a nők számára, hogy hatékonyan részt vehessenek a gazdasági, társadalmi és politikai fejlődésben, mint egyenrangú társak a gazdaság minden ágazatában.

13. Az UNCED óta elért eredmények között van a következő egyezmények hatályba lépése: az "ENSZ Éghajlatváltozási Keretegyezménye" (A/AC.237/18, Part II/Add.1; Corr.1, annex I), "Egyezmény a biológiai sokféleségről"², "ENSZ Egyezmény az elsivatagosodás elleni küzdelemről a súlyos aszályal és/vagy elsivatagosodással sújtott országokban, különös tekintettel Afrikában" (A/49/84/Add.2, annex, appendix II); továbbá a vándorló halállományokról szóló egyezmény befejezése (A/50/550, annex I); a Kis Fejlődő Szigetállamok Fenntartható Fejlődési Akcióprogramjának elfogadása³; valamint a "Tengeri környezetnek a szárazföldeken folytatott tevékenységekkel szembeni védelmére vonatkozó globális akcióprogram" kidolgozása (A/51/116, annex II) és az ENSZ Tengerjogi Egyezményének hatályba lépése (UNCLOS)⁴. Ezeknek és más fontos kötelezettségeknek a végrehajtását az UNCED előtt elfogadta minden résztvevő, de most ezek végrehajtása szükséges, továbbá azok rendelkezéseit, illetve az érvényesítésüket szolgáló intézményrendszereket számos esetben tovább kell erősíteni. A Globális Környezeti Alap (GEF) létrehozása, átszervezése, finanszírozása és újrafeltöltése jelentős eredmény. Mindazonáltal az ebből nyújtott támogatások mértéke és a feltöltés mértéke nem teljesen elegendő ahhoz, hogy az Alap elérhesse célkitűzéseit.

14. Előrehaladás történt a "Riói nyilatkozat a környezetről és a fejlődésről"⁵ c. dokumentumban foglalt elveknek a különböző nemzetközi és nemzeti jogi eszközökbe való beépítése tekintetében, beleértve a közös, de megkülönböztetett felelősség elvét, amely a nemzetközi együttműködés koncepcióját és alapját testesíti meg; az elővigyázatosság elvét; a szennyező fizet elvét; a környezeti hatásvizsgálat elvét. Bizonyos haladás tapasztalható az UNCED-en elfogadott kötelezettségek végrehajtásában a különböző nemzetközi jogi eszközökön keresztül, de sokat kell még tenni a Riói Elvek határozottabb érvényesítése érdekében a jogalkotásban és a gyakorlatban.

15. Több jelentős ENSZ konferencia járult hozzá a fenntartható fejlődés hosszú távú céljainak és célkitűzéseinek elérésére irányuló nemzetközi elkötelezettség erősítéséhez.

16. Az ENSZ szervezetei és programjai fontos szerepet játszanak a "Feladatok a XXI. századra" végrehajtásában. A Fenntartható Fejlődés Bizottságot azért hozták létre, hogy áttekintse a "Feladatok a XXI. századra" végrehajtásában elért haladást, elősegítse a fenntartható fejlődés tárgyában a globális párbeszédet és együttműködést. A Bizottság elősegítette az új tevékenységeket és kötelezettségvállalásokat, továbbá hozzájárult a fenntartható fejlődés kérdéseinek megvitatásához a különböző partnerek között az ENSZ rendszerén belül és kívül. Jóllehet sok teendő maradt, de haladás van nemzeti, regionális és nemzetközi szinten az UNCED-en elfogadott, Erdő Elvek⁶ végrehajtásában beleértve a Bizottság keretében működő testület eredményeit (Ad Hoc Kormányközi Testület az Erdőkről).

17. A megfelelő és előrelátható pénzügyi források biztosítása, továbbá a környezetbarát technológiák átadása a fejlődő országok számára – a "Feladatok a XXI. századra" program végrehajtásának kritikus elemei. Bár jelentős haladást értek el, nagyon sok tennivaló maradt a "Feladatok a XXI. századra" c. dokumentumban foglaltak végrehajtásához, különösen a pénzügy források és a technológia átadás, a műszaki segítségnyújtás és a kapacitásbővítés területén.

18. A legtöbb fejlett ország még mindig nem érte el – az országok többsége által az UNCED során újra megerősített – ENSZ célkitűzést, amely szerint elkötelezi magát arra, hogy a bruttó nemzeti terméke (GNP) 0,7 %-át hivatalos fejlesztési segélyre fordítja, illetve azt az ugyancsak elfogadott ENSZ célkitűzést, hogy a GNP 0,15 %-át az ODA keretében a legkevésbé fejlett országoknak juttatják. Sajnálatos módon az ODA átlagos aránya a fejlett országok GNP-jében jelentősen csökkent az UNCED utáni időszakban, nevezetesen, az 1992. évi 0,34 %-ról 1995-ben 0,27 %-ra; ugyanakkor az ODA felhasználásában jobban figyelembe vették a fenntartható fejlődéshez szükséges integrált megközelítés szükségességét.

19. Az UNCED óta más területeken is vannak bátorító eredmények. Ilyen volt a fejlett országokból – a vállalkozói szférából – egy korlátozott számú fejlődő országba beáramló pénzügyi források jelentős kibővülése, továbbá számos országban erőfeszítéseket tettek a hazai erőforrások kiaknázásának támogatására, beleértve a gazdasági eszközök növekvő alkalmazását a fenntartható fejlődés érdekében.

20. Számos fejlődő országban az adósság helyzete maradt az egyik fő akadálya a fenntartható fejlődés elérésének. Jóllehet néhány közepes jövedelmű ország adóssághelyzete javult, folytatni kell az adósságproblémák kezelését azon súlyosan eladósodott szegény országok esetében, amelyek folyamatosan szembesülnek a fenn nem tartható külső adósság terheivel. A Világbank és a Nemzetközi Valuta Alap (IMF) által a közelmúltban tett "Kezdeményezés a súlyosan eladósodott országok számára" segíthet megoldani ezt a kérdést a hitelező országok együttműködésével. A nemzetközi közösség további erőfeszítéseket tesz az adósság eltörlésére, mivel az akadályozza a fenntartható fejlődést.

21. A technológiák átadása és a technológiákkal kapcsolatos, köz- és magánforrásokból finanszírozott beruházások – amelyek különösen fontosak lennének a fejlődő országoknak – még mindig nem valósultak meg, amint azt a "Feladatok a XXI. századra" jelezte. Bár a magántőke beáramlásának növekedése ipari és technológiai beruházásokhoz vezetett néhány fejlődő országban és átmeneti gazdaságú országban, számos más ország kimaradt ebből. Ezeknek az országoknak a körülményei kevésbé vonzóak a magánszektor befektetései számára és a technológiai változás lassúbb, így korlátozottak a lehetőségeik a "Feladatok a XXI. századra" programhoz és más nemzetközi megállapodásokhoz fűződő kötelezettségeik teljesítésére. Így a technológiai különbségek a fejlett országok között és különösen a legkevésbé fejlett országok között egyre nagyobbak.

C. SÜRGŐS BEAVATKOZÁST IGÉNYLŐ TERÜLETEK FELADATAINAK VÉGREHAJTÁSA

22. A "Feladatok a XXI. századra" és a Riói Környezet és Fejlődés Nyilatkozatban foglalt elvek megalapozták azt az átfogó megközelítést, ahogyan a fenntartható fejlődés elérhető. Az elsődleges felelősség a nemzeti kormányoké, hogy elérjék a "Feladatok a XXI. századra" programban foglalt gazdasági, társadalmi és környezeti célkitűzéseket, de emellett lényeges a nemzetközi együttműködés újraélesztése és intenzívebbé tétele, figyelemmel – többek között – a közös, de megkülönböztetett felelősség elvére, ahogy azt a Riói Nyilatkozat 7. elve kimondja. Ez megköveteli a politikai akarat erősítését és a valódi, új globális együttműködés kibontakozását, figyelembe véve a fejlődő országok legfontosabb céljait és sajátos szükségleteit. Az a megközelítés éppen olyan fontos és sürgetően szükséges most is, mint volt a múltban bármikor. Az nyilvánvaló a fenti értékelésből, hogy bár néhány területen történt előrehaladás, jelentős új erőfeszítésre van szükség az UNCED-en meghatározott célok elérése érdekében, különösen az ágazatközi témákban, amelyeket majd teljesíteni kell. Az alábbi 1-3. részben kifejtett javaslatok körvonalazzák a fenntartható fejlődés gyorsabb eléréséhez szükséges stratégiát. E részek egyaránt fontosak és figyelembe veendőek, illetve kiegyensúlyozottan és integráltan végrehajtandók.

1. A GAZDASÁGI, TÁRSADALMI ÉS KÖRNYEZETI CÉLKITŰZÉSEK INTEGRÁLÁSA

23. A gazdasági fejlődés, a társadalmi haladás és a környezetvédelem a fenntartható fejlődés összefüggő és egymást kölcsönösen erősítő összetevői. A gazdasági növekedés fenntartása lényeges a gazdaság és a társadalom fejlődése szempontjából minden országnak, különösen a fejlődő országoknak. Ilyen növekedés segítségével – amely széles alapokon nyugszik minden ember előnyére irányulva – az országok képesek lesznek javítani népük életszínvonalát a szegénység, éhínség, betegségek és írástudatlanság leküzdésén keresztül, mindenki számára megfelelő lakóhely és a foglalkoztatás biztosításával, továbbá a környezet integritásának megóvása révén. A növekedés elősegítheti a fejlődést, de csak akkor, ha annak előnyeit teljesen megosztják. Ezért szükséges, hogy azt az egyenlőség, igazságosság, a társadalmi és környezeti szempontok figyelembe vétele vezérelje. A fejlődésnek pedig olyan intézkedések megtételében kell megnyilvánulnia, amelyek javítják emberek körülményeit és magát az életminőséget. A demokrácia – figyelemmel az emberi jogokra és az alapvető szabadságjogokra, beleértve a fejlődéshez való jogot -, az átlátható és felelősségteljes kormányzás a társadalom minden területén éppúgy, mint a civil társadalom hatékony részvétele – mind nélkülözhetetlen részei a szociális és emberközpontú fenntartható fejlődés megvalósításához nélkülözhetetlen alappilléreknek.

24. A fenntartható fejlődés stratégiái a nemzeti erőforrások erősítésének és összekapcsolásának fontos eszközeit jelentik úgy, hogy ezek segítségével együtt kezelhessék a társadalom-, a gazdaság- és a környezetpolitika prioritásait. Ezért külön figyelmet kell szentelni a vállalt kötelezettségek teljesítésének azokon területeken, amelyekkel a következőkben foglalkozunk, egy – egymást erősítő intézkedésekből álló – integrált megközelítés keretei között, amely lehetővé teszi a gazdasági növekedés fenntartását, valamint a társadalmi haladást és a környezet védelmét. A fenntartható fejlődés nem érhető el nagyobb integráció nélkül a politikai tervezés és végrehajtás minden szintjén, beleértve a legalsó közigazgatási szinteket is. A gazdasági ágak, mint az ipar, mezőgazdaság, energetika, közlekedés és idegenforgalom felelősséget kell hogy vállaljanak saját tevékenységük hatásaiért, amelyet az emberi jólétre és a fizikai környezetre gyakorolnak. A helyes kormányzással összefüggésben megfelelően felépített stratégiák növelhetik a gazdasági növekedés kilátásait és a foglalkoztatást és ezzel egy időben védhetik a környezetet. A társadalom minden rétege bevonható a fejlesztésbe és a végrehajtásba, a következők szerint:

(a) 2002-re be kell fejezni minden országban a fenntartható fejlődés nemzeti stratégiáinak kialakítását és kidolgozását, amely tükrözi minden érdekelt résztvevő hozzájárulását és felelősségét, megfelelőképpen a nemzetközi együttműködés keretében nyújtott segítség felhasználásával, figyelembe véve a legkevésbé fejlett országok sajátos szükségleteit. A fejlődő országok erőfeszítéseit, a nemzeti stratégiák hatékonyabb végrehajtásában támogatni kell. Azok az országok ahol már van nemzeti stratégia, folytassák erőfeszítéseiket, hogy erősítsék és hatékonyan hajtsák végre azt. Az elért haladás értékelését és a tapasztalatcserét a kormányok között elő kell segíteni. A "Helyi Feladatok a XXI. századra" és más helyi fenntartható fejlődési programokat – beleértve a fiatalok tevékenységét is – tevékenyen ösztönözni kell;

(b) A gazdasági, társadalmi és környezeti feladatok integrálásában fontos a politikai eszközök széles körének kidolgozása, beleértve a szabályozást, a közgazdasági eszközöket, a környezeti költségek elismerését a piaci árakban, a környezeti és társadalmi hatáselemzéseket és a tájékoztatást – figyelembe véve az egyes országok sajátos körülményeit azért, hogy az integrált megközelítések hatásosak és költséghatékonyak legyenek. Ennek érdekében egy átlátható és a résztvevőkkel együtt kialakított folyamatot kell előmozdítani. Ez a szándék megköveteli a nemzeti törvényhozó testületek és a civil társadalom részvételét, beleértve a fiatalokat, a bennszülött népeket és ezek közösségeit ahhoz, hogy a kormányok erőfeszítéseit teljessé tegyék a fenntartható fejlődés elérésében. Különösen a nők szerepének megerősítése, teljes és egyenlő részvétele a társadalom minden területén – beleértve a döntéshozó folyamatokban való részvételt – az ilyen fejlődés eléréséhez szükséges minden erőfeszítés központi kérdése;

(c) A fenntartható fejlődést célzó politikák – köztük a "Feladatok a XXI. századra" 3. fejezetében (a szegénység elleni küzdelem) és 29. fejezetében (a munkások és szakszervezetek szerepének erősítése) foglaltak – végrehajtása növelheti a munkahelyteremtés lehetőségeit ezzel is segítve a szegénység leküzdését jelentő alapvető cél elérését.

Kedvező nemzetközi gazdasági feltételek megteremtése

25. A nemzetközi és nemzeti környezet egymást kölcsönösen támogató egyensúlyára van szükség a fenntartható fejlődésre irányuló törekvésekhez. A globalizáció következményeként a külső tényezők meghatározóvá váltak a fejlődő országok nemzeti erőfeszítéseinek sikereiben vagy kudarcaiban. A fejlett és fejlődő országok közötti különbség mutatja, hogy folyamatosan szükség van a dinamikus és kedvező nemzetközi gazdasági környezetet támogató nemzetközi együttműködésre – különösen a pénzügyi finanszírozás, a technológia átadás, az adósságkezelés és a kereskedelem terén, annak érdekében, hogy a fenntartható fejlődésre irányuló globális törekvés lendülete megmaradjon és tovább erősödhessen.

26. Minden ország érdekelt abban, hogy elősegítse egy olyan dinamikus és kedvező nemzetközi gazdasági környezet kialakulását, amely az országnak előnyös. Azok az ügyek – beleértve a környezeti kérdéseket – amelyek összefüggnek a nemzetközi gazdasági környezettel csak úgy kezelhetők eredményesen, ha a megközelítés a kölcsönös érdekeken és előnyökön nyugvó konstruktív párbeszédre és valódi együttműködésen keresztül történik és figyelembe veszik azt, hogy az államoknak közös, de megkülönböztetett felelőssége van a globális környezet degradációjában.

A szegénység leküzdése

27. Figyelembe véve a szegénység súlyosságát különösen a fejlődő országokban, a szegénység leküzdése a nemzetközi közösség és az ENSZ egyik alapvető célja, amint azt a Szociális Fejlődés Koppenhágai Nyilatkozatának⁷ 2. kötelezettségvállalása kimondja és ez lényeges feladat a fenntartható fejlődés szempontjából is. A szegénység leküzdése a fenntartható fejlődés kiemelkedő témája lesz az elkövetkező években. A szegénység súlyos és bonyolult kérdése nagyon veszélyes lehet a társadalomra, tönkre teheti a gazdasági fejlődést és a környezetet, veszélyeztetheti a politikai stabilitást számos országban. A szegénység leküzdésére erőfeszítéseket tesznek az egyes kormányok, de emellett a nemzetközi együttműködés és segítség együttesen, egymást kiegészítve hozhat eredményt. A szegénység leküzdése a szegénységben élő embereknek a gazdasági, politikai életbe való teljes integrációjától függ. A nők helyzetének, szerepének javítása kritikus tényező a szegénység leküzdésében. Azok a politikák, amelyek elősegítik az ilyen integrációt a szegénység elleni küzdelemben – különösen azok a politikák, melyek biztosítják a szociális alapszolgáltatásokat és a szélesebb körű szociális-gazdasági fejlődést – ugyancsak hatékonyak,

mivel a szegények munkaképességének javítása hozzájárul jólétük és a közösségeik jólétének javításához és elősegíti részvételüket az erőforrások megőrzésében és a környezet védelmében. Az alapvető szociális szolgáltatások és az élelmiszer-biztonság – az egyenlő elbánás biztosításával – szükséges körülmény az említett integráció megvalósításához. Ennek az integrációnak többek között az egyik hasznos eszköze a Szociális Fejlődés Világtalálkozón elfogadott Akcióprogram⁸ 20/20 számú kezdeményezése. Azonban a Riói Konferencia óta eltelt öt év tanúsága szerint az abszolút szegénységben élő emberek száma növekszik, különösen a fejlődő országokban. Ezzel kapcsolatban sürgős szükség van arra, hogy időben és teljesen végrehajtsák valamennyi e tárgyhoz tartozó kötelezettségvállalást, megállapodást és célkitűzést, amelyekről a Riói Konferenciát követően fogadott el a nemzetközi közösség, beleértve az ENSZ szervezetét és a nemzetközi pénzügyi intézményeket. Lényeges a Szociális Fejlődés Csúcstalálkozó Akcióprogramjának teljes végrehajtása. A legfontosabb teendők a következők:

- (a) Javítani kell a hozzáférést a fenntartható megélhetési és a vállalkozási lehetőségekhez, a termeléshez szükséges erőforrásokhoz, beleértve a termőföldet, vizet, hitelt, műszaki és ügyviteli képzést, a megfelelő technológiákat, külön is támogatva a társadalmak humán és szociális alapjainak szélesítését eljutva a vidéki szegény rétegekhez és a városi "informális szektorhoz";
- (b) Biztosítani kell az alapvető szociális szolgáltatásokhoz való hozzájutás lehetőségét, beleértve az alapoktatást, egészségügyi ellátást, táplálkozást, tiszta vizet és közegészségügyet;
- (c) Fokozatosan fejleszteni kell – az egyes társadalmak pénzügyi és adminisztratív lehetőségei szerint – szociális védőrendszereket azok támogatására, akik nem tudják magukat ellátni időlegesen vagy állandóan; a szociális integráció célja a "társadalom mindenkiért" eszményének megteremtése;
- (d) A szegénységben élő embereket és szervezeteiket meg kell erősíteni teljeskörű részvételük biztosításával a szegénység leküzdését és a közösségi fejlődést célzó stratégiák és programok kialakításába, végrehajtásába és kiértékelésébe és annak biztosításával, hogy ezek a programok tükrözik az ő prioritásaikat;
- (e) Foglalkozni kell a szegénységből a nőkre háruló aránytalan hatásokkal, különösen a törvényhozási, politikai, közigazgatási és a szokásból eredő korlátok felszámolásával, amelyek akadályozzák a nők egyenlő esélyét abban, hogy hozzájussanak a termelő erőforrásokhoz és szolgáltatásokhoz, beleértve a termőföldhöz és más tulajdonformákhoz való hozzájutást és azok felügyeletét, a hiteleket, beleértve a mikrohiteleket, az öröklést, az oktatást, az információkat, az egészségügyi ellátást és a technológiát. Ezzel kapcsolatban lényeges a Pekingi Akcióprogram⁹ teljes végrehajtása;
- (f) Az érdekelt adományozóknak és a támogatást elfogadóknak együttesen kell munkálkodniuk azon, hogy az ODA növekvő része jusson a szegénység leküzdésére. A 20/20 kezdeményezés egy fontos elv ezzel kapcsolatban, mivel az a kölcsönös elkötelezettségen alapul a donorok és a támogatást felvevők befogadók között ahhoz, hogy növekedjenek az alapvető szociális szolgáltatásokra juttatott erőforrások;
- (g) Fokozni kell a nemzetközi együttműködést annak támogatására, hogy leküzdjék a szegénységet a fejlődő országokban, biztosítsák az alapvető szociális védelmet és szolgáltatásokat és ahhoz, hogy és a szegénység leküzdésére tett erőfeszítéseket integrált és sokoldalú módon közelítsék meg.

A fogyasztási és termelési szokások megváltoztatása

28. A termelés és a fogyasztás nem fenntartható jelenlegi szokásait – különösen az iparosított országokban – úgy mutatta be a "Feladatok a XXI. századra" program, mint amelyek a globális környezet folyamatos leromlásának fő okai. Mialatt a fenn nem tartható szokások az iparosított országokban továbbra is növekvő mértékben fenyegetik a környezetet, addig a fejlődő országoknak rendkívüli nehézségeik vannak az olyan alapvető emberi szükségletek kielégítésében, mint az élelmezés, egészségügyi ellátás, lakóhely és oktatás. Minden országnak a fenntartható fogyasztási szokások támogatására kell törekednie; a fejlett országoknak élen kell járniuk a fenntartható fogyasztási szokások elérésében; a fejlődő országok pedig törekedjenek arra, hogy fenntartható fogyasztási módokat vezessenek be a fejlődési folyamat során, eközben biztosítva a szegények alapszükségleteit és elkerülve azokat – a részben az iparosított országokban meglévő – fenn nem tartható szokásokat, amelyeket általában úgy tekintenek, mint amelyek a környezetet indokolatlanul veszélyeztetik, nem hatékonyak és pazarlók a fejlődési folyamatban. Ez szükségessé teszi az iparosított országok részéről a növekvő technológiai és egyéb segítséget. A "Feladatok a XXI. századra" végrehajtásának folyamatában, a fenntartható fogyasztási szokások elérésével kapcsolatos előrehaladás áttekintésének nagy jelentőséget kell tulajdonítani. A "Feladatok a XXI.

századra" programmal összhangban szükség van nemzeti politikák és stratégiák fejlesztésére és további kidolgozására – különösen az iparosodott országokban – ahhoz, hogy előmozdítsák a fenn nem tartható fogyasztási és termelési szokások megváltoztatását miközben megfelelőképpen erősítik azokat a nemzetközi tendenciákat és politikákat, amelyek előmozdítják a fenntartható fogyasztási szokásokat a közös, de megkülönböztetett felelősség elve alapján és a szennyező fizet elvének alkalmazásával, ezáltal is ösztönözve a termelők felelősségét és a fogyasztói jobb tájékozottságát. Az ökológiai hatékonyság, a költségek elismerése és a megfelelő termékpolitika mind fontos eszköze annak, hogy a fogyasztási és termelési szokások fenntarthatóbbá váljanak. Ezen a területen a következőkre kell összpontosítani:

(a) Azon intézkedések támogatása, amelyek révén a környezeti költségek és hasznok elismerhetők a termékek és szolgáltatások árában úgy, hogy eközben elkerülhetők legyenek a fejlődő országok piacra jutására gyakorolt potenciálisan negatív hatások – különösen a környezetbarát termékek és áruk használatának ösztönzésére tekintettel. A kormányoknak figyelembe kell venni annak lehetőségét, hogy növeljék a fenn nem tartható termelési és fogyasztási szokások adóterheit; létfontosságú a környezeti költségek ilyen jellegű figyelembevételére. Egy ilyen adóreformnak magában kell foglalnia az arra irányuló társadalmilag felelős folyamatot, amely a környezetre káros tevékenységek anyagi támogatásának csökkentését, illetve megszüntetését eredményezi;

(b) A vállalkozások részvételének elősegítése a fenntarthatóbb fogyasztási szokások kialakításában, ösztönözve, ahol lehet, a saját tevékenységeik környezeti és társadalmi vizsgálatának önkéntes közzétételét figyelembe véve az egyes országok sajátos körülményeit, és a piac megfelelő változásának ügynökeként fellépve és azon szerepe folytán, amit mint a termékek és szolgáltatások egyik fő fogyasztójaként betölt;

(c) A fejlődés azon alapvető indikátorainak kidolgozása, amelyekkel a fogyasztási és a termelési szokások változásának legfontosabb irányai követhetők elsősorban az iparosodott országokban;

(d) A legjobb eljárások azonosítása a politikai intézkedések értékelésével tekintetbe véve azok környezeti hatásosságát, hatékonyságát és a társadalmi egyenlőségre vonatkozó következményeit, továbbá ezen értékelések eredményeinek közzététele;

(e) A városiasodás és a városokra gyakorolt a termelési és fogyasztási szokásoknak a városokra gyakorolt környezeti és fejlődési hatásai közötti kapcsolatok figyelembevételére, illetve ezáltal is a fenntarthatóbb urbanizációs folyamatok elősegítése;

(f) A nemzetközi és nemzeti energia- és anyagfelhasználás hatékonyságával foglalkozó programok előmozdítása a végrehajtásuk megfelelő ütemezésével. Ezzel kapcsolatban figyelembe kell venni azokat a vizsgálatokat, amelyek az erőforrások felhasználási hatékonyságának javítását szorgalmazzák, beleértve annak a vizsgálatát, hogy az erőforrások termelési hatékonysága a tízszeresére növelhető hosszú távon az iparosított országokban, és azt, hogy lehetséges-e e hatékonyság négyeszeres növekedése az iparosodott országokban az elkövetkező két-három évtizedben. További kutatások szükségesek ezen célkitűzések megvalósíthatóságának és azon gyakorlati intézkedések tárgyában, amelyekkel ezek a célkitűzések elérhetők. Az iparosodott országoknak különös felelőssége lesz ezen a téren és vezető szerepet kell betölteniük ebben a vonatkozásban. A Fenntartható Fejlődés Bizottság figyelembe veszi ezt a kezdeményezést az elkövetkező években és feltárja azokat a politikákat és intézkedéseket, amelyek szükségesek az ökológiai hatékonyság javításához és ennek érdekében ösztönzi a megfelelő testületeket arra, hogy olyan intézkedéseket hozzanak, amelyekkel támogatják a fejlődő országokat az energia- és anyagfelhasználás hatékonyságának javításában – növekvő és hatékony nemzetközi támogatással a megfelelő kapacitás-fejlesztésük és gazdasági fejlődésük elősegítésén keresztül;

(g) A kormányok ösztönzése arra, hogy vezető szerepet játszanak a fogyasztási szokások megváltozásában azáltal, hogy javítják saját környezeti teljesítményüket a közbeszerzésekre vonatkozó intézkedéseket érintő politikákkal és célokkal, a közintézmények megfelelő irányításával, valamint a környezeti szempontoknak a nemzeti politikai tervezésbe való további integrálásával. A fejlett országok kormányainak kell vezető szerepet betölteniük ebben a vonatkozásban;

(h) A sajtó, a hirdetési tevékenység és a piacszervezés ösztönzése arra, hogy elősegítse a fenntartható fogyasztási szokások kialakítását;

(i) Az információközlés minőségének javítása a termékek és szolgáltatások környezeti hatásával kapcsolatban, s ezzel a céllal a környezetvédelmi címkézés önkéntes és átlátható használatának elősegítése;

(j) Az ökológiai hatékonyságot javító intézkedések támogatása; ugyanakkor a fejlett országoknak külön figyelemmel kell lenniük a fejlődő országok szükségleteire, különösen a pozitív hatások elősegítésével, és

azon igényre, hogy a negatív hatásokat elkerüljék a kiviteli lehetőségekkel és a piacra jutással kapcsolatban a fejlődő országok, illetve az átmeneti gazdaságú országok vonatkozásában;

(k) A fenntartható fogyasztási és termelési szokások előmozdítását célzó oktatási programok fejlesztésének és erősítésének ösztönzése;

(l) Az üzleti élet és az ipar ösztönzése olyan környezetbarát technológiák kifejlesztésére és alkalmazására, amelyek nemcsak a versenyképesség javítását, hanem a káros környezeti hatások csökkenését is célozzák;

(m) Kellő arányban figyelembe kell venni mind a kereslet, mind a kínálat oldaláról a gazdasági folyamatokat, összekapcsolva a környezeti szempontokat és a gazdasági tényezőket, ami egyaránt ösztönözheti a fogyasztókat és a termelőket viselkedésük megváltoztatására. Számos politikai lehetőséget kell megvizsgálni; ezek tartalmazzák a szabályozás eszközeit, a gazdasági és társadalmi ösztönzőket és "negatív ösztönzőket", segélyprogramokat és infrastruktúrát, tájékoztatást, oktatást és a technológiák fejlesztését és terjesztését.

Az egymást segítő kereskedelem és környezet fejlesztése

29. A gazdasági növekedés gyorsításához, a szegénység leküzdéséhez és a környezet védelméhez – különösen a fejlődő országokban – szükség van olyan makroökonómiai feltételek kialakítására mind a fejlett, mind a fejlődő országokban, amelyek elősegítik azon eszközök és struktúrák kifejlesztését, amelyek képessé tesznek minden országot – közöttük a fejlődő országokat – arra, hogy hasznot húzzanak a globalizációból. Erősíteni kell a nemzetközi együttműködést és támogatást a kapacitások bővítéséhez a kereskedelem, környezetvédelem és fejlesztés terén – az egész rendszerben az erőfeszítések megújításával és nagyobb figyelemmel a fenntartható Fejlődés célkitűzéseire az ENSZ keretében, a Kereskedelmi Világszervezetenél (WTO), a Bretton Woods-i intézményeknél, továbbá a nemzeti kormányok részéről is. Kiegyensúlyozott és integrált megközelítés szükséges a kereskedelem és a fenntartható fejlődés területén, amely a kereskedelem liberalizációján, a gazdasági fejlődésén és a környezet védelmén alapul. A kereskedelmi korlátokat le kell építeni, ezzel is hozzájárulva a Föld természeti erőforrásainak hatékonyabb felhasználásához gazdasági és környezetvédelmi szempontból egyaránt. A kereskedelem liberalizációja együtt kell járjon a környezet- és erőforrás-gazdálkodási politikákkal, abból a célból, hogy a teljes lehetséges hozzájárulása biztosítható legyen a környezetvédelem javításához és a fenntartható fejlődés elősegítéséhez az erőforrások hatékonyabb elosztásán és felhasználásán keresztül. A multilaterális kereskedelmi rendszernek megfelelő kapacitással kell rendelkeznie ahhoz, hogy jobban integrálja a környezeti szempontokat és növelje hozzájárulását a fenntartható fejlődéshez, anélkül, hogy aláaknázná annak nyitott, egyenlő feltételeket biztosító és diszkriminációmentes jellegét. A fejlődő országok – különösen a legkevésbé fejlett országok – számára sajátos és differenciált elbánást, s a Multilaterális Kereskedelmi Tárgyalások Uruguayi Fordulóján elfogadott más elkötelezettségeket teljes egészében teljesíteni kell ahhoz, hogy az említett országok képesek legyenek hasznosítani a nemzetközi kereskedelmi rendszert, miközben megóvják a környezetet. Szükséges a nemzetközi kereskedelmi kapcsolatokban a diszkriminatív és protekcionista gyakorlat felszámolásának folytatása, ami hatással lesz arra, hogy a fejlődő országok kiviteli lehetőségei javuljanak. Ez ugyancsak elő fogja segíteni az átmeneti gazdaságú országok teljes világgazdasági integrációját. Ahhoz, hogy a kereskedelem, a környezet és a fejlődés egymást kölcsönösen segíthesse, átláthatóvá kell tenni a környezettel kapcsolatos kereskedelmi intézkedéseket, foglalkozni kell a környezeti károsodás alapvető okaival azért, hogy elkerüljük rejtett kereskedelmi korlátok kialakulását. Számolni kell azzal a ténnyel, hogy a fejlett országokban érvényes környezeti szabványok indokolatlan szociális és gazdasági költségeket okozhatnak más országok, így különösen a fejlődő országok számára. Nemzetközi együttműködésre van szükség és el kell kerülni az egyoldalú lépéseket. A következő intézkedésekre van szükség:

(a) A Nemzetközi Kereskedelmi Tárgyalások Uruguayi Fordulója során elért eredmények időbeni és teljes végrehajtása¹¹ és a WTO Legkevésbé Fejlett Országokra Vonatkozó Átfogó és Integrált Intézkedési Tervének teljes mértékű felhasználása¹²;

(b) Egy nyitott, diszkriminációmentes, szabályokon alapuló, méltányos, biztonságos, átlátható és előrelátható multilaterális kereskedelmi rendszer támogatása. Ebben az összefüggésben hatékony intézkedéseket kell tenni ahhoz, hogy a fejlődő országok és az átmeneti gazdaságú országok teljes integrálódása a világgazdaságba és az új nemzetközi kereskedelmi rendszerbe elérhető legyen. Ezzel kapcsolatban elő kell segíteni a WTO egyetemességét és támogatni kell azon fejlődő országoknak és átmeneti gazdaságú országoknak – kölcsönösen előnyös módon való – belépését ebbe a szervezetbe,

amelyek kérik azt. Intézkedéseket kell tenni ahhoz, hogy maximalizálják lehetőségeket, a nehézségeket a minimumra csökkentsék a fejlődő országok számára, beleértve a nettó élelmiszer-importálókat és különösen a legkevésbé fejlett országokat, valamint az átmeneti gazdaságú országok számára – azoknak az Uruguayi Forduló által bevezetett változásokhoz való igazodása során. A kereskedelem további liberalizálását érintő döntésekkel kapcsolatban figyelembe kell venni a fenntartható fejlődésre gyakorolt hatást és azoknak összhangban kell lenniük egy nyitott, szabályokon alapuló, diszkriminációmentes, méltányos, biztonságos és átlátható multilaterális kereskedelmi rendszerrel. Tisztázni kell az összefüggéseket a sokoldalú környezetvédelmi megállapodások és a WTO szabályai között;

(c) A környezetvédelmi intézkedés végrehajtása nem okozhat rejtett kereskedelmi korlátokat;

(d) A "Feladatok a XXI. századra" keretein belül a kereskedelmi szabályok és a környezeti alapelvek között harmonikus kölcsönhatásra van szükség;

(e) A nemzetközi áruszállítás környezeti hatásainak további elemzése indokolt;

(f) Erősíteni kell az együttműködést és a koordinációt az ENSZ Kereskedelmi és Fejlesztési Konferencia (UNCTAD), az ENSZ Iparfejlesztési Szervezet (UNIDO), a WTO, az UNEP és más érintett intézmények között különböző témakörökben, amelyek magukban foglalják (i) a pozitív intézkedések szerepét a sokoldalú környezetvédelmi megállapodásokban mint, amelyek egy intézkedési csomag részei, beleértve bizonyos esetekben kereskedelmi intézkedéseket is; (ii) a kis- és közepes méretű vállalkozások sajátos feltételeit és igényeit a kereskedelem és a környezet kölcsönhatásával kapcsolatban; (iii) a kereskedelemmel és a környezettel összefüggő kérdéseket regionális és szubregionális szinten beleértve a regionális gazdasági és kereskedelmi összefüggéseket éppúgy, mint a környezeti megállapodásokat;

(g) Erősíteni kell az együttműködést és koordinációt az UNCTAD és más érintett testületek között azok saját mandátumainak keretein belül, többek között, a környezet és a fenntartható fejlődés témáiban. Anélkül, hogy előre világosan tisztáznánk annak megértését, hogy a tárgyalások a WTO keretében egy multilaterális befektetési megállapodásról csak úgy folytatódhatnak – ha egyáltalán folytatódnak -, ha előbb egy teljes egyetértésen alapuló döntés születik, a befektetésekkel kapcsolatos további megállapodásoknak számításba kell venniük a fenntartható fejlődés célkitűzéseit és amikor a fejlődő országok részesei ezeknek a megállapodásoknak, külön figyelmet kell szentelni az ő befektetésekre vonatkozó igényeikre;

(h) A nemzeti kormányoknak minden erejükkel biztosítani kell a kereskedelemmel, környezettel és fejlesztésekkel kapcsolatos politikai koordinációt nemzeti szinten a fenntartható fejlődés elősegítése érdekében;

(i) Szükséges, hogy a WTO, az UNEP és az UNCTAD áttekintsék, miként érhető el a kereskedelem és a környezet egymást segítő fejlesztése, többek között azon keresztül, hogy tekintetbe veszik a multilaterális kereskedelmi rendszer célkitűzéseit és elveit, továbbá a sokoldalú környezetvédelmi megállapodások rendelkezéseit. Ezen megfontolásnak összhangban kell lennie egy nyitott, szabályokon alapuló, diszkrimináció-mentes, méltányos, biztonságos és átlátható diszkrimináció-mentes multilaterális kereskedelmi rendszerrel.

Népesség

30. A gazdasági növekedés, a szegénység, a foglalkoztatás, környezet és a fenntartható fejlődés közötti összefüggések hatása fontos kérdéssé vált. Fel kell ismerni a demográfiai trendek és tényezők, valamint a fenntartható fejlődés közötti kritikus kapcsolatokat. Elő kell segíteni, hogy folytatódhasson a demográfiai növekedési ütemben jelenleg tapasztalható visszaesés olyan nemzeti és nemzetközi politikai eszközök segítségével, amelyek támogatják a gazdasági fejlődést, a szociális fejlődést, a környezetvédelmet, a szegénység leküzdését, s egyebek mellett az alapképzés további kiterjesztését úgy, hogy az teljes és egyenlő hozzáférést biztosítson a lányok és a nők részére, az egészségvédelmet, beleértve a reprodukív egészség védelmet – értve ezalatt a családtervezést és a szexuális egészséget -, úgy, hogy az összhangban legyen a Népesség és Fejlődés Nemzetközi Konferencia jelentésével¹³.

Egészségügy

31. A fenntartható fejlődés célkitűzései nem érhetők el, ha a népesség jelentős része betegségektől szenved. Egy mindent megelőző célkitűzés a jövőre nézve az Egészség Mindenkinnek stratégia¹⁴ végrehajtása, s az, hogy mindenki – közöttük a világ szegényei – számára lehetővé tegyék az egészség és a jólét magasabb szintjének elérését, továbbá a gazdaság termelékenység és a szociális helyzet javítását. A gyermekek védelme a környezeti egészségkárosodástól és fertőző betegségektől különösen sürgős, mivel a gyermekek a felnőtteknél fogékonyabbak az egészségkárosodásra. A legfontosabbnak kell tekinteni az egyes országok – közöttük a fejlődő országok -, továbbá a nemzetközi szervezetek erőfeszítéseinek támogatását ahhoz, hogy leküzdjék a főbb fertőző betegségeket, különösképpen a maláriát, amely terjed, továbbá ahhoz, hogy javítsák az egészségügyi és a közegészségügyi alapellátást és lehetővé tegyék a biztonságos ivóvízellátást. Ugyancsak fontos, hogy csökkentsék a vakcinával megelőzhető betegségek eseteit széleskörű védőoltás-programok elősegítésével, továbbá előmozdítsák a gyorsabb kutatást és védőoltás-fejlesztést és csökkentsék az olyan fontosabb fertőzőbetegségek átvitelét, mint a trópusi láz, a tbc és a HIV/AIDS. Az ólommérgezés komoly és visszafordíthatatlan hatású az egészségre, különösen a gyerekekre, ezért fontos, hogy felgyorsítsák a nem biztonságos ólomfelhasználás beszüntetését, beleértve világszerte az ólmozott benzín használatát miközben figyelembe veszik az egyes országok sajátos körülményeit – a fejlődő országoknak nyújtott növekvő támogatással és segítséggel, egyebek mellett időbeni műszaki és pénzügyi segítség nyújtásán keresztül és a megfelelő kapacitásbővítés támogatásával. Regionális, nemzeti és helyi stratégiákat kell kifejleszteni a potenciális kockázatok csökkentésére, amelyek a környezeti és a belső téri levegőszennyezettségből erednek tekintettel azoknak az emberi egészségre gyakorolt komoly hatásait, beleértve azokat a stratégiákat, amelyek tudatosítják a szülők, családok és közösségek számára a dohányzás káros környezetegészségi hatásait. Hangsúlyozni kell az egészség és a környezet közötti nyilvánvaló kölcsönhatást és foglalkozni kell a környezetszennyezés egészségkárosító hatására vonatkozó információk hiányával. Az egészségügyi témákat teljességgel integrálni kell a fenntartható fejlődés nemzeti és térségi fenntartható fejlődési programjaiba és azokat figyelembe kell venni a projektek és programok kidolgozásánál a környezeti hatásvizsgálatok egyik elemeként. Fontos a nemzeti erőfeszítések számára a betegségek megelőzésére, a korai jelzőrendszerekre, a felülvizsgálatra, jelentéstételre, továbbképzésre, kutatásra és kezelésre vonatkozó nemzetközi együttműködés figyelembevétele.

Fenntartható emberi települések

32. A fenntartható településfejlesztés lényeges a fenntartható fejlődéshez. Szükség van az erőfeszítések és az együttműködés erősítésére ahhoz, hogy javuljanak az életkörülmények a városokban és a falvakban a világ minden területén. A világ népességének mintegy fele már városi településeken él és a következő évszázad elején a többség – több mint 5 milliárd ember – városi lakos lesz. A városi problémák egyaránt foglalkoztatják a fejlett és fejlődő országokat, bár az urbanizáció folyamata a leggyorsabb a fejlődő országokban. Az urbanizáció kihívásokkal és lehetőségekkel jár együtt. A globális városiasodás egy ágazatközi jelenség, amelynek hatása van a fenntartható fejlődés minden összetevőjére. Sürgősen és teljességgel végre kell hajtani azokat kötelezettségvállalásokat, amelyeket az ENSZ Emberi Települések Konferenciájának jelentése¹⁵ (Habitat II) és a "Feladatok a XXI. századra" tartalmaznak. Új és kiegészítő pénzügyi források szükségesek különféle forrásokból azoknak a célkitűzéseknek az eléréséhez, hogy mindenkinek legyen lakóhelye és a folytatódhasson a fenntartható településfejlesztés egy urbanizálódó világban. A szakértelem és a technológia átadásának, a kapacitás-bővítésnek, a hatósági jogok decentralizálásának a meggyorsítása szükséges – többek között az infrastruktúra és a szociális szolgáltatások javításának céljával a helyi kapacitások, valamint a magán és közösségi intézmények együttműködésének erősítésén keresztül – annak érdekében, hogy elérjék a fenntarthatóbb településfejlesztést. A "Helyi feladatok a XXI. századra" programjait is hatékonyan támogatni kell. Globális célokat tűzhet ki a Fenntartható Fejlődés Bizottság ahhoz, hogy elősegítsék a "Helyi feladatok a XXI. századra" programokkal kapcsolatos kampányt és foglalkozzanak a "Helyi feladatok a XXI. századra" kezdeményezéseket gátló tényezőkkel.

2. ÁGAZATOK ÉS PROBLÉMAKÖRÖK

33. Ez a fejezet több olyan sajátos területtel foglalkozik, amelyek széles körben aggodalmat váltanak ki amiatt, hogy ha nem sikerül megfordítani a jelenlegi trendeket ezeken a területeken, nevezetesen az erőforrások degradációját, akkor ennek esetleg katasztrofális hatása lesz a társadalmi és gazdasági fejlődésre, az emberi egészségre és a környezetvédelemre minden országban, különösen a fejlődő országokban. A "Feladatok a XXI. századra" programban tárgyalt minden ágazat egyformán lényeges és így azokra a nemzetközi közösségek egyaránt oda kell figyelnie. Az integráció az összes ágazaton belül fontos, beleértve az energia és szállítás területét, mert ezen területek fejlesztése káros hatásokkal lehet az emberi egészségre és az ökológiai rendszerre; a mezőgazdaságot és a vízfelhasználást, ahol a nem megfelelő földhasználat-tervezés, az elégtelen vízgazdálkodás és a helytelen technológia a természeti erőforrások degradációját és az emberek elszegényedését okozhatja és ahol az aszály és elsivatagosodás a termőföld leromlását és a talaj pusztulását eredményezheti; és a tengeri erőforrásokkal való gazdálkodást, ahol a gazdasági versenyből eredő túlhasználás tönkretelheti a erőforrás-bázist, az élelmiszer utánpótlást és a halászatból élő közösségek megélhetését éppúgy, mint a környezetet. Az egyes ágazatokra tett javaslatok figyelembe veszik a nemzetközi együttműködés szükségességét a nemzeti erőfeszítések támogatásában az UNCED elveinek megfelelően, beleértve – többek között – a közös, de megkülönböztetett felelősség elvét. Hasonlóképpen úgy értendő, hogy ezek a javaslatok semmilyen módon sem befolyásolják – ahol ilyenek léteznek – a jogerős egyezmények szerint végzett, ezekre az ágazatokra vonatkozó tevékenységet.

Édesvíz

34. A vízi erőforrások lényegesek az emberi alapszükségletek kielégítéséhez, az egészséghez, az élelmiszertermeléshez és az ökológiai rendszerek megőrzésében éppúgy, mint a társadalmi és gazdasági fejlődéshez általában. Sürgető tény ezzel kapcsolatban, hogy a népesség több mint egy ötödének még mindig nincs biztonságos ivóvíze és az emberek több mint felének hiányzik a megfelelő közegészségügyi ellátás. A fejlődő országok jövője szempontjából az édesvíz elsődleges és alapvető szükséglet, különösen ha figyelembe vesszük, hogy számos fejlődő országban nem könnyen biztosítható a vízellátás a népesség valamennyi rétegének, többek között a megfelelő infrastruktúra és kapacitás hiánya, a vízhiány, műszaki és pénzügyi akadályok miatt. Továbbá a vízellátás döntő a fejlődő országok számára ahhoz, hogy biztosítsák lakosaik alapszükségeit a mezőgazdasági területek öntözése, az ipar fejlesztése, a vízenergiára alapozott áramtermelés terén és más területen. Tekintettel arra, hogy a vízellátás kapcsolatos igények növekednek és ez egy véges erőforrás, a víz a legfőbb korlátozó tényezővé válik a társadalmi-gazdasági fejlődés számára, ha nem cselekszünk időben. Egyre nagyobb aggodalomra ad okot a vízellátás iránti igény, amit – a mind a vízmennyiséget, mind a vízminőséget érintő – fenn nem tartható felhasználási szokások okoznak, továbbá a biztonságos vízellátás széleskörű hiánya és a megfelelő közegészségügyi ellátás hiánya sok fejlődő országban. Mivel az 1980-as években megtartott "Nemzetközi Ivóvíz Ellátási és Közegészségügyi Évtized" program vállalásait nem teljesen hajtották végre, ezért mert még mindig szükség van az édesvízi erőforrások optimális felhasználásának és védelmének biztosítására ahhoz, hogy a bolygón mindenki igényeit kielégíthessék, beleértve a biztonságos ivóvízre és közegészségügyi ellátásra vonatkozó igényeket. Ennek megfelelően kiemelten kell foglalkozni az édesvizekkel kapcsolatos, számos térségben – különösen a fejlődő világban – fennálló komoly problémákkal. Ezért sürgetően szükséges, hogy:

(a) Nagy jelentőséget tulajdonítsanak a vízgyűjtő területekre vonatkozó integrált – a sajátos nemzeti szükségletekkel és körülményekkel összhangban álló – programok és politikák kialakításának és végrehajtásának, figyelemmel a szennyezéssel és hulladékkal kapcsolatos kérdésekre, a víz és a föld közötti összefüggésekre, s beleértve a hegyvidékeket, erdőket, a felvizi és alvizi területek felhasználóit, a folyótorkolatok környezetét, a biológiai sokféleséget és a vízi ökoszisztemek megőrzését, vizes élőhelyeket, az éghajlatot, a föld leromlását és a sivatagosodást, felismerve, hogy a vízvédelemnek és fogyasztásnak a térségi, nemzeti és regionális – a vízgyűjtő területekhez vagy folyók vízgyűjtő medencéihez igazodó – megközelítése hasznos modellt jelent a vízkészletek megvédéséhez.

(b) Erősítsék a regionális és nemzetközi együttműködést a vízi erőforrásokkal kapcsolatos integrált programokhoz és projektekhez szükséges technológiák átadásában és finanszírozásában, különösen a biztonságos vízellátás és közegészségügy javítására tervezett programokhoz;

(c) Biztosítsák a helyi közösségek és a nők folyamatos részvételét a vízi erőforrások fejlesztésének és felhasználásának irányításában;

(d) Olyan nemzeti és nemzetközi környezetet teremtsenek, ami lehetővé teszi a társadalmi és a magánforrásokból a befektetésének ösztönzését a vízellátás és közegészségügyi szolgáltatások javítására, különösen a gyorsan fejlődő városi és peremvárosi területeken, továbbá a szegény vidéki közösségekben a fejlődő országokban. Arra is szükség van, hogy a nemzetközi közösség olyan kötelezettségeket fogadjon el és azokat végrehajtsa, amelyekkel támogatják a fejlődő országok megsegítését abban, hogy mindenki számára lehetővé tegyék a biztonságos ivóvíz- és közegészségügyi ellátást;

(e) Felismerjék azt, hogy a víz a társadalmi és gazdasági javak egyik eleme, amely alapvetően fontos az emberi alapszükségletek kielégítéséhez, az élelmezés biztonságához, a szegénység enyhítéséhez és az ökológiai rendszerek védelméhez. A víz közgazdasági értékelésénél figyelemmel kell lenni a társadalmi és gazdasági összefüggésekre úgy, hogy az tükrözze az alapszükségletek kielégítésének fontosságát. Figyelembe kell venni azon árpolitikai eszközök fokozatos végrehajtását, amelyek előirányozzák a költségek megtérülését, a víz méltányos és hatékony elosztását, beleértve a víztakarékosság előmozdítását a fejlődő országokban; e politikákat figyelembe kellene venni a fejlődő országokban akkor is, amikor azok elérik a fejlődésük megfelelő fokát ahhoz, hogy előmozdítsák a szűkös vízkészletekkel kapcsolatos harmonikus gazdálkodást és fejlesztést, s létrehozzák a pénzügyi forrásokat az új vízellátási és -kezelési beruházásokhoz. Ezek a stratégiák magukban foglalják a pazarló vízfogyasztás csökkentését célzó programokat is.

(f) Erősítsék a kormányok és nemzetközi intézmények lehetőségeit az információk – köztük a tudományos, társadalmi és környezeti adatok – gyűjtésére és kezelésére, ahhoz, hogy elősegítsék a vízkészletek integrált értékelését és az azokkal való gazdálkodást, szorgalmazzák az információk terjesztésére és cseréjére irányuló regionális és nemzetközi együttműködést az ENSZ intézményei között, beleértve az UNEP-et és a legkiválóbb környezetvédelmi központokat. Ebben a vonatkozásban továbbra is fontos a fejlődő országoknak nyújtott műszaki segítség;

(g) A nemzetközi közösség nyújtson támogatást a fejlődő országok erőfeszítéseikhez és korlátozott erőforrásaihoz annak érdekében, hogy mezőgazdaságuk és iparuk a magasabb értékű és a kisebb vízigényű termelés irányába mozduljon el, a munkaerő szakértelmének javítását szolgáló oktatási és informatikai infrastruktúrájuk fejlődjön a gazdasági átalakulás követelményeinek megfelelően, amely ahhoz szükséges, hogy a vízkészletek felhasználása fenntartható legyen. További követelményt jelentenek a nemzetközi támogatások biztosítása a vízkészletek integrált fejlesztéséhez a fejlődő országokban, továbbá a megfelelő innovációs kezdeményezések és megközelítések a kétoldalú és regionális együttműködés szintjén;

(h) Ösztönözzék a folyókkal rendelkező államokat a nemzetközi folyókra vonatkozó fejlesztésekre – tekintetbe véve azok megfelelő védelmét és fenntartható hasznosítását és figyelembe véve az érintett államok érdekeit.

35. Az édesvízzel kapcsolatos sürgős teendőkre tekintettel, s alapul véve a már létező elveket és eszközöket, intézkedéseket, akcióprogramokat és vízhasználati szokásokat, a kormányok azt kezdeményezik, hogy kezdődjön meg e kérdéskör megtárgyalása a Fenntartható Fejlődés Bizottság égisze alatt annak hatodik ülészakán a szükséges intézkedésekre vonatkozó megegyezés céljával, különös tekintettel a végrehajtás eszközeire és a tényleges eredmények elérésére, annak érdekében, hogy megvizsgálják egy stratégiai megközelítés kezdeményezését a társadalmi és gazdasági célokat szolgáló fenntartható vízhasználat valamennyi elemének végrehajtására, beleértve – többek között – a biztonságos ivóvízellátás és a közegészségügy kérdéseit, az öntözővizet, az újrahhasznosítást, a szennyvízkezelést és azt a fontos szerepet, amit az édesvíz a természetes ökológiai rendszerekben betölt. Ez a kormányközi folyamat csak akkor lesz teljességgel eredményes, ha a nemzetközi közösség valódi kötelezettség vállal új és kiegészítő pénzügyi források biztosítására e kezdeményezés céljaira.

Óceánok és tengerek

36. Az UNCED óta haladást értek el a halállományok védelmének és az azokkal való gazdálkodásnak, valamint a tengeri környezet védelmének a javítására irányuló megállapodásokról és önkéntes eszközökről szóló tárgyalásokon. Továbbá haladás történt bizonyos halállományok védelme és az azokkal való gazdálkodás terén ezen erőforrások fenntartható hasznosításának biztosítása érdekében. Ennek ellenére sok helyen folytatódik a halállomány csökkenése és növekszik a tenger elszennyezése. A kormányoknak teljes mértékben élni kell az

abból a kihívásból és lehetőségéből adódó előnyökkel, amelyet az Óceánok Nemzetközi Éve nyújt majd 1998-ban. Folytatni kell a döntéshozás javítását nemzeti, regionális és globális szinten. A tengeri környezetre vonatkozó globális döntéshozatal javítása érdekében sürgős szükség van arra, hogy a kormányok végrehajtsák a Fenntartható Fejlődés Bizottság 4/15 számú határozatát¹⁶, amelyben a Bizottság egyebek mellett javasolta a tengeri környezet minden aspektusára és az azzal összefüggő kérdésekre kiterjedő rendszeres kormányközi felülvizsgálat elvégzését a "Feladatok a XXI. századra" 17. fejezetében előírottaknak megfelelően, amelyhez átfogó jogi alapot nyújt az UNCLOS. Szükséges az országok összehangolt tevékenysége és a jobb együttműködés ahhoz, hogy segítsék a fejlődő országokat az idevonatkozó határozatok és eszközök végrehajtásában annak érdekében, hogy a részvételük hatékony legyen halállományaik fenntartható használatban, megőrzésében és kezelésében az UNCLOS és más nemzetközi jogi eszközök rendelkezéseinek megfelelően, továbbá a tengerparti területekkel való integrált gazdálkodás elérésében. Ezzel kapcsolatban sürgős szükség van arra, hogy:

- (a) Minden kormány mielőbb ratifikálja a megfelelő egyezményeket vagy csatlakozzon azokhoz, és hatékonyan hajtsa végre ezen egyezményeket, illetve alkalmazza a megfelelő önkéntes eszközöket;
- (b) Minden kormány hajtsa végre a Közgyűlés 51/189 számú (1996. december 16.) határozatát, beleértve az azon kormányközi intézmények között létrehozandó intézményi kapcsolatok erősítését, amelyek részt vesznek a tengerparti területek integrált kezelésének fejlesztésében és végrehajtásában. Követve az UNCLOS-ra vonatkozó fejleményeket és figyelembe véve a "Riói Nyilatkozat a Környezetről és a Fejlődésről" 13. elvét, szükség van a tengeri szennyezésekkel foglalkozó nemzetközi és regionális egyezmények végrehajtásának erősítésére, különös tekintettel a balesetekre való jobb felkészülésre, a beavatkozásokra, a felelősségmegállapítás és a kártalanítás eljárásaira;
- (c) Globális szinten jobban meghatározzák az intézkedések prioritását a tengeri környezet megővésének és fenntartható használatának elősegítése érdekében, továbbá azon eszközöket, amelyekkel ezek a tevékenységek integrálhatók;
- (d) Továbbfejlesszék a nemzetközi együttműködést – ahol szükséges – az óceánok és tengerek védelmére és fenntartható használatára vonatkozó regionális megállapodások megerősítésének elősegítésére;
- (e) A kormányok fogadjanak el a túlhalászat és a túl nagy halászati kapacitás megelőzése vagy megszüntetése érdekében intézkedéseket és mechanizmusokat ahhoz, hogy biztosítsák a halászati erőforrásokkal kapcsolatos fenntartható gazdálkodást és hasznosítást, valamint kezdeményezzenek munkaprogramokat az esetlegesen előforduló pazarló halászati gyakorlat – különösen a kiterjedt iparszerű halászat – csökkentése és megszüntetése érdekében. A Fenntartható Fejlődés Bizottság a negyedik ülészakán hangsúlyozta a halállományok hatékony megőrzésének és az azokkal való gazdálkodásnak – különösen a túlhalászat megszüntetésének – a fontosságát, s ahhoz, hogy meghatározzák nemzeti vagy regionális szinten a túlzott halászati kapacitás megelőzéséhez vagy megszüntetéséhez szükséges sajátos teendőket e kérdéssel foglalkozni kell minden megfelelő nemzetközi fórumon, beleértve az ENSZ Élelmészügyi és Mezőgazdasági Szervezete (FAO) Halászati Bizottságát;
- (f) A kormányok vizsgálják meg a halászati területek megőrzésének és kezelésének támogatásából eredő pozitív és negatív hatásokat a nemzeti, regionális és megfelelő nemzetközi szervezetek segítségével, és ezen elemzések alapján fontolják meg a megfelelő intézkedéseket;
- (g) A kormányok lépjenek fel – saját lehetőségeik felhasználásával és a megfelelő világ- és regionális fórumokban való közreműködésük révén – azzal a céllal, hogy javítsák a tudományos adatok minőségét és mennyiségét, ami az alapja a tengeri környezet védelmével, továbbá a tengeri élővilág által biztosított erőforrások megőrzésével és kezelésével kapcsolatos, hatékony határozatok meghozatalának; ebben a tekintetben, nagyobb nemzetközi együttműködés szükséges a fejlődő országok, különösen a kis, fejlődő szigetállamok megsegítésére az adathálózatok és az óceánokra vonatkozó információk átadásával, cseréjével foglalkozó intézmények működtetéséhez. Ezzel összefüggésben külön hangsúlyt kell helyezni a biológiai és más halászattal kapcsolatos információk gyűjtésére, az azok egybevetéséhez, elemzéséhez és terjesztéséhez szükséges erőforrásokra.

Erdők

37. A gazdasági és társadalmi fejlődés, a környezetvédelem és a bolygó életfenntartó rendszer számára kritikus tényező az erdők minden típusának kezelése, megőrzése és fenntartható fejlesztése. Az erdők a biológiai

sokféleség legfőbb forrásai közé tartoznak; szén nyelőként és tározóként működnek; és számottevő megújuló energiaforrást jelentenek, különösen a legkevésbé fejlett országokban. Az erdők a fenntartható fejlődés szerves részei és lényegesek sok bennszülött nép és más az erdőhöz kötődő népek számára hagyományos életstílusuk megvalósításához, továbbá az erdőtulajdonosok és helyi közösségek számára, melyek közül számosan rendelkeznek fontos, az erdővel kapcsolatos hagyományos ismeretekkel.

38. Amióta elfogadták az Erdő Alapelveket a Riói Konferencián, tényleges haladás történt a fenntartható erdőgazdálkodásban nemzeti, regionális és nemzetközi szinten, valamint az erdővel foglalkozó nemzetközi együttműködés előmozdításában. Az erdőkkel kapcsolatos számos témakörben jelentős előrehaladást és egyetértést fejeznek ki azok cselekvési javaslatok, amelyeket az erdővel foglalkozó ad hoc Kormányközi Testület (IPF) jelentése (E/CN.17/1997/12) tartalmaz és amelyet a Fenntartható Fejlődés Bizottság jóváhagyott az ötödik ülészakán¹⁷.

39. Az IPF tevékenysége révén elért lendület fenntartása, valamint az erdők minden típusának jövőjéről folytatandó holisztikus, integrált és kiegyensúlyozott – a továbbiakban is egy nyitott, átlátható és a megfelelő részvételt biztosító folyamat keretében zajló – kormányközi politikai párbeszéd elősegítése és ösztönzése hosszú távú politikai elkötelezettséget követel a fenntartható erdőgazdálkodás megvalósítása mellett világszerte. Erre tekintettel sürgősen a következőkre van szükség:

- (a) Az országok, nemzetközi szervezetek és intézmények hajtsák végre gyorsan és hatékonyan azokat a cselekvési javaslatokat, amelyekről a Testület megállapodott, együttműködve és hatékony kapcsolatokat fenntartva valamennyi érdekelt féllel, beleértve a nagy csoportokat, különösen a bennszülött népeket és a helyi közösségeket;
- (b) Az országok fejlesszék ki nemzeti erdőprogramjaikat a vonatkozó nemzeti körülményeknek, célkitűzéseknek és prioritásoknak megfelelően;
- (c) Fejleszteni kell a nemzetközi együttműködést a Testület által javasolt, az erdők valamennyi típusának kezelésére, megőrzésére és fenntartható fejlesztésére irányuló intézkedés végrehajtása érdekében, beleértve a pénzügyi források biztosítását, a kapacitás bővítését, a kutatást és a technológiák átadását;
- (d) Az IPF keretében megfogalmazott programelemekkel kapcsolatos összes kérdés további tisztázása;
- (e) A nemzetközi intézmények és szervezetek – mandátumuknak és viszonylagos előnyeiknek megfelelően – folytassák munkájukat, vállalják a további koordinációt és tárják fel az együttműködés eszközeit az informális, magasszintű Szervezetközi Erdő Munkacsoportban, összpontosítva a Testület által elfogadott cselekvési javaslatok végrehajtására;
- (f) Az országok biztosítsák a megfelelő útmutatást az érintett nemzetközi intézmények irányító testületeinek, valamint az eredményes és hatékony intézkedésekhez szükséges megfelelő eszközöket, továbbá az erdővel kapcsolatos tevékenységeiket hozzák összhangba minden szinten, amikor a Testület cselekvési javaslatait beépítik saját munkaprogramjaikba és tekintetbe veszik a meglévő megállapodásokat és intézkedéseket.

40. Ahhoz, hogy ennek elérését segítsék, elhatározták a kormányközi, politikai párbeszéd folytatását az erdőkről egy ad hoc, nyílt "Kormányközi Fórum az Erdőkről" létrehozásával a Fenntartható Fejlődés Bizottság égisze alatt, amelynek nyitott, átlátható és mindenki részvételére építő módon kell dolgoznia, összpontosítva a megadott feladatkörre és időben behatárolt megbízással, és amelynek többek között az a feladata, hogy:

- (a) Elősegítse és támogassa a Testület cselekvési javaslatainak végrehajtását;
- (b) Vizsgálja, figyelje és jelentésben foglalja össze azokat a fejleményeket, amelyek az erdők valamennyi típusának kezelésével, megőrzésével és fenntartható fejlesztésével kapcsolatosak;
- (c) Foglalkozzon azokkal a kérdésekkel, amelyeket az IPF programjának elemei függőben hagytak, különösen a kereskedelemmel és a környezettel az erdészeti termékekhez és szolgáltatásokhoz kapcsolódóan, a technológiák átadásával és a pénzügyi forrásokra vonatkozó igényekkel.

A Fórumnak fel kell tárnia a nemzetközi intézkedésekre és mechanizmusokra – például egy kötelező érvényű jogi eszközre – vonatkozó egyetértés és a további munka lehetséges elemeit. A Fórum jelentést ad majd a munkájáról a Fenntartható Fejlődés Bizottság részére 1999-ben. A jelentés alapján és a Bizottság nyolcadik ülészakájának határozatától függően a Fórum foglalkozni fog – az erdők valamennyi típusát érintő új intézkedések és mechanizmusok kialakítását vagy egy kötelező érvényű jogi eszköz kimunkálását célzó – kormányközi tárgyalási folyamat létrehozására irányuló további teendőkkel.

41. A Fórumot mielőbb össze kell hívni annak érdekében, hogy saját működési szabályzatát részletesebben kidolgozza és döntsön szervezeti ügyekben. A Fórum munkáját – a Politikai Koordinációs és Fenntartható Fejlődés Főosztály keretében működő – kislétszámú titkárság fogja segíteni, amit a kormányok és nemzetközi szervezetek támogatnak önkéntes és költségvetésen kívüli hozzájárulásokkal.

Energia

42. Az energia lényeges a gazdasági és társadalmi fejlődéshez és az élet minőségének javításához. Azonban az energia termelésének, elosztásának és felhasználásának fenntartható módjai döntő fontosságúak. A fosszilis tüzelőanyagok (szén, olaj és földgáz) továbbra is a legjelentősebbek lesznek az energiaellátásban még sok évig a legtöbb fejlett és fejlődő országban. De arra van szükség, hogy csökkentsük az azok folytatódó kiaknázásából eredő környezeti hatásokat, valamint a helyi egészségügyi kockázatokat és környezetszennyezést jobb nemzetközi együttműködéssel, többek között a kapacitások fejlesztésének és a megfelelő technológiák átadásának kedvezményes finanszírozása területén, továbbá a megfelelő nemzeti intézkedések révén.

43. A fejlődő országokban az energiaszolgáltatások gyors fejlesztése szükséges növekvő népességük életszínvonalának javításához. Az energiaszolgáltatások növekvő szintjének előnyös hatása lenne a szegénység leküzdésére azáltal, hogy növekednek a foglalkoztatási lehetőségek, javul a közlekedés, az egészség és az oktatás. Számos fejlődő országnak, különösen a legkevésbé fejletteknek sürgős szüksége van a megfelelő és korszerű energiaszolgáltatások biztosítására, különösen a vidéki területeken élők milliárdjai számára. Ez jelentős pénzügyi, emberi és műszaki erőforrásokat igényel, valamint az energiaforrások széleskörű kombinációját.

44. Az ebben a részben tárgyalt célkitűzéseknek megfelelően kell tükrözniük az egyenlőségre, a megfelelő energiaellátásra és növekvő energia-felhasználásra vonatkozó igényt a fejlődő országokban, és figyelembe kell venniük azon országok helyzetét, amelyek nagyban függenek attól a jövedelemtől, ami a fosszilis tüzelőanyagok termeléséből, feldolgozásból és exportjából és/vagy felhasználásából származik és amelyeknek komoly nehézséget okoz az alternatív energiaforrásokra való áttérés, valamint azon országok helyzetét, amelyek nagyon érzékenyek az éghajlatváltozás kedvezőtlen hatásaira.

45. Van előrelépés a fenntartható energiafelhasználás irányába és mindenkinek származhat előnye a más országokban elért haladásból. Ugyancsak szükség van a nemzetközi együttműködés biztosítására az energiatakarékosság és az energiahatékonyság javításának, a megújuló energiaforrások alkalmazásának, a kutatás, továbbá az új energetikai technológiák fejlesztésének és terjesztésének előmozdítására.

46. Ezért a következőkre van szükség:

(a) A fenntartható energia termelési, elosztási és felhasználási módok alkalmazásának előmozdítása. Kormányközi szinten e munka elősegítése érdekében a Fenntartható Fejlődés Bizottság az energia kérdéseit meg fogja vitatni a kilencedik ülészakán. Figyelembe véve, hogy az energia szerepe létfontosságú a fenntartható gazdasági növekedés folyamatában, különösen a fejlődő – akár energia importáló, akár exportáló – országokban, és azoknak a bonyolult és kölcsönös összefüggéseknek a tudatában, amelyeket – a fenntartható fejlődéssel összefüggésben – az energiával kapcsolatos kérdések tárgyalása rejt, erre az ülészakára az előkészületeket a hetedik ülészakon kezdeményezni kell, és azokat majd elősegíti egy, az energia és a fenntartható fejlődéssel foglalkozó nyílt kormányközi szakértői csoport, mely a Bizottság nyolcadik és kilencedik ülészakát előkészítő ülészakák közötti találkozókhoz kapcsolódóan fog tevékenykedni. A "Feladatok a XXI. századra" célkitűzéseinek megfelelően a Bizottság kilencedik ülészakájának hozzá kell járulnia ahhoz, hogy a jövőben mindenki számára fenntartható módon biztosítható legyen az energia;

(b) Konkrét intézkedések kialakítása a nemzetközi együttműködés erősítésére a fejlődő országok saját erőfeszítéseinek támogatása érdekében ahhoz, hogy megfelelő és korszerű energiaszolgáltatást nyújtsanak, különösen villamos energiát – környezetbarát módon – népességük minden rétegének, különösen a vidéki területeken;

(c) Az országok – figyelemmel a fejlődő országok sajátos szükségleteire és prioritásaira – támogassák azokat a politikákat és terveket, amelyek számításba veszik az energia termelés, elosztás és felhasználás gazdasági, társadalmi és környezeti vetületeit, beleértve az olyan, kevésbé szennyező energiaforrások felhasználását, mint a földgáz;

(d) A kötelezettségek fejlesztése a megfelelő technológiák átadására a fejlődő és az átmeneti gazdaságú országoknak, beleértve, ahol lehetséges, a határidőhöz kötött kötelezettségeket, ahhoz, hogy ezen országoknak lehetősége legyen a megújuló energiaforrások és a tisztább fosszilis tüzelőanyagok felhasználásának növelésére, és javíthassák az energia termelés, elosztás és felhasználás hatékonyságát. Szükséges, hogy az országok módszeresen növeljék a megújuló energiaforrások alkalmazását a sajátos társadalmi, gazdasági, természeti, földrajzi és éghajlati körülményeiknek megfelelően, továbbá a tisztább tüzelési technológiák alkalmazását, köztük a fosszilis tüzelőanyagok felhasználásának technológiáit, javítsák az energiatermelés, elosztás és felhasználás, valamint más energiaigényes ipari termelési folyamatok hatékonyságát;

(e) Nemzetközi és nemzeti szinten támogatni kell a megújuló energiaforrások felhasználásának technológiáival kapcsolatos kutatásokra, fejlesztésekre és alkalmazásokra irányuló erőfeszítéseket;

(f) A fosszilis tüzelőanyagok vonatkozásában nemzetközi támogatással ösztönözni kell a tisztább és hatékonyabb technológiák további kutatását, fejlesztését, alkalmazását és átadását;

(g) Arra kell bátorítani a kormányokat és a magánszektor, hogy foglalkozzanak a környezeti költségek számításba vételének – az árakban való elismerésének – fokozatos elősegítéséhez szükséges megfelelő eljárásokkal annak érdekében, hogy elérjék a fenntarthatóbb energiafelhasználást, teljes mértékben figyelembe véve valamennyi ország gazdasági, társadalmi és környezeti körülményeit, különösen a fejlődő országokét. Ebben a vonatkozásban a nemzetközi közösségnek együtt kell működnie, hogy minimalizálja a fejlődő országok fejlődési folyamatára gyakorolt esetleges káros hatásokat, amelyeket e politikák és intézkedések végrehajtása eredményezhet. Szükséges továbbá annak ösztönzése, hogy csökkentsék, illetve fokozatosan megszüntessék az energiatermeléssel és felhasználással kapcsolatos támogatásokat, ami gátolja a fenntartható fejlődést. Ezen politikáknak teljes mértékben számításba kell venniük a fejlődő országok sajátos szükségleteit és feltételeit, különösen a legkevésbé fejlett országokét, amint azt a számukra megajánlott, sajátos és differenciált kezelési eljárás jelezte a Sokoldalú Kereskedelmi Tárgyalások Uruguayi Fordulója során elfogadott, a kedvezményekre és az ellentételezést biztosító intézkedésekre vonatkozó megállapodás¹⁸ keretében;

(h) Támogatni kell a jobb koordinációt az energiával kapcsolatos témákban az ENSZ rendszerén belül a Közgyűlés útmutatásai alapján és figyelembe véve az ECOSOC koordinációs szerepét.

Közlekedés

47. A közlekedési ágazat és általában a mobilitás lényeges és előnyös szerepet játszik a gazdasági és társadalmi fejlődésben, és a közlekedési igények kétségtelenül növekedni fognak. A következő 20 évben a közlekedés várhatóan a világ növekvő energia szükségletének fő hajtóereje lesz. A közlekedési ágazat az energia legnagyobb végfelhasználója a fejlett országokban és a leggyorsabban növekvő energiafelhasználók egyike a legtöbb fejlődő országban. A közlekedés jelenlegi módja az uralkodó energiafelhasználási eljárásokkal nem tartható fenn és a jelenlegi trendek tovább növelik azokat a környezeti problémákat, amelyekkel a világnak szembe kell néznie és azokat az egészségi hatásokat, amelyekre a 25. bekezdés utalt. Ezért szükséges:

(a) Olyan integrált közlekedési politikák előmozdítása, amelyek figyelembe veszik a kereskedelmi és személyi mobilitási igények kielégítésének alternatív megoldási módjait és javítják a közlekedési ágazat teljesítményét nemzeti, regionális és globális szinten, továbbá amelyek figyelembe veszik sajátosan – a nemzeti programok és prioritások szerint – a közlekedési ágazathoz kapcsolódó környezetbarát technológiák átadására és a megfelelő képzési programok végrehajtására irányuló nemzetközi együttműködés fejlesztésére vonatkozó igényt;

(b) A földhasználat és a városi, elővárosi és vidéki közlekedés tervezésének integrációja, figyelembe véve az ökológiai rendszerek védelmének szükségességét;

(c) Olyan intézkedések elfogadása és támogatása, megfelelőképpen, amelyek mérséklik a közlekedésnek a környezetre gyakorolt negatív hatásait, beleértve a közlekedési ágazatban a hatékonyságot javító intézkedéseket;

(d) A politikai eszközök széles választékának felhasználása az energiahatékonyság javítására és a hatékonysággal kapcsolatos előírások fejlesztésére a közlekedési és a kapcsolódó ágazatokban;

- (e) Azoknak a vizsgálatoknak a folytatása a megfelelő fórumokon, beleértve a Nemzetközi Polgári Repülésügyi Szervezetet (ICAO), amelyek a légitözlekedés káros környezeti hatásainak mérséklését szolgáló közgazdasági eszközök alkalmazásával foglalkoznak a fenntartható fejlődéssel összefüggésben;
- (f) Meg kell gyorsítani az ólmozott benzin felhasználásának mielőbbi megszüntetését azon célkitűzések elérésének jegyében, amelyek az ólom által okozott súlyos emberi egészségkárosodások csökkentésére vonatkoznak. Ezzel kapcsolatban a fejlődő országok számára folyamatos technológiai és gazdasági segítséget kell nyújtani, hogy képesek legyenek ennek az áttérésnek a megvalósítására;
- (g) A környezetbarát közlekedés eléréséhez önkéntesen alkalmazott útmutatók és azon tevékenységek elősegítése, amelyekkel mielőbb csökkenthetők a járművek következő kibocsátásai: szén-dioxid, szén-monoxid, nitrogén-oxid, szilárd részecske és illékony szerves vegyületek;
- (h) Nemzeti szinten – a közlekedési infrastruktúrák erősítésére és az újszerű tömegközlekedési módok fejlesztésére – együttműködés kialakítása a kormányok, helyi hatóságok, nem-kormányzati szervezetek és a magánszektor bevonásával.

Légekör

48. Annak biztosítására, hogy a globális éghajlatot és légekört ne károsítsuk tovább a jövő nemzedékeit érintő visszafordíthatatlan következményekkel, a nemzetközi közösség politikai akaratára és összehangolt erőfeszítésére van szükség az ENSZ Éghajlatváltozási Keretegyezményben lefektetett elvekkel összhangban szerint. Az Egyezmény értelmében már megtettek néhány – az éghajlatváltozás globális problémájával foglalkozó – első lépést. Az Egyezmény elfogadása ellenére az üvegházhatású gázok kibocsátásának és koncentrációjának növekedése folytatódik, miközben az Éghajlatváltozással Foglalkozó Kormányközi Testület (IPCC) és más fontos testületek által összeállított tudományos bizonyítékok tovább csökkentik a bizonytalanságot és még határozottabban kimutatják a globális éghajlatváltozás jelentős kockázatát. Eddig sok fejlett ország nem tett eleget annak a céljának elérése érdekében, hogy 2000-ig az üvegházhatású gázok kibocsátását újra az 1990. évi szintre csökkentse. A Berlieni Mandátum¹⁹ egyik kritikus eleme annak elismerése lett, miszerint az Egyezmény 4. cikk 2(a) és (b) bekezdésében foglalt kötelezettségek nem elégségesek és ezért szükség van ezen kötelezettségvállalások megerősítésére. A legfontosabb, hogy az Egyezmény Részesének Konferenciája – a Kiotóban 1997-ben később megrendezendő harmadik ülészakán – fogadjon el egy jegyzőkönyvet vagy más jogi eszközt, amely teljes mértékben megfelel a Berlieni Mandátumnak. A Genfi Miniszteri Nyilatkozat²⁰ – amelyet tudomásul vettek annak hivatalos elfogadása nélkül, de amelyet a Részesek Konferenciájának második ülészakán megjelent miniszterek és más delegációvezetők többsége támogatott – többek között ugyancsak felhívott egy jogilag kötelező érvényű jegyzőkönyv vagy más jogi eszköz szövegéről szóló tárgyalások meggyorsítására.

49. A Közgyűlés 19. rendkívüli ülészakán a nemzetközi közösség megerősítette, hogy tudatában van annak, hogy az éghajlatváltozás problémája azoknak a legnagyobb kihívásoknak az egyike, amelyekkel a világ szembesülni fog a következő évszázadban. Sok ország vezetője hangsúlyozta ennek a fontosságát a Közgyűlés előtt elmondott beszédében és körvonalazta a saját országában és nemzetközi szinten folyamatban lévő válaszigazgatásokat.

50. A végső cél – amelyben minden ország egyetért – az, hogy elérjék az üvegházhatású gázok légeköri koncentrációinak stabilizálását egy olyan szinten, amellyel megelőzhető a veszélyes mértékű emberi beavatkozás az éghajlati rendszerbe. Ez hatásos és költségghatékony politikákat és intézkedéseket követel meg, amelyek elégségesek ahhoz, hogy a kibocsátások jelentős csökkentését eredményezzék. A jelenlegi ülészakon az országok áttekintették az Éghajlatváltozási Keretegyezmény Részesének Konferenciája harmadik – Kiotóban megrendezendő – ülészakára való felkészülés helyzetét. Valamennyien egyetértenek annak fontosságában, hogy ott kielégítő eredmény szülessen.

51. Sok országnak az ezekre a tárgyalásokra vonatkozó álláspontja még kialakulóban van, és egyetértés volt abban, hogy nem lenne helyes előre meghatározni az eredményeket, mégis hasznosnak bizonyult a körvonalazódó álláspontok egybevetése.

52. Már széleskörű, de nem általános megállapodás van arról, hogy szükség lesz olyan jogilag kötelező érvényű, jelentős, reális és méltányos célkitűzések számításba vétele az I. függelékben felsorolt országok számára, amelyek az üvegházhatású gázok kibocsátásának jelentős csökkentését eredményezik olyan megadott határidőig, mint 2005, 2010 és 2020. A célok meghatározása mellett, abban is széleskörű egyetértés van, hogy

szükség lesz azoknak a módszereknek és eszközöknek a megfontolása, amelyekkel e célok elérhetők, továbbá figyelembe kell venni az ilyen választékedések gazdasági, környezetre ártalmas és egyéb hatásait minden országra, különösen a fejlődő országokra.

53. Az ENSZ Éghajlatváltozási Keretegyezmény hatékony végrehajtásának elősegítéséhez ugyancsak lényeges a nemzetközi együttműködés a "Feladatok a XXI. századra" 9. fejezetének végrehajtásában, különösen a technológiák átadása és a kapacitásfejlesztés vonatkozásában a fejlődő országok számára.

54. Szükség van a rendszeres megfigyelő hálózatok megerősítésére ahhoz, hogy kimutatható legyen az éghajlatváltozás megkezdődése és eloszlása, továbbá megbecsülhető legyenek a lehetséges hatások, különösen regionális szinten.

55. Az ózonréteg továbbra is súlyosan megfogyatkozott és a Montreali Jegyzőkönyvet²¹ meg kell erősíteni. A Jegyzőkönyv Koppenhágai Kiegészítését ratifikálni kell. A Montreali Jegyzőkönyv Multilaterális Alapjának újra feltöltéséről folytatott tárgyalások közelmúltbeli sikeres lezárása örvendetes hír. Ez forrásokat biztosít, egyebek között, az ózonkárosító anyagok – köztük a metilbromid – korábbi kiváltására a fejlődő országokban. Az alap jövőbeni feltöltésének elégségesnek kell lennie ahhoz, hogy biztosítsa a Montreali Jegyzőkönyv kellő időben történő végrehajtását. A multilaterális alapokkal kapcsolatban jobban figyelembe kell venni a fejlődő országok kapacitás-fejlesztési programjait, valamint az ózonkárosító anyagok illegális kereskedelme elleni hatékony intézkedések végrehajtását.

56. A határokon áttérjedő levegőszennyező anyagok mennyiségének növekedése ellen fel kell lépni, egyebek mellett a szennyezés mértékének csökkentésére irányuló, megfelelő regionális együttműködés keretében.

Mérgező vegyi anyagok

57. A vegyi anyagok helyes kezelése lényeges a fenntartható fejlődés szempontjából és alapvető jelentőségű az emberi egészség és a környezetvédelem számára. Mindazok, akik vegyi anyagokért felelősek azok egész életciklusán keresztül – felelősséggel tartoznak ennek megvalósításáért. Az UNCED óta lényeges haladás történt a vegyi anyagok megbízható kezelésében, különösen a megfelelő intézmények – Kémiai Biztonság Kormányközi Fóruma (IFCS) és Szervezetközi Program a Vegyi anyagok Megbízható Kezelésére (IOMC) – létrehozásán keresztül. Hozzá kell tenni, hogy a belföldi szabályozást kiegészítette a Vegyi anyagok Nemzetközi Kereskedelme Etikai Szabályainak Jegyzéke, és olyan önkéntes ipari kezdeményezések, mint a "Felelős Gondoskodás". A jelentős haladás ellenére számos vegyi anyag továbbra is lényegesen veszélyezteti a helyi, a regionális és globális ökológiai rendszert és az emberi egészséget. Az UNCED óta egyre jobban megértik, hogy bizonyos mérgező vegyi anyagok komolyan károsíthatják az emberi egészséget és a környezetet. Sok tennivaló maradt, és a vegyi anyagok környezetbarát kezelésének továbbra is fontos témának kell maradnia még jóval 2000 után is. Külön figyelmet kell szentelni az együttműködésnek a biztonságos helyettesítő anyagok technológiájának fejlesztésében és átadásában, valamint ezen anyagok termelési kapacitásának fejlesztésében. Végre kell hajtani a vegyi anyagok megbízható kezeléséről szóló határozatot, amelyet az UNEP Kormányzó Tanácsa fogadott el a 19. ülésén, az Előzetes Tájékoztató Alapuló Jóváhagyással (PIC) és a Perzisztens Szerves Szennyezőanyagokkal (POPs) foglalkozó egyezményekről folyó tárgyalásokra vonatkozó ütemtervek szerint. Meg kell jegyezni, hogy a szerves vegyi anyagokat szerepük és viselkedésük alapján meg kell különböztetni a szerves vegyi anyagoktól.

Veszélyes hulladékok

58. A Bázeli Egyezmény²², a Bamakói Egyezmény²³, a Negyedik Lomé-i Egyezmény és más regionális egyezmények végrehajtásában jelentős előrehaladás történt, bár a tennivalók java még hátravan. Jelentős kezdeményezések láttak napvilágot azzal a céllal, hogy elősegítsék a veszélyes hulladékok környezetbarát kezelését a Bázeli Egyezménynek megfelelően, beleértve: (a) a veszélyes hulladékok illegális forgalmának megelőzésére végzett tevékenységeket; (b) alapított regionális központok létrehozását a veszélyes hulladékok minimalizálásának és kezelésének oktatására és a technológiák átadására; és (c) a veszélyes hulladékok kezelését és ártalmatlanítását a lehető legközelebb a keletkezésük helyéhez. Ezeket a kezdeményezéseket tovább kell fejleszteni. Szintén fontos és sürgős, hogy a Bázeli Egyezmény keretében

folyó munkát befejezzék, amely arra irányul, hogy meghatározzák, mely veszélyes hulladékok szabályozása tartozik az Egyezmény hatálya alá, s befejezzék egy olyan jegyzőkönyv tárgyalásait – illetve ezt követően elfogadják és végrehajtsák azt –, amely a veszélyes hulladékok országhatárokon túlra való szállításából és elhelyezéséből származó károkért viselt felelősségi és ellentételezési kérdésekkel foglalkozik. Meg kell határozni a veszélyes hulladékok ártalmatlanítása során szennyezett területet és a kármentesítés érdekében kezdeményezett intézkedéseket. Integrált kezelési megoldások is szükségesek a városi és ipari hulladékok keletkezésének csökkentésére és az újrahasznosítás és újrafeldolgozás elősegítéséhez.

Radioaktív hulladékok

59. A radioaktív hulladékoknak hosszú időn keresztül nagyon komoly környezeti és egészségi hatásai lehetnek. Ezért lényeges, hogy kezelésük biztonságos és felelősségteljes módon történjen. A radioaktív hulladékok tárolását, szállítását, határokon való átjuttatását és ártalmatlanítását a Riói Nyilatkozat összevont elve és a "Feladatok a XXI. századra" c. program szerint kell végezni. Azok az országok, ahol radioaktív hulladékok keletkeznek felelősek azért, hogy biztosítsák annak biztonságos tárolását és ártalmatlanítását. Általában, a radioaktív hulladékot azon államok területén kell ártalmatlanítani, ahol ezek keletkeznek, amennyiben ez összeegyeztethető az ilyen anyagok kezelésének biztonságával. Az egyes országok felelőssége biztosítani, hogy a fennhatóságuk hatálya alá tartozó radioaktív hulladékot a nemzetközileg elfogadott elveknek megfelelően kezeljék, teljes mértékben figyelembe véve az országhatárokon áttérjedő bármely hatást. A nemzetközi közösségnek mindent meg kell tennie, hogy megakadályozza a radioaktív hulladékok exportját olyan országokba, ahol nincsenek megfelelő hulladékkezelő és tároló létesítmények. A nemzetközi közösség azt is elismeri, hogy bizonyos körülmények között regionális intézkedések vagy közösen használt létesítmények alkalmasak lehetnek az ilyen hulladékok ártalmatlanítására. A radioaktív hulladékok kezelését²⁴ olyan módon kell megoldani, hogy az összhangban legyen a nemzetközi joggal, beleértve a megfelelő nemzetközi és regionális egyezmények rendelkezéseit, és a nemzetközileg elfogadott szabályokkal. Fontos a radioaktív hulladékokkal kapcsolatos biztonsági intézkedések megerősítése. Az államok – ahol az lehetséges együttműködve a megfelelő nemzetközi szervezetekkel – ne segítsék elő vagy ne engedjék meg a magas-, közepes- vagy alacsony-aktivitású radioaktív hulladékok tárolását vagy ártalmatlanítását tengeri környezet közelében, hacsak nem állapítják meg, hogy az alkalmazható és nemzetközileg elfogadott elveknek és ajánlásoknak megfelelő tudományos bizonyítékok alapján az ilyen tárolás vagy ártalmatlanítás nem okoz elfogadhatatlan kockázatot az emberek vagy a tengeri környezet számára, és nincs hatással a tenger más törvényes használatára. E bizonyítékok tanulmányozása során az elővigyázatosság elvét kell megfelelő módon alkalmazni. A nemzetközi közösség további cselekvése szükséges a radioaktív hulladékok biztonságos kezelésének fontosságára vonatkozó tájékoztatás növelésére irányuló igény kielégítéséhez és annak biztosításához, hogy a véletlen eseményeket és baleseteket – köztük az ilyen hulladékok ellenőrizetlen kibocsátását – megelőzzék.

60. A "Feladatok a XXI. századra" és a Fenntartható Fejlődés Bizottság második ülészakánának egyik fő ajánlása ezen a területen a Nemzetközi Atomenergia Ügynökség (IAEA), a Nemzetközi Tengerészeti Szervezet (IMO) és érintett nemzetközi szervezetek folyamatban lévő erőfeszítéseinek támogatására vonatkozott. Közel állnak a befejezéshez a jelenleg folyó tárgyalások az IAEA égisze alatt a Közös Egyezményről a Használt Fűtőelem Kezelésének Biztonságáról és a Radioaktív Hulladék Kezelésének Biztonságáról. Ez a nemzetközi jog átfogó kodifikációját fogja nyújtani, valamint útmutatót a legjobb gyakorlat alkalmazásokhoz ezen a területen. Ez méltán alapul majd a témához kapcsolódó legjobb gyakorlat elvein, amit a nemzetközi közösségben alakítottak ki, beleértve azt az elvet, hogy általában a radioaktív hulladékokat abban az államban ártalmatlanítsák, ahol azok keletkeztek, amennyiben ez összeegyeztethető az ilyen anyagok kezelésének biztonságával. A kormányok mielőbb véglegesítsék ezt a szöveget és sürgősen ratifikálják és hajtsák végre azt, annak érdekében, hogy tovább javítsák a gyakorlatot és erősítsék a biztonságot ezen a területen. Sugárzó nukleáris fűtőanyagok (INF) és magas aktivitású hulladékok tengeri szállítását az INF Szabályzat alapján kell elvégezni, amelynek kötelező eszközzé való fejlesztését megfontolás tárgyává kell tenni. További tárgyalásokat kell folytatni a megfelelő fórumokon a radioaktív hulladékok kezelésével kapcsolatos tevékenységek határokon átjutó esetleges környezeti hatásairól, továbbá az azon államok előzetes figyelmeztetésének, megfelelő tájékoztatásának és a velük való konzultációnak a kérdéséről, amelyek esetleg ilyen hatások érhetnek.

61. A globális és regionális együttműködés fejlesztése – beleértve az információk és tapasztalatok cseréjét és a megfelelő technológiák átadását – szükséges a radioaktív hulladékok kezelésének javításához. Támogatni kell a

radioaktív anyagokkal fertőzött területek megtisztítását, amit a nukleáris tevékenységek bármely típusa okozott, s az egészségügyi kutatásokat az ilyen területek körüli térségekben, megfelelőképpen és úgy, hogy felmérjük az egészségügyi kezelésre vonatkozó esetleges igényt és biztosítják azt.

Műszaki segítséget kell nyújtani a fejlődő országoknak, felismerve a kis szigetek fejlődő államainak sajátos szükségleteit, lehetővé téve, hogy kifejlesszék vagy tökéletesítsék az eljárásokat azoknak a radioaktív hulladékok biztonságos kezelésére és ártalmatlanítására, amelyek a gyógyászati, kutatási és ipari alkalmazásokból származnak.

Termőföld és fenntartható mezőgazdaság

62. A termőföld degradációja és a talajpusztulás az emberek millióinak megélhetését és a jövő élelmezési biztonságát veszélyezteti és hatásai érintik a vízi erőforrásokat és a biológiai sokféleség megőrzését. Sürgős szükség van azoknak a módszerek a meghatározására, amelyekkel a talaj degradációjának világszerte gyorsuló folyamata megállítható vagy megfordítható, egy ökológiai rendszer szemléletű megközelítést használva, figyelembe véve a hegyvidéki ökológiai rendszerekben élő népek szükségleteit és tekintettel a mezőgazdaság többirányú feladataira. Az emberiség legnagyobb kihívása, hogy megvédje és fenntarthatóan kezelje azt a természeti erőforrás alapot, amittől az élelmiszer és rosnövény termelés függ, miközben élelmet és lakást biztosít a még mindig növekvő népesség számára. A nemzetközi közösség felismerte egy integrált megközelítés szükségességét a föld és talaj erőforrások védelmére és az azokkal való fenntartható gazdálkodásra, mint azt a Biológiai Sokféleség Egyezmény²⁵ Részesének Konferenciáján elfogadott III/11 határozat kimondja, beleértve a talaj degradációjának felmérését, az összes érdekelt fél közreműködésével helyi és nemzeti szinten, így a gazdákat, az élelmiszer kistermelőket, a bennszülött népeket, a nem-kormányzati szervezeteket és különösen a nőket, akiknek meghatározó szerepe van a vidéki közösségekben. Ennek magában kell foglalnia olyan tevékenységeket, amelyek biztosítják a biztonságos földbirtoklást, a földhöz való hozzájutást, hiteleket és képzést, továbbá azon akadályok elhárítását, amelyek gátolják a gazdákat, különösen a kistermelőket és a parasztokat abban, hogy befektessenek és földjeiket és gazdaságaikat fejlesszék.

63. Továbbra is fontos az erőfeszítések folytatása a szegénység leküzdésére, többek között kapacitás-fejlesztésen keresztül a helyi élelmiszer-ellátó rendszerek megerősítésére, az élelmezési biztonság javításával és a megfelelő táplálék biztosításával a több mint 800 millió alultáplált ember számára a világon, akik főként a fejlődő országokban élnek. A kormányoknak ki kell alakítaniuk azokat a politikákat, amelyek támogatják a fenntartható mezőgazdaságot éppúgy, mint a termelékenységet és a jövedelmezőséget. Átfogó vidékfejlesztési politikák szükségesek ahhoz, hogy javítsák a földhöz való hozzájutást, a szegénység elleni harcot, munkahelyeket teremtsenek és csökkentsék a vidékről való elvándorlást. Azon kötelezettségeknek megfelelően, amelyekről egyetértés született a Római Nyilatkozatban a Világ Élelmezési Biztonságáról és az Élelmezési Világtalálkozó Akciótervében, amelyet az Élelmezési Világtalálkozó (Róma, 1996 november 13-17.)²⁶ fogadott el, fontos politikai feladat a fenntartható élelmezési biztonság elérése mind a városi, mind a vidéki szegények számára, s ehhez a fejlett országoknak és a nemzetközi közösségeknek segítséget kell nyújtania a fejlődő országok részére. Ezen célok eléréséhez a kormányoknak kiemelten kell foglalkozniuk a Római Nyilatkozatban és az Akciótervben vállalt kötelezettségek végrehajtásának, különösen azzal a felhívással, amely minimális célul tűzi ki azt, hogy a világ alultáplált népességének számát a felére csökkentsék 2015-ig. A kormányokat és a nemzetközi szervezeteket arra ösztönözik, hogy hajtsák végre a Globális Akciótervet az Élelmezési és Mezőgazdasági Növénygenetikai Források Megőrzésére és Fenntartható Hasznosítására, amit a Nemzetközi Technikai Konferencia a Növénygenetikai Forrásokról fogadott el (Lipcse, 1996. június 17-23.). A Fenntartható Fejlődés Bizottság 6. ülészakán, 1998-ban, a fenntartható mezőgazdaság és földhasználat témaköreit vizsgálni kell az édesvíz témájával kapcsolatban. Kihívás a mezőgazdasági kutatások számára az, hogy az összes gazdálkodásba vont földterületen növelik a hozamot, miközben a természeti erőforrás alapot védik és megőrzik. A nemzetközi közösségnek és a kormányoknak folytatni vagy növelni kell a mezőgazdasági kutatási befektetéseket, mivel éveket vagy évtizedeket vesz igénybe a kutatás új irányainak kifejlesztése és a kutatási eredmények alkalmazása – fenntartható gyakorlatként – a földeken. A fejlődő országoknak, különösen a magas népsűrűségűeknek, szüksége van nemzetközi együttműködésre, hogy hozzájussanak ezen kutatások eredményeihez és a technológiákhoz, amelyek célja a mezőgazdaság termelékenységének javítása korlátozott területeken. Általánosabban, a nemzetközi együttműködés folytatása szükséges a fejlődő országok támogatására az alapvető mezőgazdasági követelményekkel összefüggő számos más területen. Szükséges a reformfolyamat folytatásának

támogatása a az Uruguayi Fordulón elért Megállapodással összhangban, különösen a Mezőgazdasági Megállapodást 20. cikke szerint, továbbá a Kereskedelmi Világszervezet által elfogadott "A reformprogramból eredő, a legkevésbé fejlett és nettó élelmiszer importőr fejlődő országokat érintő lehetséges negatív hatásaira vonatkozó intézkedésekről szóló határozat" teljes mértékű végrehajtása.

Elsivatagosodás és aszály

64. A kormányok sürgősen fejezzék be a csatlakozást az 1996. december 26-án hatályba lépett "ENSZ egyezményhez az elsivatagosodás elleni küzdelemről a súlyos aszályval és/vagy elsivatagosodással sújtott országokban, különös tekintettel Afrikára" – annak aláírásával és ratifikálásával, elfogadásával, jóváhagyásával és/vagy az ahhoz való csatlakozással –, és mielőbb hajtsák végre azt, valamint támogassák az Egyezményben Részesek Konferenciájának 1997 szeptemberében Rómában megtartandó első ülészakát és aktívan vegyenek részt azon.

65. A nemzetközi közösségnek sürgősen fel kell ismernie a nemzetközi együttműködés alapvető jelentőségét és szükségességét az elsivatagosodás elleni harcban és az aszály okozta hatások mérséklésében. Abból a célból, hogy növeljék a meglévő pénzügyi mechanizmusok hatékonyságát és eredményességét, a nemzetközi közösség és különösen a fejlett országok támogassák azt a globális mechanizmust, amely valóban képes lesz azon intézkedések elősegítésére, amelyek mozgósítják és közvetítik az alapvető erőforrásokat az Egyezmény és regionális mellékletei előreviteléhez, s hozzájárulnak a szegénység leküzdéséhez, amely az elsivatagosodás és aszály egyik fő következménye a legtöbb érintett országban. Más vélemények szerint a nemzetközi közösségnek és különösen a fejlett országoknak új és kiegészítő forrásokat kell nyújtaniuk ugyanezen célokra. Halogatás nélkül a kölcsönösen elfogadott feltételek szerint a fejlődő országok részére át kell adni azokat a környezetbarát, gazdasági szempontból megfelelő és társadalmilag elfogadható technológiákat, amelyek célszerűek az elsivatagosodás elleni küzdelemhez és/vagy az aszály okozta hatások mérsékléséhez, figyelembe véve a fenntartható fejlődés elérésének elősegítését az érintett területeken.

Biológiai sokféleség

66. A biológiai sokféleség megőrzésének és fenntartható használatának, valamint a genetikai források összetevőinek hasznosításából eredő előnyök igazságos és méltányos elosztásának sürgető szükségessége fennmaradt. A biológiai sokféleség veszélyeztetése főként az élőhelyek tönkretételéből, a túlzott mértékű begyűjtésből, a szennyezésből és az idegen növények és állatok helytelen betelepítéséből fakad. Sürgősen szükséges a kormányok és a nemzetközi közösség számára a megfelelő nemzetközi intézmények támogatásával, hogy:

- (a) döntő lépéseket tegyenek a gének, fajok és ökológiai rendszerek megőrzésére és fenntartására azzal a céllal, hogy elősegítsék a biológiai sokféleség fenntartható kezelését;
- (b) ratifikálják a Biológiai Sokféleség Egyezményt, és teljesen és eredményesen hajtsák végre azt a Részesek Konferenciájának határozataival együtt, beleértve a mezőgazdasági biológiai sokféleségről ajánlásokat és a Jakartai Mandátumot a Tengeri és a Partmenti Területek Biológiai Sokféleségéről, továbbá sürgősen lássák el azokat a feladatokat, amelyeket a Részesek Konferenciája határozott meg a harmadik ülészakon munkaprogramjában a szárazföldi biológiai sokféleségről²⁷, az Egyezményben elfogadott ökológiai rendszer megközelítés szerint;
- (c) konkrét intézkedéseket tegyenek a genetikai források hasznosításából eredő haszon igazságos és méltányos elosztására az Egyezmény rendelkezéseivel és a Részesek Konferenciája határozataival megegyezően, amelyek többek között a genetikai forrásokhoz való hozzáférésre, a biotechnológia és az abból eredő haszon felhasználására vonatkoznak;
- (d) további figyelmet szenteljenek az új és kiegészítő pénzforrások biztosításának az Egyezmény végrehajtásához;
- (e) elősegítsék a technológiák átadását a fejlődő országok részére, beleértve a biotechnológiát, az Egyezmény rendelkezéseivel összhangban;

- (f) tiszteletben tartásuk, megőrzésük és megvédjük a hagyományos életmódot megtestesítő bennszülött és helyi közösségek ismereteit, újításait és gyakorlatát, és ösztönözzük a hagyományos tudásból származó előnyök méltányos elosztását ahhoz, hogy ezáltal megfelelően védjük és jutalmazzuk ezeket a közösségeket, a Biológia Sokféleség Egyezmény rendelkezéseivel és a Részesek Konferenciája határozataival összhangban;
- (g) gyorsan véglegesítsék a biológia biztonság jegyzőkönyvét a Biológiai Sokféleség Egyezmény keretében, annak tudatában, hogy e munka idején ideiglenesen az UNEP Nemzetközi Technikai Útmutatója a Biotechnológiai Biztonságról alkalmazható, majd egészítsék ki azt e munka lezárását követően, többek között a biológiai biztonsággal kapcsolatos kapacitás-fejlesztési ajánlásokkal;
- (h) hangsúlyozzák egy a Részesek által létrehozandó "elszámoló intézmény"-rendszer mechanizmusának fontosságát az Egyezmény rendelkezéseivel összhangban;
- (i) felismerjék a nők szerepét a biológiai sokféleség megőrzésében és a biológiai erőforrások fenntartható hasznosításában;
- (j) nyújtsanak megfelelő támogatást a biológiai sokféleség megőrzésének és a biológiai erőforrások fenntartható hasznosításának a nemzeti fejlesztési tervekbe való integrálásához;
- (k) előmozdítsák a nemzetközi együttműködést a nemzeti kapacitások fejlesztésére és erősítésére, beleértve az emberi erőforrások fejlesztését és az intézmények kiépítését;
- (l) tegyenek ösztönző intézkedéseket nemzeti, regionális és nemzetközi szinten a biológiai sokféleség megőrzésének és fenntartható hasznosításának előmozdítására, s vegyék számításba azokat a módszereket, amelyek növelik a fejlődő országok lehetőségeit ahhoz, hogy versenyképesek legyenek a biológiai erőforrások kialakuló piacán, miközben javítják e piac működését.

Fenntartható idegenforgalom

67. Az idegenforgalom jelenleg egyike a világ legnagyobb és leggyorsabban növekvő gazdasági ágazatainak. Az idegenforgalom várható növekedése és számos fejlődő ország, beleértve a kis fejlődő szigetállamok, növekvő függése ettől az ágazattól – mint amelyik a leginkább biztosítja a foglalkoztatást és hozzájárul a helyi, nemzeti, regionális gazdasághoz – aláhúzza annak a szükségességét, hogy külön figyelmet szenteljenek a környezet megőrzése és védelme és a fenntartható idegenforgalom közötti kapcsolatnak. Ebben a vonatkozásban a fejlődő országok erőfeszítései – a hagyományos értelemben vett idegenforgalom fogalmának kiterjesztésére úgy, hogy az magában foglalja a kulturális és az ökoturizmust is – méltók a megkülönböztetett figyelemre és a nemzetközi közösség, s a nemzetközi pénzügyek segítségére.

68. Szükséges továbbá figyelembe venni az idegenforgalom fontosságát a "Feladatok a XXI. századra" programmal összefüggésben. Az idegenforgalom más ágazatokhoz hasonlóan erőforrásokat használ és hulladékot "termel", és ebben a folyamatban környezeti, kulturális és szociális költségeket és hasznot állít elő. Az idegenforgalmi ágazatban a fogyasztás és termelés fenntartható módja érdekében lényegesen erősíteni kell a nemzeti politika fejlesztését és a kapacitásokat a területi tervezés, a hatásvizsgálat, a gazdasági és szabályozási eszközök használata, továbbá a tájékoztatás, az oktatás és marketing területén. Külön gondot jelent a biológiai sokféleség és az olyan érzékeny ökológiai rendszerek degradációja, mint a korallzátonyok, hegyek, tengerparti területek és vizes élőhelyek.

69. A politikát az érdekelt felekkel – különösen a magánszektoral, a helyi és bennszülött közösségekkel – együttműködve kell fejleszteni és végrehajtani. A Bizottságnak ki kell dolgoznia az intézkedésekre összpontosító nemzetközi munkaprogramot a fenntartható idegenforgalomról közösen az Idegenforgalmi Világszervezettel (WTO), az UNCTAD-dal, az UNEP-pel, a Biológiai Sokféleség Egyezményben Részesek Konferenciájával és más érintett testületekkel.

70. Az idegenforgalom fenntartható fejlesztése minden ország számára fontos, különösen a kis fejlődő szigetállamok számára. Nemzetközi együttműködésre van szükség az idegenforgalom fejlesztési lehetőségeinek elősegítésére a fejlődő országokban, beleértve az ökoturizmus fejlesztését és marketingjét, figyelembe véve a természetmegőrzési politikák fontosságát, amelyek ahhoz szükségesek, hogy biztosítsák ezen ágazat fejlesztésének hosszú távú előnyeit – különösen a kis fejlődő szigetállamokban a Kis Fejlődő Szigetállamok Fenntartható Fejlődési Akcióprogramjának megfelelően.

Kis fejlődő szigetállamok

71. A nemzetközi közösség újra megerősítette elkötelezettségét a Kis Fejlődő Szigetállamok Fenntartható Fejlődési Akcióprogramjának végrehajtására. A Fenntartható Fejlődés Bizottság a negyedik ülészakán 1996-ban elvégezte az Akcióprogram bizonyos területeinek féldős áttekintését. 1998-ban a Bizottság hatodik ülészakán majd az Akcióprogram minden lényeges fejezetét és témakörét áttekintik. Az Akcióprogram teljes és átfogó áttekintését más ENSZ világkonferenciák áttekintésével összhangban 1999-re ütemezték. A Bizottság ötödik ülészakán elfogadta az Akcióprogram teljes áttekintésének módjáról szóló határozatot, beleértve egy kétnapos rendkívüli közgyűlési ülészak megtartását közvetlenül a Közgyűlés 54. ülészaka előtt, az Akcióprogram végrehajtásának részletes felmérésére és értékelésére. A határozat teljes végrehajtása jelentősen hozzájárulhat a Kis Fejlődő Szigetállamok Fenntartható Fejlődési Világkonferencián elfogadott célkitűzések eléréséhez.

72. Az Akcióprogram végrehajtásának érdekében jelentős erőfeszítések történtek nemzeti és regionális szinten. Ezeket az erőfeszítéseket ki kell egészíteni a nemzetközi közösség hatékony pénzügyi támogatásával. A külső segítség – a szükséges infrastruktúra kiépítéséhez és a nemzeti kapacitások fejlesztéséhez, beleértve a humán erőforrásokat és intézményi kapacitásokat, továbbá a fenntartható fejlődés gyakorlatára és a környezetbarát technológiák átadására vonatkozó információkhoz való hozzáférés elősegítéséhez, a "Feladatok a XXI. századra" 34.14 (b) bekezdésének megfelelően – döntő jelentőségű a kis fejlődő szigetállamok számára az Akcióprogram céljainak hatékony eléréséhez. A nemzeti kapacitás-fejlesztés segítésére a kis fejlődő szigetállamok információhálózatát és műszaki támogatási programját a meglévő regionális és szubregionális intézmények támogatásával mielőbb működtetni kell.

Természeti katasztrófák

73. A természeti katasztrófáknak aránytalan következményei vannak a fejlődő országok számára, különösen a kis fejlődő szigetállamok és a rendkívül érzékeny ökológiai rendszerrel bíró országok számára. A fenntartható fejlődési programok keretében nagyobb jelentőséget kell tulajdonítani a Természeti Katasztrófák Csökkentésének Világkonferenciáján (Jokohama, Japán, 1994. május 23-27.) vállalt kötelezettségek végrehajtásának (A/CONF.172/9, és Add.1). Különösen nagy szükség van a kapacitás-fejlesztésre a katasztrófákkal kapcsolatos tervezésben és irányításban, valamint a korai figyelmeztető technológiák átadásának ösztönzésében és elősegítésében azon országok – különösen a fejlődő országok és az átmeneti gazdaságú országok – számára, amelyek "hajlamosak" a természeti csapásra.

74. Annak elismerése mellett, hogy további munkára szükség van a világ minden részében, különösképpen szükség van a fejlődő országoknak számára a segítségnyújtásra a következő területeken:

- (a) Azoknak a mechanizmusoknak és politikáknak az erősítése, amelyek célja a természeti csapások hatásának csökkentése, a felkészültség javítása és a természeti csapásokkal kapcsolatos szempontok integrálása a fejlesztési tervezés során – többek között, a természeti csapások enyhítéséhez és az azokkal kapcsolatos felkészüléshez, intézkedésekhez és helyreállításhoz szükséges erőforrásokhoz való hozzáféréseken keresztül;
- (b) A megfelelő technológiákhoz való hozzájutás és a képzésben való részvétel lehetőségének javítása a veszély- és kockázatfelmérés, illetve a korai figyelmeztető rendszerek területén, továbbá a környezeti katasztrófák elleni védekezés területén – a nemzeti, szubregionális és regionális stratégiákkal összhangban;
- (c) Műszaki, tudományos és pénzügyi támogatás biztosítása a katasztrófákkal kapcsolatos felkészüléshez és intézkedésekhez a "Természeti Katasztrófák Mérséklésének Nemzetközi Évtizede" programjában foglaltak értelmében.

Káros környezeti hatással járó jelentős technológiai és egyéb katasztrófák

75. A káros környezeti hatással járó jelentős technológiai és hasonló katasztrófák sok országban lényegesen gátolhatják a fenntartható fejlődés céljainak elérését. A nemzetközi közösségnek erősítenie kell az együttműködést az ilyen katasztrófák megelőzésében és mérséklésében, a katasztrófák következményeinek

enyhítésében és a katasztrófát követő helyreállítási tevékenységben az érintett országok képességének fejlesztése érdekében ahhoz, hogy megbirkózzanak az ilyen helyzetekkel.

3. A VÉGREHAJTÁS ESZKÖZEI

Pénzügyi források és mechanizmusok

76. A pénzügyi források és mechanizmusok kulcsszerepet játszanak a "Feladatok a XXI. századra" végrehajtásában. Általában a "Feladatok a XXI. századra" végrehajtásának finanszírozását egy ország saját állami és magánszektorából származó forrásokból kell megoldani. A fejlődő országok számára az ODA a külső pénzügyi támogatás fő forrása, emellett jelentős új és kiegészítő pénzügyi támogatásra lesz szükség a fenntartható fejlődéshez és a "Feladatok a XXI. századra" végrehajtásához. Ezért sürgősen teljesíteni kell a "Feladatok a XXI. századra" valamennyi pénzügyi kötelezettségvállalását, különösen amelyeket a 33. fejezet tartalmaz, továbbá az új és kiegészítő erőforrásokról szóló rendelkezéseket, amelyek kellő mértékűek és előreláthatóak. Lényeges, hogy megújult erővel biztosítsák minden pénzügyi támogatási forrás hozzájárulását a gazdasági növekedéshez, a szociális fejlődéshez és a környezetvédelemhez, a fenntartható fejlődéssel és a "Feladatok a XXI. századra" végrehajtásával összefüggésben.

77. A fejlődő országok – különösen az afrikai és a legkevésbé fejlett országok – számára az ODA marad a külső pénzügyi támogatás legfontosabb forrása, és az lényeges a "Feladatok a XXI. századra" haladéktalan és hatékony végrehajtásához, amit általában nem tud helyettesíteni a magántőke beáramlása. A fejlett országoknak ezért teljesítenie kell vállalt kötelezettségeiket, hogy mielőbb elérjék a GNP 0,7 %-ára vonatkozó, elfogadott ENSZ célkitűzést. Ebben az összefüggésben a jelenlegi lefelé irányuló – az ODA GNP-hez viszonyított arányában mutatkozó – trendek aggodalomra adnak okot. E trendek visszafordítására irányuló erőfeszítéseket fokozni kell, figyelembe véve azt, hogy az ODA minőségét és hatékonyságát javítani szükséges. A globális együttműködés szellemében e csökkenést okozó tényezőket minden országnak meg kell vizsgálnia. Stratégiákat kell kidolgozni a segélyprogramokhoz szükséges támogatások növelésére és azoknak a kötelezettségvállalásoknak az "újjaélesztésére", amit az adományozó országok tettek az UNCED során. Néhány ország már teljesíti vagy túlteljesíti a 0,7 %-os elfogadott célt. A hivatalos pénzügyi támogatás a fejlődő országok, különösen a legkevésbé fejlett országok részére, lényeges eleme marad a "Feladatok a XXI. századra" programban megfogalmazott együttműködésnek. Az ODA fontos szerepet játszik – többek között – a kapacitás-fejlesztésben, az infrastruktúrában, a szegénység elleni küzdelemben és a környezetvédelemben a fejlődő országokban, és annak döntő szerepe van a legkevésbé fejlett országok számára. Az ODA egy fontos kiegészítő és közvetítő szerepet játszhat a gazdasági növekedés előmozdításában, továbbá néhány esetben ösztönözheti a magánbefektetéseket, és, ahol ez megfelelő, az adott ország által megszabott kapacitás-fejlesztés és -erősítés minden összetevőjét.

78. A multilaterális pénzintézetek által nyújtott támogatás a saját koncessziós mechanizmusaikon keresztül szintén lényeges a fejlődő országoknak azon törekvéseikhez, hogy teljes mértékben végre tudják hajtani azokat a fenntartható fejlődési célkitűzéseket, amelyeket a "Feladatok a XXI. századra" tartalmaz. Ezen intézményeknek továbbra is tekintettel kell lennie a fejlődő országok fejlesztési szükségleteire és prioritásaira. A fejlett országoknak sürgősen teljesíteniük kell a Nemzetközi Fejlesztési Társaság (IDA) alapjának tizenegyedik feltöltésekor vállalt kötelezettségeiket.

79. A folytatólagos és teljes kötelezettségvállalás az adományozók (donorok) részéről a megfelelő, fenntartott és előrelátható pénzügyi támogatásra a GEF működéséhez fontos a fejlődő országok számára ahhoz, hogy a globális környezeti haszon a továbbiakban is elérhető legyen. Az adományozó országok sürgősen kötelezzék el magukat az új és kiegészítő források nyújtására – figyelembe véve a méltányos teherviselést – a GEF kielégítő mértékű újrafeltöltésével, amiből globális környezeti hasznok elérésére vissza nem térítendő támogatások és kedvezményes segélyek kaphatók, ezáltal előmozdítva a fenntartható fejlődést. Foglalkozni kell annak vizsgálatával, hogy a GEF jelenlegi mandátuma mennyire rugalmasan értelmezhető a globális környezeti hasznok eredményező tevékenységek támogatására. A projekt-ciklust figyelembe véve, további erőfeszítéseket kell tenni a döntési rendszer javításának folytatására abból a célból, hogy egy hatékony és eredményes, valamint átlátható, a részvételre építő és demokratikus keret fenntartását biztosítsák. Amikor az ENSZ Éghajlatváltozási Keretegyezmény és a Biológiai Sokféleség Egyezmény pénzügyi rendszerének működtetőjeként tevékenykedik, akkor a GEF működésének összhangban kell lennie ezekkel az egyezményekkel és elő kell segítenie végrehajtásukat. A GEF végrehajtó szervezeteinek – az ENSZ

Fejlesztési Programjának (UNDP), az ENSZ Környezeti Programjának (UNEP) és a Világbanknak – a megfelelő módon, saját mandátumukkal összhangban meg kell erősíteniük együttműködésüket minden szinten, beleértve a területi szintet.

80. Az Egyesült Nemzetek rendszere működési tevékenységének hatékonyságát, eredményességét és hatását növelni kell, többek között, a pénzalapjainak jelentős emelésével előrelátható, folyamatos és biztos feltételekkel, a fejlődő országok szükségleteinek növekedésével arányban és a 47/199 és 48/162 határozat teljes végrehajtásával. Szükség van a források erőteljes növelésére – előrelátható, folyamatos és biztos feltételekkel – a fejlesztéseket szolgáló működtetési tevékenységekhez a fejlődő országok növekvő szükségleteinek arányában.

81. A magántőke a gazdasági növekedés fontos eszköze egyre több fejlődő ország esetében. El kell érni a külföldi magánbefektetések magasabb szintjét, tekintettel azok egyre nagyobb szerepére. A magánbefektetések magasabb szintjének ösztönzéséhez kormányoknak azt a célt kell követniük, hogy biztosítják a makrogazdasági stabilitást, nyitott kereskedelmi és befektetési politika folytatását és a jól működő jogi és pénzügyi rendszert. További vizsgálatokat kell végezni, amelyek magukban foglalnak vizsgálatokat a megfelelő környezet megtervezéséről – nemzeti és nemzetközi szinten – a külföldi magánbefektetések számára, különösen a közvetlen külföldi beruházások (FDI) elősegítésére a fejlődő országokban úgy, hogy azok növekvő mértékben hozzájáruljanak a fenntartható fejlődéshez. Annak biztosítására, hogy az ilyen befektetések támogassák a fenntartható fejlődés célkitűzéseit, lényeges, hogy mind a befektetők, mind a fogadó országok nemzeti kormányai megfelelő szabályozási kereteket és ösztönzőket nyújtsanak a magánbefektetők részére. Ezért további munkára van szükség a megfelelő politikák és intézkedések megtervezésére, amelyek célja, a befektetések hosszú távú beáramlásának támogatása a fejlődő országokba olyan tevékenységek erősítésére, amelyek növelik termelőképességüket és csökkentik e tőkeáramlás bizonytalanságát. Az ODA-t támogatókat (donorokat) és a multilaterális fejlesztési bankokat ösztönözni kell arra, hogy erősítsék elkötelezettségüket a fejlődő országokba történő befektetések támogatásában olyan módon, ami együttesen mozdítja elő a gazdasági növekedést, a társadalmi fejlődést és a környezetvédelmet.

82. A külső adósság problémája folyamatosan gátolja a fejlődő országok erőfeszítéseit a fenntartható fejlődés elérésében. A súlyosan eladósodott, szegény országok fennálló adósságproblémáinak megoldására, a hitelező és adós országoknak és a nemzetközi pénzügyi intézményeknek erőfeszítéseket kell tenniük úgy, hogy hatékony, méltányos, fejlesztésre irányuló és tartós megoldásokat találjanak az adósságproblémára, beleértve az adósságyenyhitést az adósság átütemezésével, csökkentésével és cseréjével, illetve ahol helyénvaló, az adósság elengedésével, továbbá olyan segélyek és kedvezmények nyújtásával, amelyek segítenek a hitelképesség visszaállítását. A Világbank és a Nemzetközi Valutaalap (IMF) által közösen tett "Kezdeményezés a súlyosan eladósodott szegény országok (HIPC) adósságára", amelyet a Párizsi Klubba tömörült hitelező országok támogatnak, fontos fejlemény a multilaterális adósságprobléma csökkentésére. A HIPC Adósság Kezdeményezés végrehajtása kiegészítő pénzügyi erőforrásokat tesz szükségessé a kétoldalú és a multilaterális hitelezők részéről anélkül, hogy az hátrányosan érintené a fejlődő országok fejlesztési tevékenységeihez szükséges támogatásokat.

83. Szükség van annak teljesebb megértésére, hogy az eladósodottság miként hat a fejlődő országoknak a fenntartható fejlődésre való törekvésére. Ezért az ENSZ Titkárságot, a Világbankot és az IMF-et felhívják az UNCTAD-dal való együttműködésre, a fejlődő országok eladósodottsága és a fenntartható fejlődése közötti összefüggések további vizsgálata céljából.

84. Bár a nemzetközi együttműködés nagyon fontos a fejlődő országok fejlesztési erőfeszítéseinek megsegítésében, általában véve, a "Feladatok a XXI. századra" végrehajtásának pénzügyi forrásai az országok saját állami és magánszektorból erednek. A hazai források, köztük a hitelek felhasználását elősegítő politikák magukban foglalhatják a hatékony – a fiskális és monetáris politikai reformokra is kiterjedő – makrogazdasági reformokat, a meglévő támogatások áttekintését és reformját, továbbá a személyi megtakarítások és a hitelekhez, különösen a mikrohitelekhez való hozzájutás elősegítését, többek között a nők számára. Ezeket a politikákat az egyes országoknak maguknak kell meghatározniuk, figyelembe véve saját jellemzőiket és lehetőségeiket, a különböző fejlettségi szinteket, különösen, ahogy azt a nemzeti fenntartható fejlesztési stratégiák tükrözik, ahol ilyenek léteznek.

85. Szükséges a meglévő támogatások átláthatóbbá tétele, azért hogy növekedjék a közvélemény tájékozottsága azok tényleges gazdasági, társadalmi és környezeti hatásait illetően, és azok megreformálását vagy – szükség szerint – azok megszüntetését lehetővé téve. Elő kell segíteni a további nemzeti és nemzetközi kutatást ezen a területen azért, hogy segítse a kormányokat azon támogatások megjelölésében és fokozatos megszüntetésének megfontolásában, melyek hatása piactorzító és társadalmilag és környezetileg káros. A támogatások

csökkentésénél teljes mértékben figyelembe kell venni az egyes országok sajátos körülményeit és fejlettségi színvonalának különbségeit, és tekintettel kell lenni a lehetséges hátrányos hatásokra, különösen a fejlődő országokban. Továbbá kívánatos lenne a nemzetközi együttműködés és koordináció felhasználása a támogatások csökkentésének elősegítésére, ahol ennek jelentős hatása van a versenyképességre.

86. Abból a célból, hogy csökkenjenek a gazdasági eszközök kiterjedt használatának korlátai, a kormányok és nemzetközi szervezetek gyűjtsék össze és osszák meg a gazdasági eszközök alkalmazására vonatkozó információkat, és vezessenek be kísérleti eljárásokat, amelyek segítségével egyebek mellett bemutatható, hogyan érhető el az ilyen eszközök legjobb felhasználása miközben elkerüljük minden országot, különösen a fejlődő országok versenyképességére és kereskedelmi feltételeire, továbbá a társadalom marginalizálódott és érzékeny területeire gyakorolt kedvezőtlen hatásokat. Olyan gazdasági eszközök bevezetésekor, amelyek a háztartások és a kis- és középvállalkozások (SME) számára növelik a gazdasági tevékenységek költségeit, a kormányoknak meg kell fontolni a fokozatos bevezetést, nyilvános oktatási programok biztosítását és a célirányos technikai segítségnyújtást, mint olyan stratégiákat, amelyek csökkentik az elosztásból eredő hatásokat. Számos országban, különösen a fejlődő országokban végzett különböző vizsgálatok és a gyakorlati tapasztalatok jelezték, hogy a megfelelő gazdasági eszközök helyes alkalmazása segíthet az olyan előnyös lehetőségek megteremtésében, amelyek előmozdítják a fenntarthatóbb fogyasztói és termelői magatartás kialakulását ezekben az országokban. Mindazonáltal, szükség van arra, hogy több országban végezzenek további vizsgálatokat és ellenőrizzék a gyakorlati tapasztalatokat, számításba véve az egyes országok sajátos körülményeit és az ilyen gazdasági eszközök elfogadhatóságát, törvényességét, méltányosságát, hatékonyságát és eredményességét.

87. Az újszerű pénzügyi mechanizmusokról tárgyalások folynak jelenleg nemzeti és nemzetközi fórumokon, de még mindig nem alakult ki teljesen azok koncepciója. A Főtitkárnak be kell terjesztenie egy jelentést az újszerű pénzügyi mechanizmusokról a Gazdasági és Szociális Tanács 1997. évi ülészakára. Ezen mechanizmusok iránti széleskörű érdeklődésre való tekintettel a megfelelő szervezeteket, beleértve az UNCTAD-ot, a Világbankot és az IMF-et felkéri olyan előretételező vizsgálatok elvégzésére, amelyek az ilyen mechanizmusokra vonatkozó egyeztetett intézkedésekkel foglalkoznak, s arra, hogy osszák meg a vizsgálatok eredményeit a Fenntartható Fejlődés Bizottsággal és más megfelelő kormányközi és nem-kormányzati szervezetekkel. Ezzel kapcsolatban az új (innovációs) pénzügyi támogatásoknak az ODA kiegészítését és nem annak kiváltását kell jelenteniük. Új kezdeményezéseket kell feltárni a környezeti és fejlesztési célkitűzések – kölcsönösen előnyös ösztönző keretek között megvalósítható – együttműködő végrehajtására.

Környezetbarát technológiák átadása

88. A tudományos és technológiai információkhoz való hozzájutás lehetősége, és a környezetbarát technológiákhoz való hozzáférés és azok átadása lényeges követelmény a fenntartható fejlődéshez. Ezért sürgősen szükséges a fejlődő országoknak, hogy nagyobb mértékben jussanak hozzá a környezetbarát technológiákhoz, ha teljesíteni akarják az UNCED során és az idevágó nemzetközi egyezményekben vállalt kötelezettségeket. A fejlődő országoknak az a képessége, hogy részt vegyenek a tudomány és technika gyors haladásában, abból hasznot húzzanak és ahhoz hozzájáruljanak, jelentősen hathat fejlődésükre. Ez megkívánja a környezetbarát technológiák fejlődő országokba való átadásával kapcsolatos összes konkrét intézkedésre vonatkozó UNCED kötelezettségvállalás sürgős teljesítését. A nemzetközi közösségnek elő kell segítenie, támogatnia és finanszírozni kell, megfelelőképpen, a környezetbarát technológiákhoz és a megfelelő know-how-hoz való hozzáférést és azok átadását, különösen a fejlődő országok számára, előnyös feltételek mellett, beleértve az engedményeket biztosító és a kedvezményes feltételeket, ahogyan azokról kölcsönösen megállapodnak, figyelembe véve a szellemi tulajdonjogok védelmének szükségességét, valamint a fejlődő országok sajátos szükségleteit a "Feladatok a XXI. századra" végrehajtásához. A fejlődő és fejlett országok állami és magánszektorának bevonásával kialakított jelenlegi együttműködési formákra kell építeni, illetve azokat kell kiterjeszteni. Ebben az összefüggésben fontos az állami és magántulajdonban lévő, környezetbarát technológiák átadását érintő akadályok és korlátozások feltárása ezek csökkentésének céljából, miközben külön pénzügyi vagy más ösztönzőket vezetnek be az ilyen technológiák átadására. A "Feladatok a XXI. századra" 34. fejezetében foglalt intézkedések végrehajtásában elért előrehaladást rendszeresen át kell tekinteni a Fenntartható Fejlődés Bizottság többéves munkaprogramjának keretében.

89. A technológiák átadása és az emberi és intézményi kapacitások fejlesztése – a technológiák adaptálására, befogadására és terjesztésére, valamint a műszaki ismeretek és újítások létrehozására – ugyanazon folyamat részei és egyformán fontosak. A kormányoknak fontos szerepe van, többek között, a kutatási és fejlesztési intézetek

ösztönzésében arra, hogy azok elősegítsék az intézményi és emberi kapacitások fejlesztését, illetve hozzájáruljanak ehhez a fejlesztő munkához.

90. A legtöbb haladó környezetbarát technológiát a magánszektorban fejlesztették ki és tartják fenn. Egy alkalmas környezet megteremtése mind a fejlett, mind a fejlődő országok részére – beleértve a támogató gazdasági és pénzügyi intézkedéseket éppúgy, mint a környezetvédelmi szabályozók és engedélyezési eljárások gyakorlati rendszerét – segíthet ösztönözni a magánszektor befektetéseit a környezetbarát technológiákba, illetve azok átadását a fejlődő országokba. Meg kell vizsgálni a pénzügyi közvetítési eljárások olyan új módjait a környezetbarát technológiák pénzügyi támogatására, mint amilyen a "zöld hitel". További erőfeszítéseket kell tenni a kormányoknak és a nemzetközi fejlesztési intézményeknek, hogy lehetővé tegyék a magántulajdonban lévő technológiák átadását koncessziós feltételekkel – kölcsönös megállapodás alapján – a fejlődő országok részére, különösen a legkevésbé fejlett országoknak.

91. A technológiák egy része a kormányok és állami intézmények kezelésében vagy tulajdonában van, vagy államilag támogatott kutatási és fejlesztési tevékenységek eredményei. A kormányok ellenőrző szerepe és hatása az államilag támogatott kutatási és fejlesztési intézményekben előállított technológiai ismeretekkel kapcsolatban megeremti annak lehetőségét, hogy bizonyos technológiák társadalmi tulajdonba kerüljenek és ezáltal elérhetővé váljanak a fejlődő országok számára, illetve fontos eszközt jelentsenek a kormányoknak ahhoz, hogy ösztönözzék magánszektor a technológia-átadásra. Üdvözlendők a lehetőségek további vizsgálatára vonatkozó azon javaslatok, amelyek e technológiákkal és az államilag finanszírozott kutató és fejlesztő tevékenységekkel kapcsolatosak.

92. A kormányoknak meg kell teremteniük azokat a jogszabályi és politikai alapokat, amelyek előnyösek a technológiával kapcsolatos magánberuházások és a fenntartható fejlődés hosszútávú célkitűzései szempontjából. A kormányoknak és a nemzetközi fejlesztési intézeteknek továbbra is kulcsszerepet kell játszaniuk a köz- és a magánszféra együttműködésének létrehozásában a fejlett és a fejlődő országokon, illetve az átmeneti gazdaságú országokon belül és azok között. Az ilyen együttműködés lényeges a magánszektor előnyeinek – hozzáférés a finanszírozáshoz és a technológiához, vezetési hatékonyság, vállalkozási tapasztalat és mérnöki szakértelem – és a kormányzat lehetőségeinek összekapcsolásához, s ezáltal egy olyan politikai környezet kialakításához, mely hozzájárul a technológiával kapcsolatos magánbefektetésekhez és a hosszútávú fenntartható fejlődési célkitűzésekhez.

93. Központok kialakítása a technológiák átadására a különböző szinteken, beleértve a regionális szintet, nagyban hozzájárulhat ahhoz, hogy teljesítsék a fejlődő országok számára a környezetbarát technológiák átadásának célkitűzését. Ebből a célból a meglévő ENSZ testületeknek és mechanizmusoknak együtt kell működniük, beleértve megfelelőképpen a következőket: TCDC, ECDC, Tudományos és Technológiai Bizottság a Fejlődésért, UNCTAD, ENSZ Iparfejlesztési Szervezet (UNIDO), UNEP és a regionális bizottságok.

94. A kormányok és a nemzetközi fejlesztési intézmények fontos szerepet játszhatnak fejlett, fejlődő és átmeneti gazdaságú országok vállalatai közötti együttműködés kialakításában úgy, hogy azok fenntartható és kölcsönösen előnyös üzleti kapcsolatokat hozhassanak létre. Ösztönözni kell a közös vállalkozások létrehozását a fejlett, a fejlődő és az átmeneti gazdaságú országok kis- és középvállalatai között, továbbá támogatni kell a tisztább termelési programokat az állami és magánvállalatoknál.

95. A fejlődő országok kormányainak megfelelő intézkedéseket kell tenniük, hogy erősítsék a "Dél-Dél" együttműködést a technológiák átadásában és a kapacitás-fejlesztésben. Ezek az intézkedések magukban foglalják a környezetbarát technológiákkal kapcsolatos, létező nemzeti információs rendszerek és források hálózatba kapcsolását, a nemzeti tisztább termelési központok hálózati együttműködésének kiépítését, valamint az ágazati sajátosságoknak megfelelő regionális központok létesítését a technológiák átadására és a kapacitás-fejlesztéshez. Az érdekelt adományozó országoknak és nemzetközi szervezeteknek a továbbiakban is segítenie kell a fejlődő országoknak ezeket az erőfeszítéseit, többek között a háromoldalú megállapodások támogatásán és az ENSZ Önkéntes "Dél-Dél" Együttműködési Letéti Alapjához való hozzájáruláson keresztül.

96. A technológiai igények felméréseinek is figyelmet kell szentelni, mivel ez eszköz a kormányok kezében a technológia-átadási projektek és a kapacitásfejlesztési tevékenységek portfóliójának kidolgozásához, amelyek célja a környezetbarát technológiák fejlesztésének, alkalmazásának és elterjesztésének támogatása és felgyorsítása a nemzetgazdaság különböző ágazataiban. Az is fontos a kormányok számára, hogy elősegítsék a környezetvédelmi technológiák értékelésének integrálását a technológiai igények felméréseivel, ami egy fontos eszköz a környezetbarát technológiák és az ezen technológiák megfelelő felhasználásával kapcsolatos szervezeti, irányítási és emberi erőforrás rendszerek értékeléséhez.

97. Szükséges a globális elektronikus információs és távközlési hálózatok lehetőségeinek további feltárása és növelése. Ez képessé tenné az országokat arra, hogy kiválasszák a rendelkezésre álló technológiák közül azokat, amelyek a leginkább megfelelnek az igényeiknek. Ebben a vonatkozásban a nemzetközi közösségnek segítenie kell a fejlődő országokat kapacitásaik növelésében.

Kapacitás-fejlesztés

98. Lényeges a kötelezettségvállalás megújítása és a támogatás a nemzetközi közösség részéről a nemzeti törekvések támogatására a fejlődő országok és az átmeneti gazdaságú országok kapacitás-fejlesztéséhez.

99. Az ENSZ Fejlesztési Programjának, többek között a "Kapacitás 21" program keretében, kiemelt figyelmet kell szentelnie a kapacitás-fejlesztésre a fenntartható fejlődés stratégiájának kidolgozásához az érintettek részvételével. Ebben az összefüggésben a fejlődő országokat segíteni kell, különösen a programok és projektek tervezésének, végrehajtásának és értékelésének területén.

100. A kapacitás-fejlesztésre irányuló erőfeszítések során külön figyelmet kell fordítani a nők igényeire – biztosítva, hogy szakértelmüket és tapasztalataikat teljes mértékben hasznosítják a döntéshozatal minden szintjén. Tekintetbe kell venni a bennszülöttek sajátos igényeit, kultúráját, hagyományait és szakértelmét. A nemzetközi pénzügyi intézményeknek továbbra is jelentős prioritást kell adniuk a fenntartható fejlődéshez szükséges kapacitás-fejlesztés pénzügyi támogatásának a fejlődő és az átmeneti gazdaságú országokban. Külön figyelmet kell szentelni a fejlődő országok azon képességének megerősítésére, hogy befogadjanak és előállítsanak technológiákat. Szükséges a nemzetközi együttműködés megerősítése a fejlődő országok belső kapacitásának támogatására a külföldi eredetű tudományos és technológiai fejlesztések hasznosítása és a helyi körülményekre való alkalmassá tétele területén. Támogatni és erősíteni kell a magánszektor szerepét a kapacitás-fejlesztésben. A "Dél-Dél" együttműködést a kapacitás-fejlesztésben továbbra is támogatni kell, a háromoldalú együttműködési megállapodások segítségével. Mind a fejlett, mind a fejlődő országoknak – együttműködve a megfelelő nemzetközi intézményekkel – növelni kell erőfeszítéseiket a környezetvédelmi szakértelem és adatok hatékonyabb megosztásához szükséges stratégiák fejlesztése és végrehajtása területén.

Tudomány

101. A tudomány, az oktatás, a továbbképzés, a kutatás és fejlesztés területén eszközölt állami és magánbefektetéseket jelentősen növelni kell, hangsúlyozva a lehetőségekhez való egyenlő hozzáférés biztosításának szükségességét a lányok és asszonyok számára.

102. A nemzetközi egyetértés kialakítását elősegíti, ha mértékadó tudományos bizonyítékok állnak rendelkezésre. Szükség van további tudományos különösen – tudományközi – együttműködésre, hogy igazolják és megerősítsék a tudományos bizonyítékokat és hozzáférhetővé tegyék a fejlődő országok számára. Ezek az ismeretek fontosak a környezeti feltételek és változások felmérésében. A kormányoknak, az akadémiáknak és tudományos intézményeknek lépéseket kell tenni, hogy javítsák a környezettel és a fenntartható fejlődéssel kapcsolatos tudományos információkhoz való hozzáférést. A meglévő regionális és globális hálózatok támogatása hasznos lehet erre a célra.

103. Az erőfeszítések növelése a tudományos és technológiai kapacitások fejlesztésére és erősítésére a fejlődő országokban egy különösen fontos feladat. A támogatást nyújtó multilaterális és kétoldalú szervezeteknek és kormányoknak, valamint a sajátos finanszírozó mechanizmusoknak növelniük kell támogatásaikat a fejlődő országok számára. Figyelmet kell fordítani az átmeneti gazdaságú országokra is.

104. A nemzetközi közösségnek cselekvően együtt kell működnie annak érdekében is, hogy segítse az újításokat az információs és távközlési technológiák területén a környezeti hatások csökkentése céljából, többek között úgy, hogy a technológia átadást és a technológiai együttműködést a felhasználók igényeire alapozzák.

Oktatás és tájékozottság

105. Az oktatás növeli az emberi jólétet és meghatározó tényező, amely képessé teszi az embereket arra, hogy a társadalom produktív és felelős tagjaivá váljanak. A fenntartható fejlődés alapvető előfeltétele egy megfelelően finanszírozott és hatékony oktatási rendszer minden szinten, különösen alsó- és középszinten, amely mindenki számára hozzáférhető és egyaránt gyarapítja az emberi képességeket és a jólétet. Az oktatással kapcsolatos fő témák a fenntarthatósággal összefüggésben magukban foglalják az élethosszig tartó tanulást, az interdiszciplináris oktatást, az együttműködést, a több kultúrát felölelő oktatást és a képességfejlesztést. Kiemelt ügyként kell kezelni az asszonyok és lányok teljes és egyenlő hozzáféréseinek biztosítását az oktatás, képzés minden szintjén. Külön figyelmet kell fordítani a tanárok, a fiatal vezetők és más oktatók képzésére. Az oktatás úgyis tekinthető, mint a fiatalok, az érzékeny és marginalizálódó csoportok képességfejlesztésének eszköze, beleértve a vidéki területeken élőket – a nemzedékek közti együttműködésen és az egyenlő feltételeket biztosító oktatáson keresztül. Még olyan országokban is, ahol erős az oktatási rendszer, szükség van az oktatás, a tájékoztatás és a képzés irányának módosítására úgy, hogy a széles nyilvánosság jobban értse, kritikusan elemezze és támogassa a fenntartható fejlődést. A fenntartható jövőt szolgáló oktatással az intézmények és a társadalmi szektorok széles körének kell foglalkoznia, így többek között az üzleti élet és ipar intézményeinek, a nemzetközi szervezeteknek, az ifjúsági szakmai szervezeteknek, a nem-kormányzati szervezeteknek, a felsőoktatásnak, a kormánynak, az oktatóknak és az alapítványoknak úgy, hogy az magában foglalja a fenntartható fejlődés fogalmait és témáit a "Feladatok a XXI. századra" program alapján, továbbá a fenntartható fejlődés oktatási tervének és programjának előkészítését, ahogy azt a 1996-ban elfogadott²⁸ bizottsági munkaprogram hangsúlyozta. Az oktatás a fenntartható jövőért koncepcióját másokkal együttműködve tovább fogja fejleszteni az ENSZ Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete.

106. Támogatni és erősíteni kell az egyetemeket és más akadémiai központokat, elősegítve együttműködésüket, s különösen a fejlődő országok és a fejlett országok ezen szervezetei közötti együttműködést.

Nemzetközi jogi eszközök és a Riói Nyilatkozat a Környezetről és Fejlődésről

107. A Titkárság feladata – különösen az UNEP-pel együttműködve – az, hogy a "Riói Nyilatkozat a Környezetről és Fejlődésről" elveinek végrehajtását és alkalmazását rendszeresen értékelje és erről jelentést adjon a Fenntartható Fejlődés Bizottság számára.

108. Az információkhoz való hozzáférés és a nyilvánosság részvétele a döntéshozatalban alapvető a fenntartható fejlődés számára. További erőfeszítések szükségesek az országok sajátos helyzetének figyelembevételével a környezeti és fejlesztési politikák integrációjának elősegítésére – a megfelelő jogi és szabályozási politikák, eszközök és végrehajtási mechanizmusok felhasználásával – nemzeti, állami, tartományi és helyi szinten. Nemzeti szinten szükséges, hogy minden egyén hozzáférjen a megfelelő, környezettel kapcsolatos, a közhivatalok birtokában lévő – köztük a közösségeket érintő veszélyes anyagokra és tevékenységekre vonatkozó – információkhoz, továbbá hogy meglegyen a lehetősége a döntéshozatalban való részvételre. A kormányok és a törvényhozók, ahol lehetséges az illetékes nemzetközi szervezetek támogatásával, vezessenek be bírósági és közigazgatási eljárásokat a jogorvoslatra és a kártérítésre olyan tevékenységek esetén, amelyek a környezetet és a fejlődést károsan érintik, s amelyek törvénytelenek vagy jogsértők lehetnek, továbbá biztosítsák ezek alkalmazását az olyan egyének, csoportok és szervezetek számára, amelyeknek elismert törvényes érdekeik vannak. Hozzáférést kell biztosítani a hatékony bírói és közigazgatási eljárási lehetőségekhez az érintett egyének és csoportok számára úgy, hogy minden nemzeti, helyi hatóság és más társadalmi szervezet felelős marad a tevékenységéért a kötelezettségeivel összhangban – az adott országnak megfelelő szinteken és figyelembe véve az adott ország bírói és közigazgatási rendszerét.

109. Tekintettel a "Feladatok a XXI. századra" 39. fejezetére, s különösen a 39.1. bekezdésre, folytatni kell a fenntartható fejlődéssel kapcsolatos nemzetközi jog előremutató fejlesztését és – ahol helyénvaló – a jogi kodifikációs tevékenységet. Az ezekkel a feladatokkal foglalkozó, érintett testületeknek együtt kell működniük és koordinálniuk e tevékenységet.

110. A környezetvédelem terén a nemzetközi szerződésekben és más jogi eszközökben vállalt kötelezettségek végrehajtása és teljesítése továbbra is fontos feladat. A végrehajtás elősegíthető biztonságos, fenntartható és előrelátható pénzügyi támogatással, kielégítő intézményi kapacitással, emberi erőforrással és a technológiákhoz való megfelelő hozzáféréssel. Az államközi együttműködés a

végrehajtásban – a kölcsönösen egyeztetett feltételek szerint – segíthet csökkenteni az államok közötti ellentétek esetleges forrásait. Az államoknak tovább kell vizsgálniuk és figyelembe kell venniük azokat a módszereket, amelyekkel kibővíthetők és hatékonyabbá tehetők a jelenleg rendelkezésre álló eljárások, figyelembe véve a meglévő megállapodásokból adódó tapasztalatokat, és ahol alkalmas, a viták elkerülésének és rendezésének módozatait az ENSZ Alapokmányának megfelelően. Az is fontos, hogy tovább tökéletesítsék a jelentési és adatgyűjtési rendszert, továbbfejlesszék a törvények betartásának megfelelő mechanizmusait és eljárását, kölcsönös megegyezés alapján, segítve és ösztönözve az államokat abban, hogy teljesítsék a multilaterális környezetvédelmi megállapodások szerinti összes kötelezettségüket, beleértve a végrehajtás eszközeire vonatkozóakat. A fejlődő országokat támogatni kell, hogy kifejlesszék ezeket az eszközöket – az adott ország sajátos körülményeinek megfelelően.

Információk és eszközök az előrehaladás mérésére

111. Sürgetően szükséges a költségkímélő eszközök továbbfejlesztése az információk összegyűjtésére és terjesztésére – a döntéshozók számára minden szinten a programtervezésben és végrehajtásában való felhasználáshoz – az olyan adatok gyűjtésének, a feldolgozásának és elemzésének fokozásával, mint egyebek között és ahol ez megfelelő, a nemek szerinti külön adatok, így az olyan információk, amelyek láthatóvá teszik a nők ellenszolgáltatás nélkül végzett munkáját. Ebben az összefüggésben, azoknak a nemzeti és nemzetközi tudományos és technológiai adatközpontoknak a támogatását kell hangsúlyozni, amelyek között megfelelő elektronikus távközlési kapcsolatok vannak.

112. Az információk gyűjtésére, feldolgozására és terjesztésére szolgáló nemzeti kapacitások és lehetőségek növelésére, különösen a fejlődő országokban, támogató szellemű környezetet kell létrehozni ezáltal lehetővé téve a nyilvános hozzáférést a globális környezeti témákra vonatkozó információkhoz a megfelelő eszközök segítségével, beleértve a globális környezettel kapcsolatos csúcstechnológiájú információs és távközlési infrastruktúrát, az egyes országok sajátos körülményeire tekintettel, és ahol rendelkezésre áll, ott olyan eszközök felhasználásával, mint a földrajzi információs rendszerek és a video-átviteli technológia, beleértve a globális térképezést. Ehhez lényeges a nemzetközi együttműködés.

113. A környezeti hatásvizsgálatok (EIA) a fenntartható fejlődés fontos nemzeti eszközei. A Riói Nyilatkozat 17. elve szerint környezeti hatásvizsgálatot kell végezni azon javasolt tevékenységek esetében, amelyeknek valószínűleg jelentős, ártalmas környezeti hatásai lesznek és amelyek egy megfelelő nemzeti hatóság határozatának tárgyát képezik, és ahol lehetséges, ezeket még a tervezési folyamat kezdetén kell rendelkezésre bocsátani.

114. A Bizottság munkaprogramjának a fenntartható fejlődés indikátorait (mutatóit) illetően egy használható és egyetértésen alapuló indikátor-sorozatot kell eredményeznie 2000-re, mely illeszkedik az egyes országok sajátos körülményeihez és magában foglal egy korlátozott számú összesítő indikátort, s amelyeket majd nemzeti szinten önkéntesen alkalmazhatnak. A fenntartható fejlődés ilyen mutatói – köztük, célszerűen és a sajátos nemzeti feltételektől függően - az ágazatokra jellemző mutatók fontos szerepet kell, hogy betöltsenek a fenntartható fejlődéssel kapcsolatos nemzeti szintű fejlemények követésében, és ahol alkalmas, a nemzeti jelentések elkészítésének elősegítésében.

115. A "Feladatok a XXI. századra" végrehajtásáról szóló nemzeti jelentések az információ átadás értékes eszközeinek bizonyultak nemzetközi és regionális szinten, és, ami még fontosabb, egy közös alapot biztosítottak a fenntartható fejlődés feladatainak koordinációjához nemzeti szinten az egyes országokon belül. A nemzeti jelentéseket folytatni kell (lásd még a 133.(b) és (c) bekezdéseket).

D. NEMZETKÖZI INTÉZMÉNYEKRE VONATKOZÓ INTÉZKEDÉSEK

116. A fenntartható fejlődés elérése megköveteli a nemzetközi intézmények részéről a folyamatos támogatást. A Közgyűlés rendkívüli ülészakát követő időszakban továbbra is teljességgel megfelelőek az intézményi keretek – beleértve a különféle szervek, szervezetek és programok sajátos feladatait és szerepét az ENSZ rendszerén belül és azon kívül –, ahogy azt a "Feladatok a XXI. századra" 38. fejezete vázolta és a Közgyűlés a 47/191 számú döntésében és más vonatkozó döntéseiben meghatározta. Az ENSZ belső a reformjáról folyamatban lévő tárgyalások fényében, a fenntartható fejlődés területén a nemzetközi intézményi intézkedések a teljes ENSZ-rendszer megerősítésének céljához igyekeznek hozzájárulni. Ebben az összefüggésben a fenntartható fejlődés intézményeinek megerősítése éppúgy, mint az alábbiakban közölt célok és feladatok teljesítése különösen fontos lenne.

1. NAGYOBB ÖSSZHANG A KÜLÖNBÖZŐ KORMÁNYKÖZI SZERVEZETEK BEN ÉS FOLYAMATOKBAN

117. Figyelembe véve a fenntartható fejlődés különféle vetületeivel foglalkozó döntéshozó testületek növekvő számát, beleértve a nemzetközi egyezményeket, egyre nagyobb szükség van a jobb politikai koordinációra kormányközi szinten, továbbá folyamatos és egyeztetettebb erőfeszítésekre az együttműködés fejlesztéséhez e döntéshozó testületek titkárságai között. A Közgyűlés irányításával a Gazdasági és Szociális Tanácsnak erősebb szerepet kell játszania az ENSZ-rendszer tevékenységének koordinációjában a gazdasági, szociális és a kapcsolódó területeken.

118. A Riói Konferencián vagy annak eredményeként aláírt egyezményekben – más a fenntartható fejlődéshez kapcsolódó egyezményekben – részesek konferenciáinak együtt kell működniük a közös munka módjainak és eszközeinek feltárásában ahhoz, hogy elősegítsék az egyezmények hatékony végrehajtását. Arra is szükség van, hogy a környezetvédelmi egyezmények rendelkezéseivel folytassák a fenntartható fejlődés célkitűzéseinek követését és azok teljességgel megfeleljenek a "Feladatok a XXI. századra" programnak. Ennek elérésére, többek között, a Riói Konferencián vagy annak eredményeképpen aláírt egyezményekben részesek konferenciái vagy értelem szerűen a megfelelő kormányzó testületek vegyék számításba a titkárságok közös elhelyezését, az találkozókat ütemezésének javítását, a nemzeti jelentések követelményeinek integrálását, a részesek konferenciáinak ülészakái és a kiegészítő testületek ülészakái közötti egyensúly javítását és a kormányok megfelelő szintű részvételének ösztönzését és elősegítését ezeken az ülészakokon.

119. Az egyezmények titkárságai számára az intézményi feltételeket úgy kell megoldani, hogy azok biztosítsák az eredményes támogatást és a hatékony szolgáltatásokat, és miközben ezeket biztosítják hatékonyságuk érdekében a saját székhelyükön, megfelelő autonómiára van szükségük. Nemzetközi és nemzeti szinten szükség van – többek között – az egyezmények közötti ökológiai kapcsolatok jobb tudományos felmérésére; olyan programokra, amelyeknek többszörös haszna van; és a nyilvánosság tájékozottságának fokozott növelésére az egyezményeket illetően. Ezeket a feladatokat az UNEP-nek kell végrehajtania a Kormányzó Tanács vonatkozó határozatai szerint és teljes együttműködésben a vonatkozó egyezmények Részeseseinek Konferenciáival és kormányzó testületeivel. Üdvözlendő és teljes mértékben támogatandó az egyezmények titkárságainak arra irányuló erőfeszítései, hogy eleget téve a részesek konferenciái által megfogalmazott kéréseknek, feltárják, ahol alkalmas, a körülményeket a megfelelő kapcsolattartás megszervezésére Genfben és/vagy New Yorkban azzal a céllal, hogy erősítsék kapcsolataikat a delegációkkal és a szervezetekkel azokban az ENSZ központokban.

120. Szükség van az ACC Fenntartható Fejlődés Szervezetközi Bizottsága és feladatirányító rendszerének a megerősítésére azzal a céllal, hogy tovább javítsák az egész rendszeren belül a ágazatközi együttműködést és koordinációt a "Feladatok a XXI. századra" végrehajtásában és elősegítsék a fenntartható fejlődés témakörében megtartott jelentős ENSZ-konferenciákból adódó feladatok végrehajtásának összehangolását.

121. A Fenntartható Fejlődés Bizottságnak elő kell segítenie a "Feladatok a XXI. századra" hatékonyabb regionális végrehajtását együttműködve az érintett regionális és szubregionális szervezetekkel és az ENSZ regionális bizottságaival – a prioritások kidolgozására tett erőfeszítéseik eredményeivel összhangban –,

tekintettel e testületek szerepének növelésére a fenntartható fejlődés nemzetközi szinten egyeztetett feladatainak végrehajtásában. A regionális bizottságok megfelelő támogatást nyújthatnak munkaprogramjuknak megfelelően a regionális szakértői értekezletekhez, amelyeket a "Feladatok a XXI. századra" végrehajtásával kapcsolatban tartanak.

2. AZ ENSZ ÉRINTETT SZERVEZETEINEK ÉS INTÉZMÉNYEINEK SZEREPE

122. A "Feladatok a XXI. századra" program nemzeti feladatainak végrehajtása elősegítése céljából az ENSZ rendszer minden szervezetének és programjának – megfelelő szakterületük és mandátumuk keretein belül – erősíteniük kell egyénileg és együttesen a nemzeti erőfeszítések támogatását a "Feladatok a XXI. századra" végrehajtásában, és erőfeszítéseiket és intézkedéseiket a nemzeti tervekkel, politikákkal és a tagállamok prioritásaival összhangban kell tenniük. Az ENSZ tevékenységek összehangolását területi szinten tovább kell javítani a helyszíni koordináló rendszeren keresztül és a nemzeti kormányokkal való teljeskörű egyeztetéssel.

123. Az UNEP szerepét, amely a környezetvédelem terén a legfontosabb ENSZ testület, tovább kell növelni. Figyelembe véve katalizátor szerepét és összhangban a "Feladatok a XXI. századra" programmal és a Nairobi Nyilatkozattal az UNEP szerepéről és mandátumáról, amelyet 1997 február 7-én fogadtak el²⁹, az UNEP-nek kell lennie annak az élenjáró globális környezeti szervezetnek, amely elkészíti a globális környezetvédelmi feladattervet, elősegíti a fenntartható fejlődés környezeti feladatainak összefüggő végrehajtását az ENSZ rendszeren belül, és amely a globális környezet hiteles szószólója. Ebben az összefüggésben a Kormányzó Tanács 1997. április 4-ei, a kormányzásról szóló határozata és más kapcsolódó kormányzó tanácsi határozatok a mérvadóak. Az UNEP szerepe a nemzetközi környezetvédelmi jog továbbfejlesztésében tovább erősítendő, beleértve a vonatkozó környezetvédelmi egyezmények közötti, egymással összefüggő kapcsolatainak fejlesztését, együttműködve azok részes feleinek konferenciáival vagy kormányzó testületeivel. A Riói Konferencián vagy annak eredményeképpen aláírt egyezményekhez és más vonatkozó egyezményekhez kapcsolódó feladatai ellátása során az UNEP-nek törekednie kell ezen egyezmények hatékony végrehajtásának előmozdítására olyan módon, hogy az megfeleljen az egyezmények intézkedéseinek és a Részesek Konferenciája által hozott határozatoknak.

124. Az UNEP-nek úgy kell betöltenie szerepét, hogy miközben a környezeti témákra összpontosít, figyelembe veszi a fejlesztési távlatokat. A megújított UNEP-et támogatni kell megfelelő, kiegyensúlyozott és előrelátható pénzügyi eszközökkel. Az UNEP-nek folytatnia kell hatékony támogatását a Fenntartható Fejlődés Bizottság számára – többek között – tudományos, technikai, politikai információk, elemzések és tanácsok formájában a globális környezeti témákban.

125. Az UNDP-nek folytatnia kell a fenntartható fejlődéssel és a "Feladatok a XXI. századra" végrehajtásával kapcsolatos, valamint a szegénység elleni küzdelem területén folytatott közreműködésének és programjainak megerősítését minden szinten, különösen a kapacitás-fejlesztés elősegítése terén (a "Kapacitás 21" programjának keretében is) együttműködve más szervezetekkel.

126. Az UNCTAD-nak – a Közgyűlés 51/167 határozata alapján és a Kereskedelmi és Fejlesztési Bizottság munkaprogramra vonatkozó határozatai szerint – továbbra is kulcsszerepet kell játszania a "Feladatok a XXI. századra" végrehajtásában a kereskedelem, a beruházások, a technológiák, a pénzügyek és a fenntartható fejlődés közötti kapcsolatok integrált vizsgálatával.

127. A WTO Kereskedelmi és Környezeti Bizottságának, az UNCTAD-nak és az UNEP-nek előre kell haladnia a kereskedelem és környezet kérdéseivel foglalkozó koordinált munkával, bevonva más megfelelő nemzetközi és regionális szervezeteket is az együttműködésükbe és a koordinációba. Az UNCTAD-nak és az UNEP-nek a WTO-val koordináltan folytatniuk kell a kereskedelem, a környezet és a fejlesztés integrációjának előmozdítására irányuló erőfeszítések támogatását. A Fenntartható Fejlődés Bizottságnak továbbra is be kell töltenie fontos szerepét a kereskedelemről és a környezetről folytatott tanácskozásokon, hogy elősegítse az összes vonatkozó tényező integrált figyelembevételét a fenntartható fejlődés elérésében.

128. A nemzetközi pénzügyi intézmények részéről a fenntartható fejlődés iránti elkötelezettség végrehajtását erősíteni kell. A Világbanknak jelentős szerepet kell vállalnia, tekintettel szakértelmére és a rendelkezésére álló erőforrások teljes mennyiségére.

129. Ugyancsak lényeges az "ENSZ egyezmény az elsivatagosodás elleni küzdelemről azokban az országokban, amelyeket komoly mértékű aszály és/vagy sivatagosodás sújt, különösen Afrikában" globális mechanizmusának működtetése.

3. A FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS BIZOTTSÁG TOVÁBBI SZEREPE ÉS MUNKAPROGRAMJA

130. A Fenntartható Fejlődés Bizottság – a Közgyűlés 47/191 határozatában részletezett mandátumának keretében – továbbra egy központi fórumot fog biztosítani a "Feladatok a XXI. századra" programmal és más az UNCED-en vagy annak eredményeképpen vállalt kötelezettségekkel kapcsolatos fejlemények áttekintésére, illetve azok további végrehajtásának szorgalmazására, magasszintű politikai viták megtartására a fenntartható fejlődésre vonatkozó egyetértés kialakítása érdekében, a fenntartható fejlődés eléréséhez szükséges – minden szintet érintő – tevékenységek és hosszútávú kötelezettségvállalások előmozdítására. Folytatnia kell e feladatok végrehajtását ezáltal kiegészítve és összekapcsolva más ENSZ szervek, szervezetek és testületek tevékenységét a fenntartható fejlődés területén. A Bizottságnak szerepe van a globalizáció kihívásainak értékelésében, ahogy azok a fenntartható fejlődéshez kapcsolódnak. A Bizottságnak a feladatait a Gazdasági és Szociális Tanács más kiegészítő testületeivel, s más érintett szervezetekkel és intézményekkel koordináltan kell végrehajtania, s ez magában foglalhatja –mandátumának keretében – ajánlások kidolgozását a Gazdasági és Szociális Tanács részére, s figyelembe véve a közelmúltban megtartott ENSZ konferenciák egymással összefüggő eredményeit.

131. A Bizottságnak olyan témákra kell összpontosítania, amelyek lényegesek a fenntartható fejlődés céljainak elérésében. Elő kell segítenie azokat a politikákat, amelyek integrálják a fenntarthatóság gazdasági, szociális és környezeti vetületeit és biztosítják mind a ágazatok közötti, mind a "Feladatok a XXI. századra" ágazati és ágazatközi elemei közötti összefüggések integrált figyelembevételét. Ezzel kapcsolatban, a Bizottságnak úgy kell végrehajtania a munkáját, hogy elkerülje az e témakörben érintett más fórumokon végzett tevékenységek szükségtelen megkettőzését és megismétlését.

132. A fentiek alapján javasolható, hogy a Fenntartható Fejlődés Bizottság fogadja el a függelékben található többéves munkaprogramot az 1998-2002 közötti időszakra.

4. A FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS BIZOTTSÁG MUNKAMÓDSZERE

133. Az 1993-1997 években nyert tapasztalatok alapján, a Gazdasági és Szociális Tanács irányítása mellett a Bizottságnak:

(a) Összehangolt erőfeszítéseket kell tennie, hogy jobban bevonja munkájába a különböző gazdasági és szociális ágazatokért felelős minisztereket és magas szintű nemzeti politikusokat, s különösen arra ösztönözze őket, hogy vegyenek részt a Bizottság évenkénti magasszintű szakaszán azokkal a miniszterekkel és politikusokkal együtt, akik a környezetért és fejlesztésért felelősek. A Bizottság magasszintű szakaszának interaktívabbá kell válnia és az adott ülészakon tárgyalta elsődleges fontosságú ügyekre kell összpontosítania. A Bizottság Elnöksége kellő időben tartson nyílt egyeztetéseket ahhoz, hogy javuljon a magasszintű szakasz munkájának szervezetsége;

(b) Továbbra is fórumot kell biztosítani a nemzeti tapasztalatok és a legjobb gyakorlatok cseréjére a fenntartható fejlődés területén, az önkéntes nemzeti közlések vagy jelentések felhasználásával is. Tekintetbe kell venni annak a folyamatban lévő munkának az eredményeit, amelyek célja a nemzeti információk és jelentések korszerűsítése, továbbá a fenntartható fejlődés indikátoraival kapcsolatos "kísérleti szakasz" eredményeit. Ebben az összefüggésben a Bizottságnak hatékonyabb megoldásokat kell tekintetbe vennie a "Feladatok a XXI. századra" programban vállalt kötelezettségek további végrehajtásához, kellő hangsúllyal a végrehajtás eszközeire. Az országok önkéntesen információt szolgáltathatnak a Bizottságnak azokról az erőfeszítéseikről, amelyek célja más ENSZ-konferenciák vonatkozó javaslatainak beépítése a nemzeti fenntartható fejlődési stratégiákba;

(c) Figyelembe kell venni azokat a regionális fejleményeket, amelyek az UNCED eredményeinek végrehajtásával kapcsolatosak. Fórumokat kell biztosítani a tapasztalatcseréhez a fenntartható fejlődéssel kapcsolatos regionális és szubregionális kezdeményezésekről és regionális együttműködésről. Ez magában foglalhatja a "Feladatok a XXI. századra" végrehajtására vonatkozó nemzeti tapasztalatok önkéntes regionális cseréjének elősegítését és egyebek mellett, a felülvizsgálatok módjainak esetleges továbbfejlesztését azon országok által és között a régió belül, amelyek önkéntesen megállapodnak ebben. Ebben az összefüggésben a Bizottságnak ösztönöznie kell, hogy rendelkezésre álljon megfelelő pénzalap az ilyen áttekintésekhez kapcsolódó kezdeményezések végrehajtásához;

(d) Szorosabb együttműködést kell kialakítani olyan nemzetközi pénzügyi, fejlesztési és kereskedelmi intézményekkel és más érintett testületekkel az ENSZ rendszerén belül és kívül, mint a Világbank, a GEF, az UNDP, a WTO, az UNCTAD és az UNEP, amelyeket ennek megfelelően arra kérnek fel, hogy a Bizottság politikai tanácskozásainak eredményeit teljes mértékben vegyék figyelembe és integrálják azokat a saját munkaprogramjukba és tevékenységükbe;

(e) Erősíteni kell a kapcsolatát a nagy csoportok képviselőivel, többek között azáltal, hogy nagyobb mértékben és jobban hasznosítják a konkrét témákra összpontosító párbeszédet lehetővé tevő ülészakokat és a kerekasztal beszélgetéseket. Ezek a csoportok fontos erőforrásokat jelentenek a fenntartható fejlődés gyakorlati bevezetéséhez, irányításához és előmozdításához, és hozzájárulnak a "Feladatok a XXI. századra" végrehajtásához. A nagy csoportokat arra ösztönzik, hogy fogadjanak el a koordinációt és az együttműködést érintő intézkedéseket a Bizottság munkájához való hozzájárulásukkal kapcsolatban. Figyelembe véve a Bizottság munkaprogramját ez magában foglalhat anyagokat, javaslatokat:

(i) a tudományos közösségtől és a kutatóintézetektől az emberi tevékenység és a természeti ökológiai rendszerek közötti kölcsönhatás jobb megértéséről és arról, hogyan kezelhetők fenntartható módon a globális rendszerek;

(ii) nőktől, gyermekektől, fiataloktól, bennszülöttektől és közösségeiktől, nem-kormányzati szervezetektől, helyi hatóságoktól, munkásoktól és szakszervezeteiktől és gazdáktól a fenntartható fejlődést elősegítő hatékony stratégiák, politikák, gyakorlatok és folyamatok kidolgozásáról, elősegítéséről és másokkal való megosztásáról;

(iii) üzleti és ipari csoportoktól a fenntartható fejlődés gyakorlatának kidolgozásáról, elősegítéséről és másokkal való megosztásáról, továbbá a vállalkozói felelősség és számonkérhetőség előmozdításáról;

(f) Meg kell szerveznie a következő többéves munkaprogram végrehajtását a leghatékonyabb és legeredményesebb módon, beleértve az évenkénti találkozók lerövidítését két hétre. Az ülészakok közötti ad hoc munkacsoportoknak segíteniük kell abban, hogy a Bizottság ülészakai jobban összpontosítsanak – a munkacsoportok által meghatározott – kulcskérdések megvitatására és a fontos problémák megtárgyalására a Bizottság munkaprogramjának konkrét témakörein belül. A kormányok által meghívott és támogatott szakértői találkozók továbbra is hozzá fognak járulni a Bizottság munkájához.

134. A Főtitkárt felkérjük, hogy tekintse át a Fenntartható Fejlődés Magasszintű Tanácsadói Testületének működését és terjesszen elő javaslatokat arra, miképpen segíthető elő a közvetlenebb kölcsönhatás a Testület és a Bizottság között, annak biztosításával, hogy a Testület hozzájárul azoknak a konkrét témáknak a tárgyalásához, amelyeket a Bizottság napirendre tűz munkaprogramjának megfelelően.

135. Az új és megújuló energiaforrásokkal és a fejlődést szolgáló energiával foglalkozó bizottság, továbbá a természeti erőforrásokkal foglalkozó bizottság tevékenységének jobban kell illeszkednie és jobban hozzá kell járulnia a Bizottság munkaprogramjához. A Gazdasági és Szociális Tanácsnak a Közgyűlés 50/227 határozata végrehajtásához kapcsolódó feladatai teljesítéséhez – az 1997. évi ülészakán – tekintetbe kell vennie a megvalósítás leghatékonyabb eszközeit.

136. Az Elnökség megválasztásának lebonyolítását meg kell változtatni abból a célból, hogy ugyanaz az Elnökség útmutatást adhasson a Bizottság éves ülészakának előkészítéséhez, illetve annak során az előkészítő tevékenységhez. A Bizottság számára hasznos lenne ez a változtatás, és a Gazdasági és Szociális Tanácsnak meg kell tennie a szükséges intézkedéseket az 1997. évi ülészakán ahhoz, hogy ezek az új eljárások hatályba lépjenek.

137. A Közgyűlés legközelebb 2002-ben fogja teljeskörűen felmérni a "Feladatok a XXI. századra" végrehajtásában elért előrehaladást. E felmérés módját egy későbbi időpontban határozzák meg.

HIVATKOZÁSOK

1. UNEP, a Globális Környezet Állapota (Global Environment Outlook), Oxford, Oxford University Press, 1997)⁺
2. UNEP, a Biológiai Sokféleség Egyezmény. Environmental Law and Institution Programme Activity Centre, June 1992
3. "Világkonferencia a kis fejlődő szigetállamok fenntartható fejlődéséről" jelentése. Bridgetown, Barbados, 1994. április 25. - június 6. (UN publ., Sales No. E.94.I.18., corr.; ch. I, res. I, annex II)^{*}
4. ENSZ Tengerjogi Egyezmény (UN Convention on the Law of the Sea, Index, Final Act of the Third UN Conference on the Law of the Sea; UN publ., Sales No. E.83.V.5)
5. Az ENSZ Környezet és Fejlődés Konferencia jelentése és a Konferencia által elfogadott határozat. Rio de Janeiro, 1992. június 3-14. (vol. I, UN publ., Sales No. E.93.I.8., corr.; res. 1, annex I)
6. Uo. (res. 1, annex III)
7. "Világkonferencia a szociális fejlődésért" jelentése. Koppenhága, 1995. március 6-12. (UN publ., Sales No. E.96.IV.8.; ch. I, res. 1, annex I)
8. Uo. (res. I, annex II)
9. "4. Világkonferencia a nők helyzetéről" jelentése. Peking, 1995. szeptember 4-15. (A/CONF.177/20, Add. 1; ch. I, res. I, annex II)
10. Ld. többek között "Egy közös vízió - a fenntartható termelési és fogyasztási szokásokról és politikákról Brasiliában tartott találkozó elnökének összefoglaló következtetései". 1996 november 25-28. (E/CN.17/1997/19), App.)
11. A Multilaterális Kereskedelmi Tárgyalások Uruguayi Fordulójának eredményei. (The Legal Texts; Geneva, GATT Secretariat, 1994)
12. A Szingapúrban 1996 decemberében tartott WTO Miniszteri Találkozón fogadták el
13. "Nemzetközi Konferencia a Népesedésről és a Fejlődésről" jelentése. Kairó, 1994. szeptember 5-13. (UN publ., Sales No. E.95.XII.18.)
14. "Nemzetközi konferencia az elsődleges egészségügyi ellátásról" jelentése. Alma-Ata, USSR, 1978. szeptember 6-12. (Geneva, WHO, 1978)
15. "ENSZ konferencia az emberi településekről" jelentése (Habitat II). Isztanbul, 1996. június 3-14. (A/CONF.165/14; ch. I, res. I, annexes I, II)
16. ECOSOC hivatalos közleményei (Official Records of the ECOSOC, 1996, Suppl. No. 8; E/1996/28; ch. I, sect. C; res. 4/15, para. 45)
17. Uo., 1997 (Suppl. No. 9; E/1997/29)
18. A Multilaterális Kereskedelmi Tárgyalások Uruguayi Fordulójának eredményeit rögzítő jogi eszközök. Marrakesh, 1994. ápt.15. (GATT Secr. publ., Sales No. GATT/1994-7)
19. Berlini Mandátum: az ENSZ Éghajlatváltozási Keretegyezmény 4.2(a) és (b) rendelkezései elégségességének vizsgálata (FCCC/CP/1995/7/Add. I, sect. I, dec. I/CP.I)
20. ENSZ Éghajlatváltozási Keretegyezményben Részesek Konferenciája 2. ülészakának jelentése. Genf, 1996. július 8-19. (FCCC/CP/1996/15/Add. I.; annex)
21. Montreáli Jegyzőkönyv az Ózonréteget Lebontó Anyagokról. (International Legal Materials, vol. 26, No. 6; Nov. 1987; p. 1550)

⁺ A hivatkozásokban jelzett címek magyar fordítása tájékoztató jellegű.

^{*} Minden olyan hivatkozást ebben a jelentésben, amely a jelentős konferenciák politikai állásfoglalására vagy programjára utal – az azokról kiadott jelentésekkel összhangban kell figyelembe venni.

22. Bázeli egyezmény a veszélyes hulladékok országhatáron túli szállításának és elhelyezésének ellenőrzéséről. (UNEP/WG/190/4; UN Treaty Series, vol. 1673, No. 28911)
23. Bamakói egyezmény a veszélyes hulladékok Afrikába szállításának tilalmáról és azok országhatáron túli szállításának ellenőrzéséről Afrikában. (International Legal Materials, vol. 30, No. 3; May 1991; p. 775)
24. Ahol a radioaktív hulladékok kezeléséről van szó az ezzel foglalkozó részben, ott ennek meghatározása magában foglalja a hulladékok kezelését, feldolgozását, tárolását, szállítását, beleértve a határon túli szállítását és a végső ártalmatlanítást.
25. Jelentés a Biológiai Sokféleség Egyezményben Részesek Konferenciájának 3. találkozásáról. (UNEP/CBD/COP/3/38, annex II)
26. Élelmezési Világkonferencia jelentése. Róma, 1996. nov. 13-17. (Part One; WFS 96/REP, app.)
27. Ld. 25. (res. III/12)
28. Ld. 16. (res. 4/11)
29. UNEP Kormányzó Tanács 19/1 határozata. (repr. in doc. A/S-19/5, annex, sect. I)

A FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS BIZOTTSÁG
TÖBBÉVES MUNKAPROGRAMJA, 1998-2002

1998. évi ülészak:

Elsőrendű fontosságú témák:

szegénység, fogyasztási és termelési szokások

Ágazati téma:

AZ ÉDESVÍZ-GAZDÁLKODÁS STRATÉGIAI MEGKÖZELÍTÉSE

A Kis Fejlődő Szigetállamok (SIDS) Fenntartható Fejlődésének Akcióprogramja kiemelkedő fejezeteinek áttekintése^a

A fő kérdések integrált megvitatása a fenti témában:

"Feladatok a XXI. századra", 2-8., 10-15., 18-21., 23-34., 36., 37., 40. fejezetek

Ágazatközi témák:

TECHNOLÓGIA-ÁTADÁS, KAPACITÁS-FEJLESZTÉS, OKTATÁS, TUDOMÁNY, TÁJÉKOZOTTSÁG JAVÍTÁSA

A fő kérdések integrált megvitatása a fenti témában:

"Feladatok a XXI. századra", 2-4., 6., 16., 23-37., 40. fejezetek

Gazdasági ágazat/nagy csoport:

IPAR

A fő kérdések integrált megvitatása a fenti témában:

"Feladatok a XXI. századra", 4., 6., 9., 16-17., 19-21., 23-35., 40. fejezetek

1999. évi ülészak:

Elsőrendű fontosságú témák:

szegénység, fogyasztási és termelési szokások

A Kis Fejlődő Szigetállamok Fenntartható Fejlődése Akcióprogramjának átfogó áttekintése

Ágazati téma:

ÓCEÁNOK ÉS TENGEREK

A fő kérdések integrált megvitatása a fenti témában:

"Feladatok a XXI. századra", 5-7., 9., 15., 17., 19-32., 34-36., 39-40. fejezetek

Ágazatközi téma:

FOGYASZTÁSI ÉS TERMELÉSI SZOKÁSOK

A fő kérdések integrált megvitatása a fenti témában:

"Feladatok a XXI. századra", 2-10., 14., 18-32., 34-36., 40. fejezetek

Gazdasági ágazat/nagy csoport:

IDEGENFORGALOM

A fő kérdések integrált megvitatása a fenti témában:

"Feladatok a XXI. századra", 2-7., 13., 15., 17., 23-33., 36. fejezetek

2000. évi ülészak:

Elsőrendű fontosságú témák:

szegénység, fogyasztási és termelési szokások

Ágazati téma:

INTEGRÁLT FÖLDHASZNÁLAT-TERVEZÉS ÉS FÖLDGAZDÁLKODÁS

A fő kérdések integrált megvitatása a fenti témában:

"Feladatok a XXI. századra", 2-8., 10-37., 40. fejezetek

Ágazatközi témák:

PÉNZÜGYI FORRÁSOK, KERESKEDELEM ÉS BERUHÁZÁS, GAZDASÁGI NÖVEKEDÉS

A fő kérdések integrált megvitatása a fenti témában:

"Feladatok a XXI. századra", 2-4., 23-33., 36-38., 40. fejezetek

Gazdasági ágazat/nagy csoport:

MEZŐGAZDASÁG^b, Belsőszülött Népek Napja

A fő kérdések integrált megvitatása a fenti témában:

"Feladatok a XXI. századra", 2-7., 10-16., 18-21., 23-34., 37., 40. fejezetek

2001. évi ülészak:Elsőrendű fontosságú témák:

szegénység, fogyasztási és termelési szokások

Ágazati témák:

LÉGKÖR, ENERGIA

A fő kérdések integrált megvitatása a fenti témában:

"Feladatok a XXI. századra", 4., 6-9., 11-14., 17., 23-37., 39-40. fejezetek

Ágazatközi témák:

INFORMÁCIÓK A DÖNTÉSHOZATALHOZ ÉS A RÉSZVÉTELHEZ

Nemzetközi együttműködés egy megfelelő környezetért

A fő kérdések integrált megvitatása a fenti témában:

"Feladatok a XXI. századra", 2., 4., 6., 8., 23-36., 38-40. fejezetek

Gazdasági ágazat/nagy csoport:

ENERGIA, KÖZLEKEDÉS/SZÁLLÍTÁS

A fő kérdések integrált megvitatása a fenti témában:

"Feladatok a XXI. századra", 2-5., 8., 9., 20., 23-37., 40. fejezetek

2002. évi ülészak:

Átfogó áttekintés, értékelés

---

^a Az áttekintés az SIDS Akcióprogram azon fejezeteit foglalja magában, amelyekkel nem foglalkozott a CSD negyedik ülészakja a témakör beható elemzése során.

^b Erdőkkel együtt

AZ ÜLÉSSZAK RÉSZTVEVŐI: ORSZÁGOK ÉS NEMZETKÖZI SZERVEZETEK

ENSZ-tagállamok

Afganisztán	R. Farhadi, delegációvezető
Albánia	A. Starova, miniszter, Külügyminisztérium
Algéria	A. Mesdoua, delegációvezető
Amerikai Egyesült Államok	W.J. Clinton, elnök
Andorra	J. Minoves-Triquell, delegációvezető
Angola	J.S. de Almeida, miniszterh., Környezetv. Minisztérium
Antigua és Barbuda	R. Williams miniszter, Idegenf., Kult. és Környezetv. M.
Argentína	C.S. Menem köztársasági elnök
Ausztrália	R. Hill szenátor, miniszter, Környezetvédelmi Minisztérium
Ausztria	M. Bartenstein miniszter, Környezetv., Ifjúság- és Családügyi Min.
Azerbajdzsán	E. Kouliev, delegációvezető
Bahamák	F.H. Watson miniszterelnök.
Bahrein	S.K.B.A. Al-Khalifa, miniszter, Építésügyi, Önk. és Környezetv. M.
Banglades	B.S.S. Chowdhury, miniszter, Környezetv. és Erdészeti Min.
Barbados	E. Thompson, miniszter, Egészségügyi és Környezetvéd. Min.
Belarusz	I. Antonovics miniszter, Külügyminisztérium
Belgium	J-L. Dehaene miniszterelnök
Benin	A. Houngbedji miniszterelnök
Bhutan	P. Dorji, miniszter, Környezetvédelmi Minisztérium
Bolivia	G.S. de Lozada köztársasági elnök
Bosznia-Hercegovina	M. Sacirbey, delegációvezető
Botsvana	K. Masire köztársasági elnök
Brazília	F.H. Cardoso köztársasági elnök
Bulgária	P. Dimitrov delegációvezető
Burundi	S. Bigawa, miniszter, Földgazdálkodási és Környezetvéd. Min.
Chile	J. Villarzu miniszter, elnöki Hivatal
Ciprus	C. Petrides miniszter, Mezőgazd., Természeti Erőf. és Környezetv. Min.
Costa Rica	J.M. Figueres köztársasági elnök
Cseh Köztársaság	J. Skalicky, miniszterelnök., Környezetvéd. Min.
Dánia	P.N. Rasmussen miniszterelnök
Dél-Afrikai Köztársaság	T. Mbeki köztársasági elnök.
Dominika	J.D. Fernandez, köztársasági elnökhelyettes
Dzsibuti	R. Olhaye delegációvezető
Ecuador	E. Izquierdo, delegációvezető
Egyenlítői Guinea	D.O.N. Mbasogo köztársasági elnök
Egyesült Arab Emirátusok	M. Samhan, delegációvezető
Egyesült Királyság	T. Blair miniszterelnök
Egyiptom	A. Ebeid, miniszter, Közh. Váll., Közíg. és Környezetügyi Min.
El Salvador	H. Borgo-Bustamante köztársasági elnök.
Elefántcsontpart	A.K. Tiapani miniszter, Környezetvédelmi Minisztérium
Eritrea	A. Kahsai delegációvezető
Észtország	M. Siimann miniszterelnök
Etiópia	D. Mohammed delegációvezető
Fidzsi	V. Cagimaivei miniszter, Városfejl., Építésügyi és Környezetv. Min.
Finnország	P. Haavisto miniszter, Környezetv. és Fejlesztési-együttm. Min.
Franciaország	J. Chirac köztársasági elnök
Fülöp Szk.	C.F. Habito államtitkár, Társadalmi-Gazd. Tervezési Hivatal
Gabon	P. Obame-Nguema miniszterelnök
Gambia	I. Njie-Saidy, köztársasági elnökhelyettes
Ghana	J. Afful miniszter, Környezetvédelmi Minisztérium
Görögország	T. Koliopanos miniszterh., Környezetv., Tervezési és Közmunka M.
Grenada	R. Millette, delegációvezető
Grúzia	N. Chkhobadze, Környezetv. Minisztérium
Guatemala	A.A. Irigoyen köztársasági elnök
Guinea	A.I. Diallo, miniszter, Hírközlési és Kulturális Minisztérium

Guinea-Bissau	A.L. Cabral delegációvezető
Guyana	S. Hinds köztársasági elnök
Haiti	F. Longchamp miniszter, Kül- és Vallásügyi Minisztérium
Hollandia	W. Kok miniszterelnök
Honduras	S.A. Zelaya, miniszterh., Természeti Erőf. és Környezetv. Min.
Horvátország	L.M. Hodak, miniszterelnök.
India	S. Soz miniszter, Környezetvédelmi és Erdészeti Minisztérium
Indonézia	S. Kusumaatmadja miniszter, Környezetvédelmi Minisztérium
Irak	T. Aziz, miniszterelnök.
Irán	A.A. Velayati miniszter, Külügyminisztérium
Írország	J. Bruton miniszterelnök
Izland	D. Oddsson miniszterelnök
Izrael	D. Peleg delegációvezető
Jamaica	E. Douglas miniszter, Környezetvédelmi és Építészeti Minisztérium
Japán	R. Hashimoto miniszterelnök
Jemen	A. Bagarnal miniszter, Tervezési és Fejlesztési Minisztérium
Jordánia	T. Kreishan miniszter, Önkorm., Vidékfejl. és Környezetv. Min.
Kamerun	L. Ayang, Gazdasági és Társadalmi Tanács elnöke
Kanada	J. Chrétien miniszterelnök
Katar	A.S. Al-Khayareen, miniszter, Önkormányzati és Mezőgazd. Min.
Kazahsztán	N.A. Nazarbayev köztársasági elnök
Kenya	S.K. Musyoka, miniszter, Külügy- és Nemzetközi Együttm. Min.
Kína	S. Jian államtanácsos
Kirgizsztán	I. Abdurazakov köztársasági elnök.
Kolumbia	C. Lemos-Simmonds köztársasági elnök.
Koreai Köztársaság	K.Y. Sam köztársasági elnök
Koreai Népköztársaság	K. Hyong U, delegációvezető
Közép-Afrikai Köztársaság	Gnomba miniszter, Környezetvédelmi Minisztérium
Kuba	R.A. de Quesada parlamenti elnök
Kuvait	M. Abulhasan, delegációvezető
Laosz	S. Srithirath miniszterh., Külügymin.
Lengyelország	S. Zelichowski miniszter, Környezetv., Term. Erőf. és Erdészeti Min.
Lesotho	P. Mosisili miniszterelnök.
Lettország	A. Gorbunovs, min-elnök., Környezetv. és Területfejl. Min.
Libanon	S. Moubarak, delegációvezető
Libia	A.O. Dorda, delegációvezető
Liechtenstein	N. Marxer, miniszter, Környezetv. Minisztérium
Litvánia	V. Pakalniskis ügyv. miniszterelnök
Luxemburg	J. Lahure miniszter, Környezetvédelmi Minisztérium
Macedónia	N. Calovski, delegációvezető
Madagaszkár	H. Razafimahaleo miniszterelnök., Külügyminisztérium
Magyarország	Göncz Árpád, köztársasági elnök
Malajzia	D.L. Hieng Ding, miniszter, Tud., Technológiai és Környezetv. Min.
Malawi	J. Malewezi köztársasági elnök.
Maldív Köztársaság	M.A. Gayoom köztársasági elnök
Mali	M. Traore, miniszter, Vidékfejlesztési és Környezeti Minisztérium
Málta	G.W. Vella miniszterelnök., Külügyminisztérium
Marokkó	S. Mohammed herceg
Marshall Szigetek	I. Kabua, köztársasági elnök
Mauritánia	A.D. Sow, miniszter, Külügy- és Együttműködési Min.
Mauritius	W.C. Kwong delegációvezető
Mexikó	J. Carabias miniszter, Környezetvédelmi, Term. Erőf. és Halászati Min.
Mikronézia	J. Nena köztársasági elnök
Moldova	V. Bulgari miniszterelnök.
Monakó	Albert herceg
Mongólia	A. Tsholio miniszter, Környezetvédelmi Minisztérium
Mozambik	B. Ferraz miniszter, Környezetvédelmi Minisztérium
Myanmar	O. Gyaw miniszter, Külügyminisztérium
Namibia	G. Hanekom miniszter, Környezetvédelmi és Idegenforgalmi Min.
Németország	H. Kohl kancellár
Nepál	N.B. Shah, delegációvezető
Nicaragua	A.A. Lacayo köztársasági elnök
Niger	M. Brah miniszter, Vízgazdálkodási és Környezetvédelmi Min.

Nigéria	A.A. Adamu, miniszter, Munkaügyi és Építésügyi Minisztérium
Norvégia.....	T. Jagland miniszterelnök
Olaszország.....	R. Prodi miniszterelnök
Oman.....	S.A.S. Al-Hosni miniszter, Regionális Önkorm. és Környezetvédelmi Min.
Örményország.....	V. Oskanian miniszterh., Külügyminisztérium
Orosz Föderáció.....	V.S. Csernomirgin miniszterelnök
Pakisztán	S.A. Hussain, miniszter, Környezetv., Önkorm. és Vidékfej. M.
Palau.....	D. Orrukem, delegációvezető
Panama.....	O. Ceville, miniszterh., elnöki Hivatal
Pápua Új-Guinea.....	U.U. Samana, delegációvezető
Paraguay.....	A.F. Escario miniszterh., Természeti Erőforrások és Környezetv. Min.
Peru	R. Márquez köztársasági elnök.
Portugália	A. Guterres miniszterelnök
Románia	V. Ciorbea miniszterelnök
Ruanda	P.-E. Ubalijoro, delegációvezető
Saint Kitts és Nevis.....	C. Sebastian fő kormányzó
Salamon Szk.....	D. Sitai miniszter, Külügyminisztérium
Samoa.....	T.N. Slade, delegációvezető, Kis Fejlődő Szigetállamok Szöv. képv.
San Marino.....	L. Ciavatta miniszter, Területf., Környezetvédelmi és Mezőgazd. Min.
Santa Lucia	G.W. Odium miniszter, Külügy és Nemzetközi Keresk. Min.
Seychelle Szk.....	C. Morel delegációvezető
Spanyolország.....	J.M. Aznar kormányelnök
Sri Lanka.....	N. Ekanayake miniszter, Erdészeti és Környezetvédelmi Minisztérium
Suriname	J.A. Wijdenbosch köztársasági elnök
Svédország	P. Schori miniszter, Nemzetközi Fejlesztési Együttműködési Min.
Swáziföld	A. Shabangu miniszter, Gazdaságtervezési és Fejlesztési Minisztérium
Szaud-Arábia.....	T.B.M. Al-Kabir, főigazgató, Külügyminisztérium
Szenegál	A. Bathily, miniszter, Környezetv. és Természetmegőrzési Min.
Szingapúr	G.C. Tong miniszterelnök
SzírIA	M. Wehbe, delegációvezető
Szlovákia.....	J. Zlocha miniszter, Környezetvédelmi Minisztérium
Szlovénia.....	J. Drnovsek miniszterelnök
Szudán.....	E.M.A. Erwa, delegációvezető
Tadzsikisztán	R. Alimov, delegációvezető
TanzánIA.....	B.W. Mkaia köztársasági elnök
Thaiföld.....	S. Sundaravej miniszterelnök.
Togo	Y. Komlavi, miniszter, Környezetv. és Erdei Erőforrások Min.
Törökország	H. Celem delegációvezető
Türkmenisztán	A. Ataeva, delegációvezető
Uganda	M. Aliket, miniszter, Külügyminisztérium
Új-Zéland.....	S. Upton miniszter, Környezetvédelmi Minisztérium
Ukrajna.....	L.D. Kucsma, köztársasági elnök
Uruguay.....	J. Gabito-Zóbolli miniszterh., Környezetvédelmi Minisztérium
Üzbekisztán.....	S. Safaev, delegációvezető
Vanuatu.....	J. Ravou-Akii, delegációvezető
Venezuela.....	R. Martinez-Monro miniszter, Környezetvédelmi Minisztérium
Vietnam.....	G. Khiem miniszter, Tudományos, Technológiai és Környezetv. Min.
Zambia	W. Harrington, miniszter, Környezet és Term. Erőforrások Min.
Zimbabwe	R.G. Mugabe köztársasági elnök
Zöld-Foki-Szigetek	J.A. Monteiro, miniszter, Mezőg., Élelm. és Környezetv. M.

Nem ENSZ-tagállamok

Svájc.....	R. Dreifuss szövetségi kancellár
Vatikán.....	J.L. Tauran, államtitkár, Államközi Kapcsolatok Titkársága

Az ENSZ szakosított szervezetei és más nemzetközi szervezetek

Egészségügyi Világszervezet (WHO).....	H. Nakajima, főigazgató
Emberi Települések ENSZ Központja (Habitat)	W. N'Dow, főtítkárhelyettes
ENSZ Élelmezésügyi és Mezőgazdasági Szervezet (FAO).....	J. Diouf, főigazgató
ENSZ Fejlesztési Program (UNDP)	J.G. Speth, igazgató
ENSZ Keresk. és Fejl. Konf. (UNCTAD).....	R. Ricupero főtítkár
ENSZ Környezeti Program (UNEP).....	E. Dowdeswell végrehajtó igazgató
ENSZ Népesedési Alap (UNFPA).....	N. Sadik végrehajtó igazgató

ENSZ Okt., Tudom. és Kulturális Szervezete (UNESCO).....	F. Mayor főigazgató
Globális Környezeti Alap (GEF).....	M. El-Ashry, főigazgató és elnök
Meteorológiai Világszervezet (WMO).....	G.O.P. Obasi, főtitkár,
Nemzetközi Atomenergia Ügynökség (IAEA).....	H. Blix főigazgató
Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO).....	K. Hagen főigazgatóh.
Nemzetközi Valutaalap (IMF).....	B. Zulu igazgató
Szellemi Tulajdonvédelmi Világszervezet (WIPO).....	K. Idris főigazgatóh.
Világbank.....	J.D. Wolferson elnök

Kormányközi és más szervezetek, illetve a "nagy csoportok" szóvivői

Afrikai Egységsszervezet.....	P. Gayama, főtitkár-helyettes
Arab Államok Ligája.....	A.E.A. Meguid főtitkár
Dél-Csendes Óceáni Fórum.....	I. Tabai, főtitkár
Európai Közösség.....	J. Santer elnök
Interparlamentáris Unió.....	A.F. Sorour, elnök
Islám Konferencia Szervezete.....	I. Auf főtitkárh.
Mezőgazdasági Fejlesztési Nemzetközi Alap (IFAD).....	F. Al-Sultan, elnök
Palesztina megfigyelői státuszú delegációja.....	N. Al-Kidwa, delegációvezető
<i>"bennszülött népek" csoportja</i>	
Nemzetközi Indián Szerződés Tanácsa.....	A. Carmen, főigazgató
Nemzetközi Szervezet a Túlélésért.....	J. Carino
<i>"gyermek és ifjúsági" csoport</i>	
Nemzetközi Gyermekek Békeszervezet.....	S.S. Kamara
<i>"helyi önkormányzatok" csoportja</i>	
Helyi Önkormányzatok Nemzetközi Uniója.....	C.M. Matjilla
<i>"mezőgazdasági dolgozók, farmerek" csoportja</i>	
Fenntartható Mezőgazdaság Világszövetsége.....	D. O'Brien
<i>"munkások és szakszervezetek" csoportja</i>	
Szabad Szakszerv-k Nemzetk. Szöv.....	B. Jordan, főtitkár
<i>"nem-kormányzati szervezetek" csoportja</i>	
Greenpeace.....	T. Bode végrehajtó igazgató
Harmadik Világ Hálózat.....	M. Khor, igazgató
<i>"nők" csoportja</i>	
Nők Környezetvédelmi és Fejlesztési Szervezete.....	W. Maathai
<i>"tudományos-technológiai közösségek" csoportja</i>	
Nemzetk. Természetv. Szöv. (IUCN).....	Y. Kakabadse, elnök
<i>"vállalkozói és ipari" csoport</i>	
Nemzetközi Kereskedelmi Kamara (ICC).....	E.C. Reyes

AZ ENSZ-PROGRAMMAL ÉS A FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS TÉMÁIVAL KAPCSOLATOS HAZAI KIADVÁNYOK

A Fenntartható Fejlődés Bizottság (FFB), az ENSZ Környezet és Fejlődés Konferencia
Magyar Nemzeti Bizottsága (MNB), ill. a KTM támogatásával megjelent kiadványok

---

1997

AZ ENSZ KÖZGYŰLÉS RENDKÍVÜLI ÜLÉSSZAKA A FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS NEMZETKÖZI PROGRAMJÁNAK ÉRTÉKELÉSÉRŐL ÉS FOLYTATÁSÁRÓL. (Szerk.: Faragó T., Nemes Cs.) FFB, 1997 {ISSN-1218-1587}

MAGYARORSZÁG: A FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉSSEL KAPCSOLATOS STRATÉGIAI TERVEK, KEZDEMÉNYEZÉSEK ÉS INTÉZKEDÉSEK. NEMZETI BESZÁMOLÓ AZ ENSZ FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS BIZOTTSÁG ÉS AZ ENSZ KÖZGYŰLÉS RENDKÍVÜLI ÜLÉSSZAKA RÉSZÉRE A "FELADATOK A XXI. SZÁZADRA" PROGRAM VÉGREHAJTÁSÁRÓL - 1997. (angol nyelvű kiadv.) Hungary: strategy plans, initiatives and actions for sustainable development. National information to the United Nations Commission on Sustainable Development and to the UN General Assembly Special Session on the implementation of Agenda 21. (Szerk.: Faragó T., Nemes Cs.) FFB, 1997 {ISSN-1218-1587}

AZ ÜVEGHÁZHATÁSÚ GÁZOK HAZAI FORRÁSAINAK ÉS NYELŐINEK BECSLÉSE: AZ ÜVEGHÁZHATÁSÚ GÁZOK KIBOCSÁTÁSA ÉS LÉGKÖRÖLBŐL VALÓ KIKERÜLÉSE, 1991-1994. (angol nyelvű kiadv.) Evaluation of sources and sinks of greenhouse gases in Hungary: inventories of greenhouse gas emissions and removals, 1991-1994. (Szerk.: Pálvölgyi T., Vattai G.) FFB, 1997

A FENNTARTHATÓSÁG FELÉ: AZ EURÓPAI UNIÓ ÖTÖDIK KÖRNYEZETVÉDELMI AKCIÓPROGRAMJA. (Szerk.: Csanády R.A., Pomázi I., Szabó T.) KTM, 1997

A FENNTARTHATÓ MEZŐGAZDASÁG MÓDSZEREINEK KÖRNYEZETVÉDELMI KÉRDÉSEI ÉS BEVEZETHETŐSÉGE. Elemző tanulmány. (Márkus F., Nagy Sz.; Szerk.: Nemes Cs., Balogh J.) FFB, 1997 {ISSN 1218 1587, ISBN-963-03-4218-9}

1996

AZ ÉGHAJLATVÁLTOZÁS KOCKÁZATA: KIVÁLTÓ OKOK, KÖVETKEZMÉNYEK, A MEGELŐZÉS ÉS AZ ALKALMAZKODÁS LEHETŐSÉGEI. (Szerk.: Pálvölgyi T., Faragó T.) FFB, 1996 {ISSN 1218 1587, ISBN-963-03-4210-6}

KÖRNYEZETBIZTONSÁG: AZ ENSZ PROGRAMJAI ÉS A HAZAI FELADATOK. (Szerk.: Faragó T.) KTM, 1996 {ISBN-963-03-4150-6}

NEMZETKÖZI KÖRNYEZETVÉDELMI ÉS TERMÉSZETVÉDELMI EGYEZMÉNYEK JÓVÁHAGYÁSA ÉS VÉGREHAJTÁSA MAGYARORSZÁGON. (angol nyelvű kiadv.) Approval and implementation of international conventions on environmental protection and nature conservation in Hungary. (Szerk.: Faragó T., Lakosné H.A.) KTM, 1996 {ISBN-963-03-4123-9}

MAGYARORSZÁG: FELKÉSZÜLÉS A FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS STRATÉGIAI TERVEZÉSÉRE. NEMZETI BESZÁMOLÓ AZ ENSZ FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS BIZOTTSÁG RÉSZÉRE - 1996. (angol nyelvű kiadv.) Hungary: towards strategy planning for sustainable development; nat'l information to the UN CSD - 1996 (Szerk.: Nemes Cs., Faragó T.) FFB, 1996 {ISSN-1218-1587}

1995

NEMZETKÖZI KÖRNYEZETVÉDELMI ÉS TERMÉSZETVÉDELMI EGYEZMÉNYEK JÓVÁHAGYÁSA ÉS VÉGREHAJTÁSA MAGYARORSZÁGON. (Szerk.: Faragó T., Lakosné H.A.) KTM, 1995 {ISBN-963-03-4001-1} /jele: KONV-95/

ENSZ EGYEZMÉNY AZ ELSIVATAGOSODÁS ÉS ASZÁLY ELLENI KÜZDELEMRŐL. (Szerk.: Nemes Cs., Eke I., Holló Gy.) FFB, 1995 {ISSN-1218-1587, ISBN-963-04-6106-4}

AZ ÜVEGHÁZHATÁSÚ GÁZOK KIBOCSÁTÁSÁNAK KORLÁTOZÁSA MAGYARORSZÁGON. AZ ENSZ ÉGHAJLATVÁLTOZÁSI KERETEGYEZMÉNYBEN FOGLALT KÖTELEZETTSÉGEK ÁTTEKINTÉSE ÉS VÉGREHAJTÁSUK ÉRTÉKELÉSE. (Szerk.: Pálvölgyi T., Faragó T.) FFB, 1995 {ISSN-1218-1587, ISBN-963-04-5875-6}

MAGYARORSZÁG: FELKÉSZÜLÉS A FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS STRATÉGIAI TERVEZÉSÉRE. NEMZETI BESZÁMOLÓ AZ ENSZ FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS BIZOTTSÁG RÉSZÉRE - 1996. (angol nyelvű

kiadv.) Hungary: towards strategy planning for sustainable development; nat'l information to the UN CSD - 1995 (Szerk.:Nemes Cs., Faragó T.) FFB,1995 {ISSN-1218-1587}

NEMZETKÖZI KÖRNYEZETVÉDELMI BETŰSZÓTÁR. (Faragó T., Lakosné H.A., Pásztor J.) KTM, 1995 {ISBN-963-03-3872-6}

1994

AZ ÜVEGHÁZHATÁSÚ GÁZOK KIBOCSÁTÁSÁNAK KORLÁTOZÁSA MAGYARORSZÁGON. NEMZETI BESZÁMOLÓ AZ ENSZ ÉGHAJLATVÁLTOZÁSI KERETEGYEZMÉNYBEN FOGLALT KÖTELEZETTSÉGEK VÉGREHAJTÁSÁRÓL. (angol nyelvű kiadv.) Hungary: Stabilisation of the Greenhouse Gas Emissions. National Communication on Implementation of Commitments under the UN Framework Convention on Climate Change. (Szerk.: Pálvölgyi T., Faragó T.) FFB, 1994 {ISSN-1218-1587, ISBN-963-04-4234-5}

NEMZETKÖZI KÖRNYEZETVÉDELMI ÉS TERMÉSZETVÉDELMI EGYEZMÉNYEK. (Bándi Gy., Faragó T., Lakosné H.A.) KTM, 1994 {ISBN-963-03-3872-6}

AZ ENSZ KÖRNYEZET ÉS FEJLŐDÉS KONFERENCIÁJÁN ELFOGADOTT "FELADATOK A XXI. SZÁZADRA" CÍMŰ PROGRAM ÁTTEKINTÉSE ÉS MEGVALÓSÍTÁSÁNAK ELSŐ EREDMÉNYEI. (Szerk.: Faragó T., Gyulai I.) FFB, 1994 {ISSN-1218-1587, ISBN-963-04-4210-8}

TERMÉSZETI KATASZTRÓFÁK MAGYARORSZÁGON: NEMZETI JELENTÉS A TERMÉSZETI KATASZTRÓFA CSÖKKENTÉS NEMZETKÖZI ÉVTIZEDE ENSZ-PROGRAMJÁHOZ. (angol nyelvű kiadv.) Natural Disasters in Hungary: national report for UN International Decade for Natural Disaster Reduction. (Szerk.: Nemes Cs.) FFB, 1994 {ISSN-1218-1587, ISBN-963-04-4232-9}

MAGYARORSZÁG: FELKÉSZÜLÉS A FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS STRATÉGIAI TERVEZÉSÉRE; NEMZETI BESZÁMOLÓ AZ ENSZ FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS BIZOTTSÁG RÉSZÉRE - 1994 (angol nyelvű kiadv.) Hungary: towards strategy planning for sustainable development; national information to the UN CSD - 1994 (Szerk.: Faragó T., Nemes Cs., Pálvölgyi T.) FFB, 1994 {ISSN-1218-1587, ISSN-1219-2767}

ENERGIAFELHASZNÁLÁS ÉS SZÉN-DIOXID KIBOCSÁTÁS MAGYARORSZÁGON ÉS HOLLANDIÁBAN. (angol nyelvű kiadv.) Energy use and carbon-dioxide emissions in Hungary and in the Netherlands. (Faragó T., Szerdahelyi Gy., Poós M., F.Rijsberman, J.Gupta,) FFB, 1994 {ISSN-1218-1587}

1993

FELADATOK A XXI. SZÁZADRA, AZ ENSZ KÖRNYEZET ÉS FEJLŐDÉS VILÁGKONFERENCIA DOKUMENTUMAI. (szerk.: Bulla M., Foltányi Zs., Moser J., Varga É., Varga J.) Föld Napja Alapítvány, 1993

1992

ENSZ EGYEZMÉNY A BIOLÓGIAI SOKFÉLESEGRŐL. (Szerk.: Nechay G.,Faragó T.) ENSZ Környezet és Fejlődés Konferencia MNB, 1992 {ISBN-963-04-2548-3-Ö, ISBN-963-04-2551-3 III.}

ENSZ KERETEGYEZMÉNY AZ ÉGHAJLATVÁLTOZÁSRÓL. (Szerk.: Faragó T.,Pálvölgyi T.) ENSZ Környezet és Fejlődés Konferencia MNB, 1992 {ISBN-963-04-2548-3-Ö, ISBN-963-04-2550-5 II}

AZ ENSZ KÖRNYEZET ÉS FEJLŐDÉS KONFERENCIÁJA: TÉNYEK ÉS ADATOK. (Szerk.: Bulla M., Faragó T., Nathon I.) ENSZ Környezet és Fejlődés Konferencia MNB, 1992 {ISBN-963-04-2548-3-Ö, ISBN-963-04-2549-1 I.}

1991

NEMZETI BESZÁMOLÓ AZ ENSZ 1992. ÉVI KÖRNYEZET ÉS FEJLŐDÉS VILÁGKONFERENCIÁJÁRA. Hungary's National Report to UN Conference on Environment and Development,1992 (fel. kiadó: Bulla M.) ENSZ Környezet és Fejlődés Konferencia MNB, 1991

A FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS BIZOTTSÁG MANDÁTUMA ÉS TAGJAI

A hazai Fenntartható Fejlődés Bizottság (tárcaközi állandó bizottság) a 1024/1993 számú kormányhatározat alapján alakult meg azzal a céllal, hogy a fenntartható fejlődéssel kapcsolatos feladatokat egyeztesse, előmozdítsa azok koordinációját és végrehajtását, illetve elősegítse a témakörre vonatkozó nemzetközi együttműködésben való hazai részvételt. E kormányhatározatot 1993-ban Keresztes K. Sándor miniszter terjesztette elő, s a bizottság elnöke a kormányhatározatnak megfelelően a környezetvédelmi tárca vezetője lett: e tisztséget a bizottság megalakulásakor dr. Gyurkó János[†] miniszter töltötte be, jelenleg pedig dr. Baja Ferenc miniszter megbízásából a bizottság vezetésének teendőit dr. Szili Katalin államtitkár látja el.

DR. SZILI KATALIN államtitkár, a bizottság vezetője
Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztérium

KÁLLAI ISTVÁN főtanácsos
Belügyminisztérium

DR. EKE ISTVÁN főosztályvezető
Földművelésügyi Minisztérium

MÁTRAI ÉVA osztályvezető
Honvédelmi Minisztérium

HIBBEYNÉ JOÓ MÁRTA főtanácsadó
Ipari, Kereskedelmi és Idegenforgalmi Minisztérium

DR. MOLNÁR LÁSZLÓ főosztályvezetőh.
Ipari, Kereskedelmi és Idegenforgalmi Minisztérium

DR. POÓS MIKLÓS osztályvezető
Ipari, Kereskedelmi és Idegenforgalmi Minisztérium

DR. KOVÁCS FERENC osztályvezető
Igazságügyi Minisztérium

HOLLÓ GYULA főosztályvezetőh.
Közlekedési, Hírközlési és Vízügyi Minisztérium

DR. SZOBOSZLAY MIKLÓS főtanácsos,
Közlekedési, Hírközlési és Vízügyi Minisztérium

HORVÁTH ESZTER főosztályvezetőh.
Központi Statisztikai Hivatal

DR. FARAGÓ TIBOR főosztályvezető, a bizottság titkára
Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztérium

DR. SZELEI K. GYULA főosztályvezető
Külügyminisztérium

DR. VALKÓ LÁSZLÓ főtanácsos
Művelődési és Közoktatási Minisztérium

DR. BIACS PÉTER alelnök
Magyar Munkaadók Szövetsége, Környezetvédelmi Bizottság

LÁNG ISTVÁN akadémikus
Magyar Tudományos Akadémia

SCHEILING MAGDOLNA tanácsos
Munkaügyi Minisztérium

DR. PINTÉR ALÁN főigazgatóh.
Népjóléti Minisztérium, Országos Közegészségügyi Intézet

WIEGAND GYŐZŐ főtanácsos
Országos Atomenergia Hivatal

DR. HÁZAS JÓZSEF képviselő, bizottsági elnökh.
Országgyűlés, Környezetvédelmi Bizottság

SZABÓ ILONA főtanácsos
Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság

KOLOSZÁR MIKLÓS főtanácsos
Pénzügyminisztérium

DR. VÁRKONYI ANNA újságíró
Tudományos Újságírók Kamarája

DR. KÓBOR JÓZSEF tudományos munkatárs
Biofizikai Intézet, Pécsi Zöld Kör

DR. VÁSÁRHELYI JUDIT igazgató
Független Ökológiai Központ

RÖVIDÍTÉSEK

ACC	Koordinációs Ügyviteli Bizottság (Administrative Committee on Coordination)
Agenda 21	"Feladatok a XXI. századra" (az ENSZ Környezet és Fejlődés Konferencián elfogadott program)
DESA.....	Gazdasági és Szociális Főosztály, ENSZ (Department of Economic and Social Affairs)
DSD	Fenntartható Fejlődési Részleg (Division for Sustainable Development)
ECOSOC	Gazdasági és Szociális Tanács (Economic and Social Council)
EIA	környezeti hatásvizsgálat (Environmental Impact Assessment)
FAO	ENSZ Élelmezésügyi és Mezőgazdasági Szervezete (Food and Agriculture Organization)
FDI.....	közvetlen külföldi beruházás (Foreign Direct Investment)
GEF	Globális Környezeti Alap (Global Environment Facility)
IACSD	Fenntartható Fejlődés Szervezetközi Bizottsága (Inter-Agency Committee on Sustainable Development)
IAEA.....	Nemzetközi Atomenergia Ügynökség (International Atomic Energy Agency)
ICAO	Nemzetközi Polgári Repülésügyi Szervezetet (International Civil Aviation Organization)
IDA	Nemzetközi Fejlesztési Társaság (International Development Association)
IFCS.....	Kormányközi Fórum a Kémiai Biztonságról (Intergovernmental Forum on Chemical Safety)
IFF	Kormányközi Fórum az Erdőkről (Intergovernmental Forum on Forests)
IMF	Nemzetközi Valuta Alap (International Monetary Fund)
IMO	Nemzetközi Tengerészeti Szervezet (International Maritime Organization)
INF.....	sugárzó nukleáris fűtőanyagok (Irradiated Nuclear Fuel)
IOMC.....	Szervezetközi Program a Vegyi anyagok Megbízható Kezelésére (Inter-Organization Progr. for the Sound Management of Chemicals)
IPCC	Éghajlatváltozással Foglalkozó Kormányközi Testület (Intergovernmental Panel on Climate Change)

IPF	Kormányközi Testület az Erdőkről, (Intergovernmental Panel on Forests)
ODA	Hivatalos Fejlesztési Segély (Official Development Assistance)
PIC.....	Előzetes Tájékoztatáson Alapuló Jóváhagyás (Prior Informed Consent)
POP.....	Maradandó Szerves Szennyezőanyag (Persistent Organic Pollutant)
UNCED	ENSZ Környezet és Fejlődés Konferencia (UN Conference on Environment and Development)
UNCLOS	ENSZ Egyezmény a Tengerjogról (UN Convention on the Law of the Sea)
UNCSD, CSD.....	ENSZ Fenntartható Fejlődés Bizottság (UN Commission on Sustainable Development)
UNCTAD	ENSZ Kereskedelmi és Fejlesztési Konferencia (UN Conference on Trade and Development)
UNDP	ENSZ Fejlesztési Program (UN Development Programme)
UNEP.....	ENSZ Környezeti Program (UN Environment Programme)
UNESCO	ENSZ Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezet (UN Educational, Scientific and Cultural Organization)
UNGASS	ENSZ Közgyűlés Rendkívüli Ülésszak (UN General Assembly Special Session)
UNIDO	ENSZ Iparfejlesztési Szervezet (UN Industrial Development Organization)
WTO.....	Idegenforgalmi Világszervezet (World Tourism Organization)
WTO.....	Kereskedelmi Világszervezet (World Trade Organization)

AZ ENSZ KÖZGYŰLÉS RENDKÍVÜLI ÜLÉSSZAKA
A FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS
NEMZETKÖZI PROGRAMJÁNAK ÉRTÉKELÉSE
ÉS A TOVÁBBI FELADATOK

Kiadja:

Fenntartható Fejlődés Bizottság
(tárcaközi állandó bizottság)

Felelős szerkesztő:

dr. Faragó Tibor

a Fenntartható Fejlődés Bizottság titkára
(Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztérium)
1011 Budapest, Fő utca 44-50.

ISSN 1218 1587
ISBN 963 03 4431 9

Készült:

Roxanne Nyomda
Felelős vezető:
Mészáros Géza